Ioannis Longovallii in PARISIORVM SENATV CAVSSARVM PATRONI, NOVA ET FACILIS DECLARATIO IN l. Imperium, ſub titulo de iuriſd. om. iudi. in Pandectis.

Habes in hoc libello, optime lector, imperii iuriſdictioniſque veram doctrinam, longè aliter & facilius, vtiliuſque, quàm ab antiquis tractatam.

Item in doctrina & vſucapione ſeruitutum, rerumque incorporalium, multa ex legum veritate præter communes veterum traditiones explicata.

SIT LONGAEVVS ET VALEAT.

Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Ro. 13.

Nõ acquieſces ſentẽtiæ plurimorũ vt à vero deuies. Exo. 23.

Cum priuilegio Senatus

1539.

Vænales habentur in palatio regio, in bibliotheca Arnulphi & Caroli Angelier, ad primam & ſecundam columnam poſita, iuxta ſacellum præſidum.

Extraict des registres de Parlement.

Sur la requeste presentée à la Court par Charles L'angelier Libraire en ceste ville de Paris, par laquelle il requeroit luy estre permys faire Imprimer & exposer en vente plusieurs nouuelles declarations, données en la matiere de iurisdiction & aultres, qui ont esté inuentées par maistre Iehan de Longueual Aduocat en ladicte court, & que defenses fussent faictes à tous aultres Libraires & Imprimeurs faire imprimer & exposer en vente lesdictes nouuelles declarations iusques à certain temps, pendant lequel il se pourroit recompenser des fraiz qu'il luy côuiendroit auancer pour faire la premiere impression d'icelles nouuelles declarations. Veu par ladicte court ladicte requeste, la court a permys & permect audict L'angelier Libraire faire Imprimer & exposer en vente lesdictes nouuelles declarations, faisant defenses à tous aultres Libraires & Imprimeurs faire Imprimer & exposer en vente icelles nouuelles declarations, iusques à deux ans prochains venans, sur peine d'amende arbitraire, à la discretion de ladicte court. Faict en Parlement le.xiii. iour d'aoust, L'an mil cinq cens trenteneuf.

Collation est faicte.

Du Tillet.

Amplissimo viro Gulielmo Poyeto Galliarum cancellario dignissimo, Ioannes Longovallius S.

QVi nostra hac tempestate in legibus imperatorum iurisque prudentum responsis clarè & perspicuè elucidandis, accuratam nauant operam, vir ampliss. ii bifariam impendere laborem ab omnibus existimantur, Nō pauci etenim atque hi frequentiores glossemata commentariosque antiquorum ad legum vicem obseruantes, auctioribus eos informant rapsodiis & declarationibus, verbososque centones euulgant, in quibus nouas modò rationes moliuntur, modò ex aliis locis ad id quod adest multa transferentes, nihil nisi vsitatum, atque aliubi disputatum proferunt, ita ex vepretis syluas & ex fonticulis riuos ac prægrandia flumina sæpenumero conficientes. Alii verò non contenti, per antiquorum tramites ambulare, legum mendosas plerunque interpretationes repurgant, vitiosasque veterum opiniones in melius reponunt, modò corruptis & malè habentibus legibus medicas manus adhibentes, modò peruersè & obscurè intellectis veritatem & lumen maximum afferentes, Illorum labor etsi mea sentētia haud aspernandus vsquequaque videtur, eo tamen omnium iudicio iam peruenit, vt freno potius reprimi debeat, quàm laxis habenis amplius euagari permittatur. Quādoquidem copia scriptorum eo in genere tanta est, vt

vix legendis ipsis vita hominum quantumuis bene longa sufficere queat. Horum verò diligentior conatus michi maiore commendatione videtur dignissimus, & apprimè hodie necessarius, vtpote quo plæraque confusa in liquidum, obliqua in rectum, varia in certum, constantemque sensum restituuntur. Hoc studio quantum legalibus litteris & disciplinæ nostræ profecerint nostrâs Budæus, Alciatus Italus, Zazius Germanus, & non pauci alii politioriris litteraturę viri, nemo est eruditorũ qui ignoret. Ipse autem cum adhuc in gymnasiis legum versarer, videremque multa ab opinione professorum iuris non satis plerunque latinè doctorum descendere & proficisci, non autem à legum medullis effluere & deriuari, adhibui non semel iudicium, sed maximè cum in imperii iurisdictionisque scrupulosa & nodosa hactenus doctrina, anxius inuoluerer, visum est mihi per legũ nostrarum interpretes hunc tractatum non rectè tradi, nec iuxta veritatẽ ab omnibus explicari. Itaque sursum deorsumque sedulò eum versaui, crebroque meditatus sum, atque eò tandem deueni, vt veritatem (nisi me mea vehementer fallit opinio) inuenirem: Eam primùm in Academia Ticinensi publicè disputaui, deinde cõuersus ad forenses palatinosque strepitus in publicum ædidi: Nunc autem quia ex multorum sermone ad me perfertur à doctis eam non pro suggestis modò, sed etiam ex scripto approbari, limam exactiorem adieci, curauique vt politior quàm anteà & locupletior in publicum prodiret. Vsqueadeo facilè fuit recens inuẽtis addere, quòd veritati facilè multa arrident, & eam meliora semper haud grauatè consequuntur. Cùm autem ad hanc rem

patronum aliquẽ mihi deligerem, nemo ſanè acceptior animo meo ac rei conuenientior accurrit, quàm tu, vir ampliſſi. qui primas in ea quam tractamus iuriſdicundi poteſtate geris. Si enim milites & tyrones apprimè ambiunt & deſiderant duce & auſpice Teucro, ſtipendia merere, ægregioq́ue ac ſummo alicui Imperatori nomina dare, ſanè illi imperium noſtrum iuriſdictionemq́ue iure conſecrauerim, qui principem imperii iuriſdictioniſque in Gallia noſtra locũ obtinet. Accedat quòd hæc æditio noſtra ſub id ferè tempus incidit, quo te rex chriſtianiſſimus ob ſingularem tuam prudentiam & innumeras quę in te ſplendẽt animi virtutes, ad ſummum dignitatum cacumen euexit, & poſt ſe primum atque à conſiliis maximum in regno ſuo cõſtituit. Quòd cùm omnes Galliæ populi ſumma cũ lætitia exceperint, ego quoque & meum gaudium priuatim aliquo munere teſtandum exiſtimaui. Hunc igitur libellum noſtrum interpretis quidem & non oratoris ſtylo æditum, hylari vultu & æquo animo ſuſcipe vir ampliſſ. in quo imperii iuriſdictioniſque doctrina, noſtra inuentione facilis & reſtituta, tuis verò auſpiciis tuta inter hominum manus verſetur. Sis longæuus & valeas. A Lutetia Pariſiorum quarto Calendas Ianuarii.

Petri Bouguerii

Aureliani, ad Ioannem
Longovallium.

IN quæ iusticiæ partes, quæ iudicis extent,
Et qui sint iuris sub ditione gradus.
Legitimũ imperiũ quid sit, gladiique potestas
Nemo te melius scit, meliusque docet.
Ecce tuo imperio reges populique reguntur,
A te optant leges, accipiuntque suas.
Et quæ de imperio cunctis noua sensa dedisti,
Ac si à Cæsaribus sint data iura, probant.
Tu regis imperio, & populis das iura, potestas
Imperii hæc summa est, plus neque Cæsar habet.
Sic tu de imperio & toto simul orbe triumphas,
Imperium toto nec minus orbe tuum est.
In reliquas leges quiduis nunc fortiter aude,
Lex digna ingenio vix erit vlla tuo.
Nam cum magnifica imperii de lege triumphes,
De toto facilis iure triumphus erit.

Vidus Brelleus

Ioanni Longovallio
S.

CVm nonnullorum litteris amicorum, certiſque rumoribus perlatum ad me eſſet Galliarum cancellarium grauiſſimo, quo tenebatur, morbo leuatũ, paulatim recreari, atque refici, dici vix poteſt & quam animo lætitiam ceperim: & quantum eo nomine Deo optimo maximo debere rempub. exiſtimarim. Nam cùm maximam his temporibus virorum orbitatem eſſe videam: ſimulque intelligam quàm præclaris artibus ille vir ſummus, ad ſummũ togatorum magiſtratum ſit cooptatus, non incommodè mihi viſum eſt cũ ſalute illius, ſalutẽ quoque reipub. magna ex parte eſſe coniunctã. Vt enim nullus vnquàm dubitauerit, niſi planè ſit expers ſenſus cõmunis, longè maiorẽ eſſe virorum quàm cæterarum rerum iacturam, ita cum inter viros ornatos virtutibus, præſtantiſſimi quidam ſupereminẽt, quales vnum aut alterum vix vna ætas proferre ſolet: magna videri debet Reip. clades illata, ſiquando virum huiuſcemodi quanuis longa ætate confectum amiſerit. Quod cùm ſeſe habeat, ſæpiſſime tamen euenit, vt qui virtute inter mortales maximè præſtant, cæteris breuiorem ætatem agant: velut illos natura eorum oſtentandæ virtutis cauſa, ad breue ſpectaculum ſcænamque produxerit. Qua quidem ratione hi mihi reges atque principes magna laude digni vi-

dentur, qui dũ aliquos nouerint insigni probitate, atquẽ doctrina, imperio suo subditos, quàm primũ occasio sese obtulit, eis munera Reipub. rerumque gerendarum curam demandant. Sic enim ciues illustres virtutibus vigilando, agendo, beneque consulendo, restrictioris vitæ & pacis Reipub. damna repẽdunt. Prudẽter itaque à rege nostro factum videmus post Antonii Burgi vltimi Galliarum Cancellarii obitum, vt eum magistratum penes quem legum, atque publici iuris, apud Gallos est authoritas, ei viro mandaret, de quo non immeritò quis possit dubitare, plus ne viro ab ipso magistratu, vel à viro magistratui honoris accesserit. Vt enim tecum liberè agam, quis nostra vel auorum nostrorum memoria, virtutis ornamentis, naturæque dotibus, illo qui nunc obtinet Cancellarii locum, ad tantam dignitatem peruenit illustrior? Sanè memini cum is apud ordinem Centumuiralem Parisiensem causas ageret, idque temporis essent permulti causidicorum singulari eloquentia, ac ingenio viri, illum florentissima dicendi facultate, ac perpetuo flumine orationis, reliquos omnes antecessisse, tum verò acumine ingenii, iurisque peritia, atque vsu forẽsi facilè primas partes obtinuisse. Deinde cum illius celebris fama, iam foro, & curia cõtineri non posset, latèque per Gallias diuagaretur: princeps optimus Frãciscus Vallesius, qui ingeniis atque virtuti semper plurimum tribuit, illum ad fisci patrocinium primũ euexit. Quem magistratum tanta cum dignitate ac solertia gessit: vt tum etiam dum gereret, in eum cetum ordinemque virorum, qui Regis consiliis sunt intimi asciceretur. Exindeque velut ad nouos semper honores

parante illi aditum virtute, quartum, atque ſecundum apud ordinem Centumuiralem Pariſienſem magiſtratum adipiſcitur, in quo ordine cum ſententiis dicendis & ius publicè reddendo, in ſui admirationem omnes traheret, tandem poſt multas legationes magna cũ laude apud exteros reges initas ad magiſtratum Cancellarii, non per ſordes, atque gratiam, ſed ipſa, ipſa virtute ei manum præbente, atque illum humeris ſuſtinente, diis atque hominibus applaudentibus euectus fuit. Igitur ſancto ac fęlici exemplo, Franciſcus Valleſius poſteris demonſtrauit, non precibus candidatorũ, vel eorum qui principibus ſunt gratioſi, ſed virtute atque meritis magiſtratus eſſe legendos. Proſpicit enim ſagaciſſimus princeps nullũ eſſe regibus ad Rempub. rectè regendam præſidium firmius, quàm virorũ lectiſſimorũ induſtriã, atque operam. Sed vt ad initium epiſtolę huius redeam, gratiſſimũ mihi facies, ſi de Cãcellarii valetudine, atque aulicis rebus, certiorem me reddideris: his enim ſum locis, quò propter longinquitatẽ, rariſſimus earũ rerum nũtius venit. Itaque negotii, cuius gratia huc aduenerã, magnopere finẽ vrgeo, vt inde ad vos celerrimè aduolẽ. Interim à te peto, vt quẽ de mero mixtoque imperio librũ ſcripſiſti, per eũ qui tibi has literas redditurus eſt, ad me dimittas. Ego enim cum ſemper iudicaui eam partẽ iuris ciuilis qua de iuriſdicendi officio agitur, ex ſententia legũ latorum per interpretes noſtros explicatã non eſſe, tum verò eo libro quem mihi legẽdũ obtuliſti illã, à te ita diſtinctè atque ornatè illuſtratam fuiſſe, vt nulla obſcuritas ſtudioſum lectorem iam poſſit remorari.

Vale Condomi pridie Calendas Nouembris.

ẽ

Abrahami Hannicquæi
ROYANI AD LECTOREM
Hexaſticon.

VIs nitidas iuris dicundi agnoſcere leges
  Nubibus in denſis quæ latuere diu.
Nil opus in montes vel in Acroceraunia rumpas,
  Aut in cliuoſis excruciere locis.
Tu tantum in Longa ſecurus ludito Valle,
  Vnde queat nemo te dare precipitem.

Sequuntur themata &

CONCLVSIONES, QVAS EPILOGI ſeu indicis eorum quæ in hoc libello continentur hîc poſuimus.

Restitutionem in integ. vel obseruatis Bar. definitionibus esse iurisdict. præter omnes. fo. 4.

Mæuium vel Seium nocentem puniri, aut innocentem absolui indiscriminatim non esse publicè vtile præter omnes. fo. 5. & . 6.

Bartoli distinctionem in. l. i. §. fi. ff. quis & à quo appel. an vicarius iudicis in eodẽ sedeat tribunali, an in alio non probamus. fo. 9.

Appellatione meræ diffinitiuę non venire diffinitiuam summatim & de plano prolatam cum Angelo, præter nouissimorum opinionem. fo. 15. & . 16.

Accusationem nõ exerceri officio iudicis nobili præter communem. fo. 16.

Non probari ex definitione mixti imperii magis dignũ attrahere ad se minus dignum præter multos ad id eam inducentes. fo. 21.

Legem primam in prin. ff. de offi. eius, à Raphaele Fulgosio Alciatoque rectè, ab aliis perperam fuisse intellectam. fo. 45. ad. 49

Damus facilem intelligentiam. §. fi. eiusdem legis. fo. 37. & . 49.

Item. l. cognitio in prin. eo. ti. fo. 20.

Item. §. vt bonorum eadem lege. Fo. 45

Item. l. fi. eodem titu. fo. 31. & . 37.

Item. l. iubere cauere. ff. de iurisdict. om. iud. fo. 26.

Iussa vt de damno infecto vel legatorũ nomine caueatur non esse mixti imperii, sed iurisdictionis præter omnes. fo. 27.

In definitione prætoriæ, iudicialis, & cõmunis stipulationis glossam sequimur, nõ autẽ Bar. & reliquos. 27.

Sit longæuus & valeat

Nicolai Veraunii

Ad lectorem Hendecasyllabon.

SI plusquàm siculas videre gerras
Si deliria multa, inutilesque
Doctorum modo disputationes,
Vel si Cimeriis iuuat tenebris
Obcæcare oculos, adito lector
Ad legem imperium illiusque glossas
Gryphis & salebris scaturientes,
Illic omnia plæna ineptiarum,
Nil ex legibus Vlpianus ipse
In monstrum tibi ab explicante versus,
At si reddita vis suo nitori
Habere omnia, & integrum Vlpianum,
Habeto lepidum hunc nouum libellum.
In hoc imperium merum atque mixtum
Iurisdictioque enitent tam apertè,
Vt nil lucidius queas videre,
Nihil tersius aut mage approbatum.
Quin & pleraque iura seruitutum
Diu nubibus obuoluta densis
Germano videas reposta sensu.
Atras denique si fugare noctes,
Si vis per mediam ambulare lucem,
Hoc habe tibi quicquid est libelli,
Tam bellè à domino suo expoliti,
Ac glossaria tortuosa, inepta.
Et vanissima deseras priorum.

L. Imperium

Ex vetusto exemplari.

Imperium aut merum aut mixtum est. Merum imperium est habere gladii potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines: quod etiam potestas appellatur. Mixtum imperium est cui etiam iurisdictio inest; Quod in danda bonorum possessione consistit iurisdictio est: Etiam iudicis dandi licentia.

Ioannis Longovallii

in Parisiorum Senatu causarum patroni, noua & facilis declaratio in.l.Imperium.ff.de iurisdict. om. Iud.

LEgem, cuius caput est Imperium, ab Vlpiano Iurisconsulto æditam, & sub titulo de iurisdictione omnium Iudicum in Pandectis à Triboniano positam, explicare aggredior: impeditum anteà intricatumque opus, & ab omnibus feré Iuris Ciuilis scientiæ peritis summa & acri contentione elaboratum. Constat enim in ea meri mixtique imperii ac iurisdictionis disceptationem agitari, difficilem quidem, obscuram, & imperiosam, atque eo nomine tot commentariis sinuosisque voluminibus tractatam, quot amplissimæ Ptolemæi bibliothecæ (si in aceruum congerantur) resarciendæ abundè sufficerent. Mirari autem nec satis possum, nec quotidie desino doctrinam hanc quæ paucis admodum legibus circumscribitur, vsque hodie adeo excreuisse, & glossariorum caterua tam latè diffuseque adauctã fuisse, vt iã cõfusione laboret sua, Id eruditiores non pauci sub ipso statim lectionum suarum exordio testantur & sentiunt, inde torqueri, cruciari, turbarique toto spiritu ingenuè se prædicant, & profectò non abs re meo iudicio. Nempe quum nunc in comperto sit, antiquos iuxtà ac neotericos in ipsis rerum ac verborum definitionibus, velut in ipso (quod aiunt)

portu impegiſſe, nimirùm eos in labyrinthum præcipitari oportuit, quo intercepti inuolutiq́ue, eò difficiliorem rem ipſam redderũt, quo altius ad explicandam eam vires ſuas accommodauere, & quo maiore labore ſe expedire anteà conabantur, eò profundius ſeſe impediebant. Nos autem quia nouam, facilem, & planam ad hanc legem & totius iuriſdictionis doctrinam, inueniſſe viam nobis videmur, operæprecium facturi ſumus, ſi prætermiſſis gloſſematum interpretationibus & ſcriptorum, quæ in hac materia paſſim euoluũtur, latifundiis, nouo & breui commentario omnes eius diſceptationis locos explicemus, & eo quem nunc dicimus ordine, elucidemus.

Primùm igitur communes approbatas & longo æuo præiudicatas meri & mixti imperii ac iuriſdictionis definitiones enarrabimus, eaſq́ue iure & rationibus multis improbabimus.

Sequente loco percurremus multas quas antiqui in hanc legem commenti ſunt intelligentias, eaſq́ue itidem confutabimus.

Tertia parte ſe offeret noua inauditaq́ue interpretatio, quam tamen ipſe aliis omnibus longè antiquiorem contenderim, vtpote cum ipſa lege natam & compoſitam, ſed velatam hactenus, abſtruſam, & ſcriptorũ ſententiis in exilium miſſam atque relegatam. Ex qua poſteris tam facilem imperii iuriſdictioniſq́ue doctrinam polliceri (abſit inuidia verbis) poſſim atque audeam, quàm difficilis & obſcura ex antiquorum interpretamentis anteà circumferebatur.

Poſteriore articulo attingemus nonnullos locos per

ſcriptores hic obiter diſcuſſos,& ad rẽ opportunè faciẽtes,in quibus aliqua præter communem aut omnium ſentẽtiam tanquàm paradoxa in medium adducemus. His ſummatim & quàm breuiſſimè poterimus examinatis,hanc diſceptationem noſtram auſpice Deo Optimo maximo & bonis (vt aiunt) auibus clauſuri ſumus.

Itaque faueas (rogo) conatibus noſtris optime lector,& nihil niſi perlecto ac plenè perpenſo libratoque opere iudicato.Nos tibi ſub ipſa fronte plurima pollicemur,quæ à doctis emiſſa magno applauſu paſſim exciperentur,à nobis autem prolata in audaciæ temeritatiſque vitiũ facilè cõuertẽtur. Verùm vtcunque à nobis ædita ſint , ſi videbimur tibi in receſſu promiſſis ſatiſfeciſſe,boni conſulito.Si verò mõtes parturiiſſe & enatum murem,magnaque profeſſos & in paruis nos eſſe verſatos exiſtimabis,ignoſcas velim:& quæ legeris,ſurda aure pertranſeas.Nolumus enim inuentis noſtris ita blandiri,è tripode Apollinis vt ea prodiiſſe putemus. Nimirùm omnes (vt inquit Catullus) fallimur:neque eſt quiſquam quem non in aliqua re videre ſuffenum poſſis.Tantum hoc te obteſtamur atque oramus vt nos hoc quicquid eſt in arduis & difficilibus legum articulis conatos , non aſperneris aut vſquequaque deſpicias.

Sit longæuus & valeat.

Prima pars nouæ

Interpraetationis in.l.imperium.

IAm primùm omnium ſatis conſtat eas meri mixtique imperii & iuriſdictionis definitiones vſque adhuc per doctores approbatas, quas ſecundum Petrum in hac lege tradidit Bartolus: Cuius interpretamentum omnes ſequuntur, laudāt, & aſſerunt: nec meo iudicio vlla eſt iuris ciuilis pars, in qua Petro & Bartolo magis tribuant & aſſentiantur, aut (vt verius dicam) aſſententur legum noſtrarum interpretes. Ita recepta eſt in hoc ſcribendi genere eorum authoritas, vt pro lege (quanuis vtique nullis firmata ſit legibus) apud omnes habeatur.

Merum itaque imperium (dicit Bartolus) eſt iuriſdictio quæ officio iudicis nobili exercetur publicam vtilitatem reſpiciens. Officium verò nobile idem Bar. in.l.i.ſup. eo. titu. vocat, quod per ſe ſtat nulli vtique actioni accommodum aut ſeruiens. Communis meri imperii definitio.

Ex qua finitione ſequitur poteſtatem condendæ legis, creandi Tabelliones, puniendi facinoroſos, & plæraque id genus exercendi meri eſſe imperii: cum ad ea explicanda exercendaque iudex principaliter gratia publicæ vtilitatis adeatur: & in illis procedat officio ſuo nobili, nulla prius actione propoſita vel mota apud eum controuerſia. Communis mixti imperii definitio.

Mixtum autē imperium, authore eodem Bartolo, eſt

iurisdictio quæ officio iudicis nobili expeditur priuatorum vtilitatem respiciens.

Ponit exempla, tutores dare, in integrum restituere, arrogationi minoris vel emancipationi aut prædiorum eius alienationi authoritatem præstare, iubere cauere, in poss. mittere, & pleraque illis similia mixti sunt imperii, cum ea peragat iudex officio nobili ad priuatorum vtilitatem.

Communis iurisdictionis definitio.

Denique iurisdictio est quæ expeditur officio iudicis (quod mercenarium vocat) ad priuatorum vtilitatem. Id autem officium tradit idem ipse Bar. esse quod actioni motæ, vel aliis quæ apud iudicem pendent, persecutionibus & controuersiis obsequitur & subseruit.

Itaque omnia quæ iure actionis veniunt & deducuntur in iudicium, iurisdictionis esse iidem interpretes contendunt.

Has definitiones perinde ac sacrosanctas leges iuris studiosi omnes, à Petro & Bartolo approbauerunt, nec ad nostra vsque tempora quisquam hominum inuentus est, qui palàm & aperto marte illas impugnare auderet. Adeo tenebræ superauerant & cæcitas inualuerat, vt lucis inuestigandæ recuperandæque spes nulla superesset. Aduertendum autem ex commentariis & scholiis antiquorum multa, quæ aduersum istas definitiones obiiciuntur, decerpi & colligi: Quinetiam suboriri quotidie sentimus alias super alias difficultates, quæ quo largius exhauriuntur hoc scatent vberius, eoque tandem mehercule peruentum est, vt plerique omnes in his definitionibus sibi parum constare videantur.

Primùm itaque contra definitionem meri imperii obiiciunt Albe. Bal. Saly.& ex recentioribus multi, innocentum absolutionem esse meri imperii .l. solet in princi. ff. de offi. procon.& lega. exerceri tamen officio iudicis nobili non quidem ad publicam sed ad accusati tantummodo vtilitatem. Si dicas iuxta cum neotericis hic, quando aliquis accusatur, principaliter agi, atque eò accusationem tendere vt accusatus puniatur: nonnunquàm autem accidere vel inopia probationum, aut alia ex causa vt reus absoluatur: hoc certè erit tacitè fateri, innocentem absolui non esse publicæ vtilitatis: esse tamen meri imperii: atque ita definitionem labi nec firmam subsistere. Si verò dicas absolui innocentem esse publicitus vtile .l. absentem. ff. de pœ. nam si (vt in ea lege habetur) sanctius est nocentem impunitum relinquere quàm innocentem damnare, constat nocentem puniri ex vsu esse reip. ergo magis innocentem absolui. Pro solutione afferam quod postea dicemus, in primo nostro aduersum has definitiones argumento. Primum obiectum cõtra communes definitiones.

Item aduersum definitionem mixti imperii facit quod missio in poss. est mixti imperii.l. iubere cauere inf. eo. Atqui exercetur officio iudicis mercenario seruiente actioni. Actione enim coram iudice intentata, si reus potestatem sui non faciat, si damni infecti vel legatorum seruandorum causa non caueat, mittitur actor in possessionem bonorum contumacis, toto ti. ff. ex quib. cau. in poss. eat.& alio ti. vt in poss. lega. Dicat forsan aliquis, actorem dum intentat actionem non hoc principaliter agere, vt mittatur in possessionem: hoc ingenuè fateor: Verùm iudex, eiusmodi in possessionem Secundum obiectum.

bonorum miſſionem decernit officio ſuo, quod non poteſt negari eſſe mercenariũ, cum actioni intentatæ ſeruiat, atque eam magnoperè adiuuet. Præterea qui nomine cuiuſpiam rei certæ experitur, cenſetur ad ea ſimul actionem intendere, quæ ad illam ſunt præuia, neceſſaria, aut iure accommoda. l. ſi duo. ff. de acqui. here. l. ii. ſup. eo.

Tertium obiectum.

Deniquè contra definitionem iuriſdictionis obiiciunt omnes, iudicis dandi licentiam: exerceri officio iudicis nobili, & ad priuati alicuius vtilitatem: eſſe tamen iuriſdictionis iuxta hanc. l. ad fi. Dicas forſitan exerceri officio iudicis mercenario, quod ſeruiat actioni mouendæ coram eo, qui iudex à delegante conſtituitur: Quæ quidem reſponſio atque ſolutio fuit obſeruandi præceptoris mei domini Franciſquini Curtii Papienſis, qui principem in iure ciuili locum, dum apud ticinenſem academiam ageremus, obtinebat.

Et nos veſtigia eius in hac reſponſione inſecuti, ſuſtentabamus diſputationis tantummodo gratia aliam concluſionem contra omnium ſcriptorum ſententiam: Nimirum, reſtitutionem in integrum, etiam ſi Bartoli definitiones obſeruauerimus, eſſe iuriſdictionis. Nam reſtitutio in integrum eo precipuè nomine vel à minore vel à maiore petitur, vt ea conceſſa reſciſſoriam liceat intentare actionem. §. rurſus inſti. de acti. & notat amplè Bar. in. l. ſi ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quibus cau. maio. Itaquè concludebam reſtitutionem in integrum peti officio iudicis mercenario, quod ſeruiret actioni reſciſſoriæ proponendæ, & ea ratione ſecundum communes definitiones eſſe iuriſdictionis.

Quod si inter disputandum obiicias, eodem iure iussus de cauendo censeatur esse iurisdictionis, cum officio iudicis interponatur vt posteà contra cauentem detur ex stipulatu iudicium, respondebam iussum de cauendo non principaliter eò tendere vt competat actio: siquidem bona præsumptio est cautionem, vel eum qui cautionem dedit, promissis satisfacturum: restitutionem verò in integ. dicebam ad hoc impetrari præcipuè, vt rescissoria actio intentetur. Adde quod huiusmodi iussus qui est mixti imperii non solet interuenire, nisi primùm aliqua actio intentata fuerit, super qua cauendum sit, & cui cautio ipsa commodum seruiat, quod infra docebimus in expositione.l.iubere cauere inf.eo.

Fucabam præterea eam conclusionem multis coloribus & legum argumentis, quæ si veritatem non adferrent, nubeculas tamen & euadendi occasionem contra sentientibus offundebant, Verùm serio scribenti nequaquàm hæc responsio consideratioque noua domini mei mihi satisfecit: neque per eam diluisse videtur aliam difficultatem, aut omnem lapidem sustulisse. Nēpe quòd iudicis dandi potestas nonnunquam exerceatur in causis meri imperii.l.i. in princi. sup. ti.ii. Item in iis plerunque quæ mixti sunt imperii.l. cognitio.§.i.sup.ti.ii. cæterum in neutro eorum possis dicere, delegationem explicari officio iudicis mercenario, cum nulla in iis quæ meri vel mixti sunt imperii sit actio secundū communes definitiones. Multa & penè infinita alia contra suprascriptas definitiones ex commentariis antiquorum elici & decerpi possunt: sed quibus addere postremò nonnulla è penu priuata censuimus.

Primùm volunt iidem interpretes, & hoc in confesso est, merum imperium exerceri ad publicam vtilitatem: eiusque rei præcipuum exemplum afferunt animaduersionem in facinorosos homines, quod meo iudicio recta ratione recipi non debet. Etenim si consideremus animaduersionem in facinorosos in genere, vtpote leges ferri quæ damnent facinorosos, iudices cõstitui qui eas leges exequantur obseruarique iubeant, eodem iure opinari debemus iurisdictionem exerceri ad publicam vtilitatem. Nam ius dici in iis quæ sunt iurisdictionis est publicè vtile, quòd si non fiat secundum leges & per magistratus, vnusquisque sibi propria auctoritate legem quam vellet præscribat, quò fieret vt infinitæ cauillationes, doli, calliditates, rixæ, & seditiones, multæque violentiæ committerentur, ex quibus multa nascerentur facinora.l. quoniam multa.C. ad.l.Iul. de vi publi. Si verò consideremus animaduersionem in facinorosos in specie, Titium puta vel Seium nocentem puniri, credo hanc non fieri ad publicam vtilitatem.

Quartum obiectum.

Hoc apertissimè demonstratur ex duarũ legum collatione, quod est argumentum à iurisconsulto vsurpatum in.l.Gallus.§.ille casus.ff.de libe.& posthu.

Titium delinquentem puniri non est publicè vtile.

Expeditum est enim rescripta contra publicam vtilitatem impetrata nullius esse momenti.l.fi.C. si con.ius vel vti.publi. Atqui rescriptum indulgens crimen reo, & noxæ eum eximẽs, valet.l.pe. C.de preci.Impe.offe. Quòd si indulgere crimen reo esset cõtra publicam vtilitatem, non vtique valeret rescriptum. Adde quòd in eiusmodi indulgentia siue gratia solam principis voluntatem consideramus & metimur, quod & scribit gloss.

communiter & vulgo approbata in.l.relegati.ff.de pœ. Quo ſanè argumento ſatis planum ſit Titium delinquentem puniri, non eſſe publicè vtile, cum ſola voluntate principis, quàm contra publicam vtilitatem niti, non eſt credibile vel facile coniiciendum, Titius noxæ eximi, eique crimen indulgeri & remitti poſſit.

Secundum hoc innocentem Titium abſolui non eſſe publicitus, ſed priuatim vtile contra ea quæ in primo aduerſus antiquos obice dicta ſunt, conſtanter aſſeuerare poſſumus, nec prodeſt quòd lex ait intereſſe reipub. delicta non remanere impunita. Item vigorem diſciplinæ publicæ exigere vt nocens priuatur, quia in omnibus ferè hominum negociis intereſt reip. aliquid fieri vel non fieri in genere, verùm cum ad ſingula ſpeciatim deſcendimus, in his non eſt neque verſatur publica vtilitas. Verbi gratia, Reip. generaliter intereſt aliquem non abuti re ſua.§. ſed & maior inſti.de iis qui ſui ſunt vel alie.iu. Atqui ſi Seius vel Mœnius priuatim non abutatur re ſua, in hoc non verſabitur publica vtilitas, ſic reip. intereſt bona priuatorum ab aliis non diripi, ſed ius ſuum vnicuique ſeruari, bona autem per Sempronium ablata reſtitui Titio, non eſt ex vtilitate publica.

Titium innocentē abſolui non eſt publicè vtile.

Planè non negauerim Titium aliquem vnum vel Mœnium puniri, aut per ſententiam de vita decedere, interdum eſſe publicè vtile, vtpote ſi famoſus latro ſit, ſi ſæditioſus, ſi turbator quietis publicæ, aut alias tam inſigniter ſceleratus, vt præſidi mox eum punire deinde ad principem ſcribere expediat, cuiuſque pœnam nulla remoretur vel interceſſio vel appellatio, iuxta.l.ſi

Limitatio.

quis filio exhæredato.§.quid tamē.ff.de iniust.rup.irri. ve fac.testa. At quemcunque delinquentem puniri & occidi, non est publicitus vtile, saltem principaliter, sed ex consequentia, quoniam ex ea correctione obseruantur leges & emendātur homines.l.si pœna.ff.de pœ.l.i. C.ad.l.Iuli.repe.Et hoc quoque sentit Bar.in.l.i.ff.solu. matri.

Quintum obiectum cōtra cōmunes definitiones.

Præterea addo aliud argumentum euidens & apertissimum contra communes definitiones. Constat secundum eas potestatem condendi statuta, leges, constitutionesque promulgandi esse meri imperii. Hoc sanè omnibus perplacet, & nemo hactenus inficiatus est. Atqui ea potestas illis sæpe competit qui merum non habent imperium, sed solam iurisdictionē. Pono exemplum in collegiis societatibusque licitis, & à iure approbatis, quibus sola iurisdictio competit, quod traditur hic & in.l.fi.C.de iurisdict.om.iudi.Et quas nihilominus constat posse statuta condere, & constitutiones ad corporis negotia pertinentes atque accommodas decernere, & hoc relatum est apud Bar.in.l.omnes populi in.i.quæstione princi.ff.de iusti.& iur.in.l.i.ff. quod quisque iu.in ali.sta.apud Inno.in.c.cum accessissent ext.de consti.& gloss.in.c.ii.de verbo.signi.lib.vi.

Sextum obiectum.

Rursum contra definitionē iurisdictionis facit, quòd si ea duntaxat sunt iurisdictionis quæ expediuntur officio iudicis mercenario, quid de iis iudices quæ expediuntur iure actionis non autem officio iudicis? Cuiusmodi sunt notiones quæ versantur in actionibus tā realibus quam personalibus aut mixtis.

Iudicio meo hæc videntur potissimum ad iurisdictio-

nem spectare & iurisdictionis dici debere. Quod & verum est, vt infra dicemus, cæterum constat eas non exerceri officio iudicis mercenario, sed iure actionis, quæ veluti diuersa atque inuicem pugnantia simul competere vel intendi non possunt .l. qui per collusionem .§. fi.ff.de acti.empt. & explicabimus latius qua de expositione.l. primæ huius tituli fiet á nobis amplior commemoratio.

Accedat & aliud quod obiici potest Bartolo, partitionem generalis iurisdictionis quam ipse effingit, non esse generalem, quinimo potius vno membro truncatam atque in suo corpore deficere. Diuisio enim iurisdictionis generalis secundum ipsum ea est, Nempe si expediatur officio iudicis nobili ad publicam vtilitatem sit meri imperii, Si officio iudicis nobili ad priuatorũ vtilitatem mixti sit imperii, Si verò expediatur officio iudicis mercenario ad priuatorum vtilitatem sit iurisdictionis. An non deprehendimus huic partioni membrum vnum deesse, eorum videlicet quæ expediuntur officio iudicis mercenario ad publicam vtilitatem? Cuiusmodi sunt populares actiones, & quæ fisci vel reip. nomine apud procuratorem Cæsaris vel aliubi intentantur. Eas causas Bar. sua diuisione non cõprehendit, quo fit vt nec leguleis nec dialecticis probari eiusmodi partitio debeat, quæ membra omnia non contineat & in se complectatur. Septimum obiectum.

Partitione(inquit Cicero in Topicis)sic vtendũ est nullam vt partem relinquas,vt si partiri velis tutelas inscienter facias si vllam prætermittas. Et Quintilianus libro institutionum oratoriarum quarto de partitione

agens, Obtinendum etiam (inquit) ne quid in ea deſit, ne quid ſuperſit.

Octauũ obiectum.

Demum in faciem Bartoli & ſuorum reiici poteſt tritum illud & commune prouerbium, quod iuriſperiti inuicem ſibi quotidie opprobrii maximi loco obiiciunt, Erubeſcendum videlicet ſi ſine lege loquamur. l. illam C. de colla. Quis enim inter leges de mero vel mixto imperio mentionem facientes, quæ paucæ admodum ſunt, animaduertit locum dari nobili aut mercenario officio? Dicas forſitan de cauſis quas iudices ex officio debent cognoſcere, habemus mentionem in. l. placet C. de peda. iudi. At ea lex meo iudicio nihil Bartolum & ſuos adiuuat.

VErũ m quia Bartolo & aliis viſum eſt inter reſcripta imperatorum difficilius illo vel obſcurius nullũ aliud reperiri, putaui in ea. l. placet obiter & aliquantulum immorandum, atque lumen veræ intelligentiæ imperatoriæ legi pro virili noſtra eſſe adferendum, quam antiqui ſimul atque recentiores plenè percepiſſe non videntur. Nos ſi eam aſſequamur eruditorum erit iudicium. Aduertendum autem ad nonnulla exiſtimaui, quæ ad iuriſdictionis doctrinam magnopere faciunt, & multas in ea regulas traditioneſque perſtringunt.

Differentia inter hæc verba mandare iuriſdictionẽ & dare iudicẽ.

Prius eſt latiſſimum á iureconſultis poni diſcrimen inter eos quibus mandata eſt iuriſdictio & datos iudices. Nam mandare iuriſdictionem iudex dicitur, qui iuriſdictionem ſuam omnem vel ſpeciem aliquam delegat, & generali cauſarum ſuarũ cognitioni aliquem

præponit aut committit, & ii quibus ita iurisdictio generaliter data incumbit, mandatam iurisdictionem habere á legibus existimantur. In qua opinione est glosſ. in l.i. §. fi. ſup. ti.ii. Dare autem iudicem est, aliquem in vnius cauſæ vel articuli tantummodo exercitatione delegare atque ſpecialiter cõmittere. Iſtud diſcrimen probant aliquot leges, nimirum. l.vlt. ſup.ti.ii.l. more maiorum inf. eo. & l. cum pretor. §.i.ff. de iudi. Ex quibus elicias, eum cui mandata eſt iuriſdictio, non poſſe eam alteri demandare, poſſe tamen in aliquibus cauſis iudicem dare, facit.l. legatus. ff. de offi.procon. & lega. quam affirmatiuè legendam indubiè arbitror, & ibi gloſſ. ſatis innuit, atque eam abſque negatione legi in archetypis Florentinis affirmat, Angelus Politianus, Cui aſſentitur eruditiſſimus omniũ ille noſtras Budæus in ſuis in Pandectas Annotationibus, iuxta quod eſt communis ſententia doctorum in. d.l. more, quæ ſentit delegatum ad vniuerſitatem cauſarum poſſe delegare, hoc eſt, iudicem dare, non autem poſſe mandare iuriſdictionem, Datus autẽ iudex omnino alium iudicem dare non poteſt, niſi á principe datus ſit. l. à iudice C.de iudi. Prima differentia.

Adde rurſus ad confirmationem huius differentiæ quòd ob eo cui mandata eſt iuriſdictio is qui mandauit non appellatur, ſed ſuperior mandantis. Diuerſa autem cauſa eſt in eo qui datus eſt iudex, quoniam ab eo iudex proximus & is qui dedit prouocatur.l.i. in princi. &.§.i.&.l.iii.ff. quis & á quo appelle.l. præcipimus.§. i. in verbis(vel vicariis) &.§.hæc ſi appellatio.C.de appella. Secunda differentia.

Illatio prima. Hinc ſummorum pontificum decretis legimus ſancitum, ne ab officiali epiſcopi appelletur epiſcopus.c.ii. de conſuetu.li.vi. quòd officialis epiſcopi mandatam iuriſdictionem habere dicatur.c.licet de.off.vica,lib.vi.

Illatio ſecũda Pæterea quemadmodum iure ciuili non eſt liberum mandatã iuriſdictionem alteri demandare, ſic per pontificios canonas vicariis generalibus ſiue officialibus nõ eſt permiſſum temerè & inconſulto epiſcopo alios vicarios generales officialeſq́ue ſubſtituere.c. clericos ext.de offi.vica.vbi Abb.Panor.& hoc approbat Cardi. Zabarel. poſt multos en cle. vni. de offi. vicã.in.xix. quæſti. Puto autem eos quibus mandata eſt iuriſdictio, iure dici vicarios, loci ſeruatores ſiue locumtenentes ac vices agentes.

De vicariis á principe cõmiſſis. Proinde aliquando accidit á iudicibus illos non cõmitti, ſed á principe loco & vice iudicum: Quo fit vt hi omnimoda vtantur poteſtate quæ iudicibus á lege conceditur, poſſintq́ue omnia exercere, quæ ſpecialiter lege, ſenatuſconſulto vel principum conſtitutione magiſtratibus in quorum locũ ſubſtituti ſunt, tribuuntur.l.vlt. vbi. Bar.C. de offi. eius qui vi. alte.ge. Idem Bar.in.l.iii.§.Ii.l. quibus .ff. de lega.iii. Tenet etiã Pau. Caſtren. in.l.ii. ſup. ti.ii. adde.l.i.ff. de tuto. & cura de ab Iis.

De balliuis & eorum locum tenentibus. Sic per totam Galliam á Rege Chriſtianiſſimo conſtituuntur iudices, quos balliuorum, ſeneſchallorum vel gubernatorum locumtenentes vulgo appellare ſolemus: qui parem & æquam per omnia balliuis habẽt poteſtatem. Balliui enim ſunt qui iure ciuili præſides, proconſules, legati Cæſaris, vel prouinciarum rectores

appellãtur: Atque ei dignitati non ſæpe alii quàm proceres in ſumma authoritate, dignitate vel nobilitate conſtituti, aut tribuni militum qui equitibus aliquot præſunt, à Rege præficiuntur: quatenus maiori terrori malis hominibus per totam prouinciam ſua magnitudine exiſtant: ac Regis mãdata, curiarúm ve(quæ parlamenta vocant) areſta & iudicia vel manu armata militari ve(ſi decretum ſit)exequantur. Legati autem eorum vel locumtenentes omnimodam in prouincia exercent iuriſdictionem, non in ciuilibus modo iudiciis verùmetiam in criminalibus.

Hoc amplius ſenatuſconſulto ſæpe pronunciatum eſt, balliuos, ſeneſchallos vel gubernatores nihil quod cauſæ cognitioné exigat pro tribunali decernere, nullúmque iudicium citra locumtenentis conſilium ferre poſſe: niſi docti ſint, literati, & qui iura ciuilia nouerint: tametſi omnia acta decretáue nomine balliuorum inſcribi promulgaríque pluribus itidem ſenatus decretis extat conſtitutum, & ambianorum prouinciæ præſidis legato ne aliter attentaret vetitum, pronunciante ſummo illo iudice noſtro Petro Lizeto ipſi audiuimus. Areſtum.

Quòd autem diximus ab eis quibus mandata eſt iuriſdictio non prouocari mandantes, ſed eorum ſuperiores, receptum non eſt in legatis proconſulum: qui licet mandatam iuriſdictionem habeant, proconſulem nihilominus conſulunt non principem .l. ſolet.§. legatos ff. de offi.procon. & lega. & à legatis proconſules appellantur.l.ii.ff. quis & à quo appelle. Limitatio prima.

Item intelligamus eam regulam procedere quando iudex generaliter omnem ſuam iuriſdictionem alteri Limitatio ſecunda.

mandat iuxta .l. solet & .l. prætor iuf.eo. Quòd si aliquas causas generaliter vel partem aliquam suæ iurisdictionis tantūmodo mandaret, quomodo solent præsides humiliores causas pedaneis iudicibus demandare, hic putarem ab Iis quibus iurisdictionis portio mandata est, appellari mandantes, Et ita sentit Bar.in.d.l..i.§. fi.ad.fi.ff.quis & à quo appelle.

Reprehēditur Bar.

Quem tamen in loco per omnia non sequor, nec multos qui sententiam eius amplectuntur. Nam quòd Bar. & sui distingunt an vicarius in eodem sedeat tribunali, in alio, iuris succum habere mihi non videtur. Sed & ad hoc tantum aduertendum est, num iurisdictio omnis mandata sit, an pars ipsius, si enim pars iurisdictionis mandata sit, vel in eodem tribunali exercenda, erit mandans appellandus, Si vero iurisdictionis, superior mandantis. Hoc colligi ex.§. sedebunt j. versi.illo custodiendo in authen. de iudici.vbi à pedaneis iudicibus, quibus humiliorum causarum mandatur cognitio appellatur præses, vel alius iudex qui pedaneos iudices dederit.

Illatio.

Denique huc pertinet quod per Pontificum canonas ex rationibus iuris ciuilis depromptos constitutum videmus, nam si delegatus à principe aut à summo Pontifice causam omnem sibi delegatam alteri subdeleget, non delegatus, sed princeps à subdelegato appellatur, Secus autem dicendum erit si partem aut aliqua in causa emergentia delegauerit, Ibi enim à subdelegato delegatus appellabitur.c. super questionum.§. porro ext. de offi. delega.

Noua declaratio.l.vni.C. qui pro sua iurisdi.

Ex cuius .§. porro dispositione & doctrina puto .l.

vni. ad fi.C. qui pro ſua iuriſdictione eſſe variandam & declarandam. Nam ſi delegatus principis totã cauſam ſubdeleget, ad nos in ea lege legendũ erit, Si vero partem, ſcribemus ad eos de iure remeabit appellatio. Nec dicas ſecundum gloſſ. in .l. imperatores pri. reſpon.ff. de appella.aliud iure ciuili, aliud pontificio decerni, quia diuerſitas hæc nullo planè innititur fundamento. Supradictũ autẽ.§.~~inprimo~~ porrovideas obiter declaratũ per multos alios canonas, Nimirùm per .c.quamuis.c. ſi delegatus.c. ſi is cui, & .c. ſi à delegato de offi. delega. lib. vi. ex quibus habes in materia delegationis aliquot vtiles regulas & leges ac multas declarationes in illum .§.

Hæc circa diſcrimen iſtorum verborum mandare iuriſdictionem & dare iudicem, magni quidem meo iudicio facienda, vt quæ non ſanè ab interpretibus legum intellecta & animaduerſa, mirũ eſt quot laqueis, griphis & phantaſticis in .d.l. more .d.l. cũ prætor.§.i. & in multas alias leges alioqui faciles expoſitionibus, eos implicuerunt atque inextricabiliter inſinuauerunt. Nõ omitto tamen verba ſupradicta ex alterius verbi vicinitate & orationis ſtructura, ac pro ſubiecto argumento interdum confundi. Si quidem mandare cognitionem alicuius, cauſæ, eſt ſpecialiter in aliqua cauſa dare iudicem .l.i. in prin. ad fi. ſup. de offi. eius. Viciſſim dare iudices pedaneos, eſt cauſarum vniuerſitatem aliquibus committere, vt hac.l. placet in prin. & plenius explicabimus poſtea, Et generaliter dati iudices illi dicũtur, quibus eſt mandata iuriſdictio.l .ſi ad fi.C. vbi & apud quos.

Qui sint pedanei iudices apud iurecõsultos.

SEcundo scire expedit qui sint pedanei iudices. Iure enim Pandectarum & veterum imperatorum nõ dubito pedaneum iudicem vocari iudicem datum seu ab alio delegatum .l. prætor .ff. de tuto. & cura.da.ab iis, vbi prætor se iudicem pedaneum constituere non potest, quæ lex Vlpiani translata est ab eodem, sub alio tamen verborum contextu in l.vlti.ff.de offi.præto.vbi prætor se specialem iudicem, hoc est, pedaneum dare non potest. Facit.l.i.§. remouet versi. Item Senatuscon.ff.de postulan.l.si quis aliquid.§. iudices pedanei.ff. de poe. quẽ locũ inter Iulii Pauli iureconsulti sententias positũ sub ti.ad.l.Iul.repe.li.v.inuenimus, vbi interpres antiquus pedaneos iudices pro iis qui ex delegatione causas audiunt rectè meo iudicio accepit. Adde.l. placet, de qua nunc agimus, &.l.pe.C. de peda.iud. Item.l.iii.§.si quis ad pedaneum.ff.ne quis eum qui in ius voca.est vi.exi.quæ habet ex edicto prætoris eum non teneri qui ad pedaneum iudicem vocatũ quem vi eripuerit. Qua autem ratione id à iureconsulto sit constitutum neminem ex nostratibus adhuc inueni qui mihi faceret satis, & pauci quidem in eam rem se implicuerunt. Tantisper vnam (nec extra rem meo iudicio) à nobis accipies, dum melior aut verior è doctorum penu tibi succurret. Ecce omnium actionum instituendarum initium ab in ius vocatione proficiscitur, quam ad iudicem ordinarium & competentem, non autem ad delegatũ pedaneum ve fieri æquum est. Etenim cum in ius vocatio ab eo qui petitoris partes sustinet postuletur, absurdum est eius suggestu iudicem dari ad

Noua ratio in l.iii.§.si quis ad pedaneum ff. ne quis eũ qui in ius vocа.est.

quem reus appelletur. Quin potius obseruandum lex ait ne is iudex detur, quem altera pars petierit, idque iniqui exempli esse diuus Adrianus rescripsit.l. obseruandum.ff.de iudi. Non igitur à iudice iudex dari debet (atque id maximè hoc iure digestorum) antequàm litigantes iudicio se stiterint, communique consensu iudicem postulauerint.l.i.sup.eo.in verb.iudices litigãtibus dare. Itaque cum personæ quæ in ius vocari non possunt, item quæ ad iudicem minus competentem vocantur, vi eximi citra edicti violationem queant.l.i.& ii. eo ipso ti. ne quis eum qui in ius voca. meritò dicemus vocatum ad iudicẽ pedaneum, qui antequàm partes in iudicio conuenerint, actoris rogatu minus legitimè datus est, impune eximi posse. Hæc de iurecõsultorum veterumque imperatorum pedaneis iudicibus qui ex delegatione causas audiebant.

Apud oratores verò pedanei siue pedarii iudices vel senatores erant, qui pedibus in aliorũ sentẽtiam ibant, Nam cum de re modici momenti senatusconsultum habebatur, tum non rogabantur suffragia & voces singulorum, sed dicta à paucis sententia alii exurgebant, ad eius se locum transferentes, cuius sententiæ se cõformabant. Atque ita per discessionem fiebat senatusconsultum. Vel pedarii dicebantur, quia pedibus itabant in senatum, cum vtique magistratus curules & maioribus honoribus functi curru in senatum veherentur. De hac re tractat abundè Budæus in.l.vlti.ff.de Sena. Verùm dum Gellius in noctibus atticis pedaneum iudicem barbarè dici animaduertit, non omnino sanè ei assentior, Nam sic scriptum in Pandectis & legibus quas supra ci- Qui sint apud oratores.

tauimus reperi, ex quibus mehercule latinè loqui didiciſſe, neminem vnquam pœnitebit. Præterea temporaneum, momentaneum, coëtaneum, & pleraque id genus alia, pari analogia ſcribi, & latinè dici paſſim videmus.

Qui fũt apud recentiores imperatores.

Succeſſit poſteà noua ſpecies pedaneorum iudicum à recentioribus imperatoribus inuenta, & per authenticas eorum leges introducta, quorum officium eſt de humilioribus cauſis ius dicere & cognoſcere. Vbi enim recentiores illi imperatores, poteſtatem mandandi iuriſdictionem præſidibus, rectoribuſque ac aliis iudicibus ordinariis ademerunt (quod infrà docebimus) viciſſim facultatem pedaneos iudices dandi, humiliorum negociorũ cauſa illis conceſſerunt, hoc vult expreſſim. l. vlt. C. de peda. iudi. Cõtra quam ſenſiſſe mihi videtur vir iuxta eloquens ac eruditus Andreas Alciatus Mediolanenſis in ſuis paradoxis lib. ii. cap. ii. dum pedaneos iudices ab ordinariis conſtitui in vrbe tantummodo Conſtantinopolitana aſſerit, id enim hæc lex vltima omnibus præſidibus indiſtinctè permittit.

Reprehẽditur Alciatus.

Quæ ſint humiliora negocia.

Humiliora autem negotia ab imperatore Iuſtiniano præſcripta ſunt & definita, quæ trecentos aureos non excederent. §. audient in authen. de iudici. Quo in titulo multa ipſe de pedaneis iudicibus, quos quotidiè de mane ad veſperam vult & ſtatuit ſedere pro tribunali ac de humilioribus cauſis diſceptare. §. ſedebunt eo. titu.

Auditores caſtelleti ſunt pedanei iudices.

Hodie apud noſtros in ciuitate Pariſienſi pedanei iudices dici poſſunt, quos auditores caſtelleti vulgò appellamus: Quorum iuriſdictio regalibus edictis non amplius quàm ad viginti librarum ſummam aſcendit &

protenditur,quinimò si contigerit eorum sententias ali qua prouocatione suspendi, hæ à præfecto vrbis quem Præpositum dicimus,seu eius legato, quē locumtenentem appellamus,vel ratæ habentur, vel iusticia exigente corriguntur.

Tertio pro intelligentia d.l. placet aduertendum est ad vnam iuris antiqui abrogationem per authenticas leges introductam, Testatum enim iure Pandectarum manet,Iudices temerè & sine causa iurisdictionem potuisse mandare.l.i.in prin.sup.ti.ii.l.solet.&.l.prætor.§. eo.quod innouatum est & immutatum per recentiores imperatores,quorũ nouellis constitutionibus sancitum est & cautum, ne iudices vel præsides constituant aliquos sui loci seruatores, aut vices suas agentes, hoc est, ne iurisdictionem suam mandent, nisi statis casibus & expressis in authen.de colla.§. ad hoc sensimus,facit ti. vt nulli iudi.lice.habe.lo.serua.Adde.§.nulli. in authē. vt iudi.sine quo suffra.§.nulla in authen.de defenso.ciui.§.eos in authen.de manda.princi. Pedaneos verò iudices in humilioribus abiectioribusque causis cõstituere eis temerè & passim permissum est per d.l.vlt.C. de peda.iudi.& est cõstitutio Iustiniani in authen.de iudi.

Iure authen. mandari non potest iurisdictio.

His ita prælibatis .l. placet hoc clarè & ad verbum vult atque exprimit,Nempe præsides, qui magnis causis tenentur adesse,cognitionemque earum per constitutiones recentiorum imperatorum mandare nequeũt, sed tantummodo humiliorum (vt dictum est) non posse constituere iudices pedaneos in magnis causis in casum impedimenti,& eo nomine quod de his cognoscere non possunt,hoc est, non posse mandare generaliter

Nouus intell. l. placet.C. de peda.iudi.

iurisdictionem,& maiorum negotiorum cognitionem pedaneis iudicibus in casum impediméti,atque ea conditione vt iudices eo modo generaliter dati possint cognoscere de maioribus causis, præsidibus aliquo impedimento occupatis. Quando autem casus euenerit,quo per publicas occupationes vel causarum multitudinem non liceat præsidibus,causarum maiorum notioni vacare, in eis dent iudices, hoc est, illas causas particulatim,expresse,& speciatim delegét. Itaque vberioris declarationis gratia imperatores in d.l.placet,id statuunt, vt quamuis præsides in leuioribus causis possint temerè pedaneos iudices constituere,id tamen eis non liceat in arduis in casum impedimenti,sed cum iusta occupationis causa acciderit , dare possunt speciales iudices in illis maioribus causis,quarum cognitionem ex causa impedimenti non possunt suscipere.

Expositio verborum ex officio suo in hac.l. placet.

Hoc autem limitat & restringit eadem constitutio, vt non procedat in magnis causis, quas ex officio suo (non intelligas nobili vel mercenario,sed expone ex officio suo,hoc est per necessitatem & solicitudinem officii sui) solebant cognoscere , vtpote quia specialiter & nominatim eis à.l.senatusc.vel principum constitutione demandatæ sunt, & officio eorũ iniunctæ iuxta.l.i. in prin.ff.de offi.eius,quã & nos posteà explicabimus.

In illis enim non est liberum præsidibus propter publicas occupationes vel causarum multitudinem dare iudices , qui ex eorum delegatione terminent eas & definiant.

Itaque intellige hunc versi. in omnibus causis quæ specialiter alicui cóceduntur,nó autem in mixto imperio,

tametsi aliter visum fuerit And. Alciato in suis Parado xis. Addunt hic imperatores causas status non posse etiam propter publicas occupationes aut causarum mul titudinem delegari, Cuius quidem sanctionis hæc euidens causa est & optima ratio, quòd videlicet huiusmo di causæ per maiores iudices tractari debent.l. pe. & fi. C.vbi. cau. sta. agi. deb. l. si pater .C. ne de sta. defuncto. Et causis meri imperii, quod ad cognitionem earũ pertinet, à iure equiparantur .l. non distinguemus .§. Iulianus &.§.de liberali.ff. de arbi. c. causa ext. de arbi. Deinde iidem imperatores subdunt in ea.l.placet, licet in magnis causis nõ possint præsides dare iudices pedaneos in casum impedimẽti, sed tantũmodo iudices speciales constituere, ex hoc iudicia eorum in aliquo diminuta esse non censentur, cum per eam constitutionem expeditioni causarum non præcludatur via.

Reprehenditur expositio Alciati.

Dicas forsitan contra hanc nouam expositionem, præsidibus & iudicibus nõ licere hodie & iure authen. dare iudices in maioribus causis, & trecentos aureos excedentibus etiam ex causa iusti impedimenti, nisi reseruatis illis, de quibus imperator in authẽ. vt defunct. seu fu.§. illud, quæ constitutio trãscripta est in authen. ad hæc.C. de iudi. At miror mehercule Bartolum, Bal. & penè infinitos alios tam apertè in ea constitutione hallucinatos, dum eã de delegatione mentionẽ facere opinantur. Atque eos multo rectius sentire putauerim qui asseuerant eam post venerandum nostrum Petrum Citramontanum (quem refert & sequitur Pau. Castrẽsis in d. authen. & hæc) locum sibi vendicare in assessoribus qui consiliarii dicuntur. l. consiliarios. ff. de offi.

asseſſo. Et qui teſte Bartolo in .l.i.ff. de offi.aſſeſſo.nullam iuriſdictionem habebant, ſed tantummodo conſilium in definiendis cauſis iudicantibus impertiebantur. Vult ergo & decernit imperator ea cōſtitutione ordinarios iudices & delegatos non ita fidem habere, abutique poſſe ſuis aſſeſſoribus, vt eis permittant omnē & totius cauſæ cognitionem, ſed ſaltem de ea cognoſcant ſub ipſa litis conteſtatione, probationibus audiundis, & ſub ipſo ferendæ ſentētiæ calculo. Cætera autem iudicii præparatoria cōſiliariis liceat abſente magiſtratu expedire. Ita intelligendam eam conſtitutionē probat rubrica tituli vnde excerpitur, quæ habet, Vt defunct. ſeu fu. &c. & vt conſiliarii non ſuſcipiant cognitiones abſque iudicibus. Eò ſpectat quod iure digeſtorū aſſeſſores & conſiliarii non ferebant ſententias. l. metū. §. ſi ex facto. ff. quod me. cau. vbi Vlpiano aſſidente hoc eſt conſilium præbente prætor tulit ſententiam. Idem quoque probat lex Cornelia. ff. de iniu.

Aduocati hodie aſſident iudicibus in multis.

Sic hodie ſolent aſſidere in Gallia antiquiores aduocati, qui iudicibus in explicandis pro tribunali cauſis & leuiuſculis expeditionibus interlocutionibuſque conſilio adſunt. Quinimò antiquiſſimus eorum quæ ad ordinē iudiciarium pertinent, plerunque loco iudicis exequitur, Ad teſtium autem receptionem, iudiciorúm ve definitionem, quæ pro tribunali ſummatim non diſcutiuntur, non licet ei partes ſuas interponere, niſi infirmo abſente, aut aliâs legitimè occupato magiſtratu.

Item cōtra communē ſcriptorum in d. authen. ad hæc expoſitionem facit conſtitutio ſummi pont. in. c. ſuper quæſtionū in prin. ext. de offi. deleg. quæ delegato per-

mittit omneis partes iudicii,siue coniunctim,siue diuisim subdelegare. Verius ergo est & probabilius constitutionem in authen.ad hæc,positam mentionem facere de assessoribus & consiliariis, non autem de iudicibus delegatis,quod non probè opinati sunt Bar.Bal. & plerique alii.

De istis consiliariis loquitur etiam.l.ii.sup.ti.ii. quæ vetat eum cui mandata est iurisdictio consiliũ exercere, hoc est esse assessorem,Vel expone exercere consilium clientulorum, id est, esse aduocatum & postulare pro clientulis. Inconueniens enim esset & absonum, cum cui iudex mandauit iurisdictionem, hoc est vicarium iudicis ordinarii (siquidem mandare iurisdictionem vt supra docuimus, est generaliter omnium causarum cognitionem committere & delegare) esse assessorem, vel patronum in causis,quarum cognitio generali delegatione ei cõmittitur. Hæc expositio obiter data illi.l. ii.mihi sanè probabilior videtur & plus verbis arridere quàm communis illa glossæ & doctorum,abrupta sanè & somnio plena,quæ de consilio manumittere volentibus præbendo iurisconsultum agere satis extra rem & longè à proposito sensit, tametsi eam sequuntur aliqui studiosi veritatis indagatores,& certè doctissimi inuentores.Præterea legatum proconsulis cui mandata est iurisdictio manumittere volentibus præbere consilium probat.l.apud proconsulẽ.ff.de manu.vindict. & gloss. in.l.ii.ff.de proconsf.& leg. Nona expositio.l.ii.ff.de offi.eius.

Ecce habes optime lector nostrã in.l.placet interpretationem,ad quam multi multa,nos paucis sententiam nostrã tibi exposuimus. Demum ne superfluis te dispu-

tationibus oneremus, non immorabimur amplius, ne potius immori videamur, in definitionibus iurisdictionis & imperii reprobandis. Nam immensum opus esset, & fastidio plenissimum omnia sigillatim referre, quæ à doctoribus circa has finitiones effutiũtur, in quibus tot scrupulos, tot griphos, tot denique enthymemata accumulant, vt sibi nulla in parte satisfaciãt, & quo magis in lucẽ emergere disputando conantur, eo profundioribus tenebris plerunque se submergant.

Non putaui autem prætermittendum ante tempora Bartoli alias mero mixtoque imperio ac iurisdictioni datas finitiones inualuisse, nimirum illas Guillelmi Duranti, quem vulgo speculatorẽ appellamus, qui vim verborum propius Bartolo & sectatoribus eius speculatus mihi fuisse videtur. Dixit enim in rubri. de iurisdict. om. iud. versi. Notandum, Merum imperium est quædã summa potestas, per quam ea quæ sunt iurisdictionis maxima explicantur, & dici merum asserit quia separatũ iã à cognitione pecuniaria, parum abest quin speculator rectè speculatus fuerit, Verum dum in hac lege non definiri merum imperium arbitratur, longè lateque sua fallitur opinione. Mixtum autem imperium (dicit ipse) est cui non solum merum imperium, sed etiam iurisdictio inest, vel est potestas media per quam ea quæ sunt iurisdictionis media explicantur. Ipse verò non contentus stare in his finitionibus, atque inconstantis more postea eodem ti. versi. ex permissis, tradit alias definitiones. Nempe merum imperiũ esse vbi de iudicio seu pœna sanguinis tractatur. Mixtum verò, quicquid excellẽtiæ causa præsidibus per legem aliquam reseruatur, non

Definitiones meri mixtiq; imperii & iurisdict. datæ per Speculatorem.

continens animaduersionem sed pecuniariam cognitionem,& eas appprobat Oldra.cons.x. Iurisdictionis autem ea esse censet Speculator, in quibus agitur de cómodo pecuniario,& quæ delegari possunt. Vides quantum se cruciat Specu. & quàm profundissimè potest in hac doctrina speculatur, finitionesque rerũ inuestigat, at certè lumen veræ intelligentiæ apud eum non emicuit, nec penitus absque vllo tenebrarum offendiculo effulsit:recitaui tamen eius opinionem, quam miror acceptiorem non fuisse iurisperitis quàm supradictas Bartoli & communes definitiones, cum verbis & sententiæ legum magis accommoda ac vero propiora viciniora que scopo Speculator ille diligentissimus meo iudicio deprompserit.

Sit longæuus & valeat.

Nouæ interpreta-

tionis in.l.imperium .ff. de iuriſdict.om. iudi.per Io.Longouallium in Pariſiorum Senatu aduocatum Secunda pars.

Poſt improbatas meri mixtique imperii ac iuriſdictionis definitiones,quas Bartolus & communiter omnes hic aſſeruerunt, ſed quæ nec legibus probantur,nec bene fundatis rationibus innituntur,vt oſtendimus, accedo ad intelligentias quas ad hãc legem afferri hactenus perceperim. Quatuor enim ſunt,quarum duæ totam ipſam legem concernũt, Aliæ verò duæ ad vltimam legis clauſulam tantummodo accommodantur.

Primus intel. l.imperium.

Prior eſt Angeli Peruſini qui merum & mixtum imperium in hac lege definiri cenſuit, & rectè quidem. Verum definitionibus quas iam improbauimus & aliis hîc à iureconſulto traditis,probè conuenire, Hoc ingenuè contra Angelum diffitemur.Nam quæ (rogo) earũ affinitas aut concordia dari poteſt? Non tam mehercule Glauci & Diomedis arma fuerunt diſparia, nec magis candidum à nigro differre manifeſtò dignoſcitur.

Merum itaque imperium (dicit Angelus) eſt habitus,hoc eſt potentia ad animaduertendum in facinoroſos homines. Dicitur autem merum ſecundum ipſum, quia abſtractum ab omni compoſitione.

Illatio Angeli.

Ex quo obiter hoc parergon colligit, appellatione

diffinitiuæ ſententiæ non venire ſententiam in cauſa quæ ſummatim & de plano diſcutitur prolatam. Eſto enim quod negotium terminet & finiat,.cle. ſæpe. de verb.ſignifi. Verius tamen eſt cum aliquid de natura interlocutoriæ vſurpet, quoniam lite nõ conteſtata fertur & minimè obſeruatis iudiciorũ ſolennitatibus non cenſeri meram diffinitiuam. Hanc Angeli opinionem, vt ſecuti ſunt multi, ita improbauerunt Pau. Caſtren. & quidam recentiores Riminal. Ferrarienſis & valaſ. Luſitanus, qui in eam rem aggerant conſilia, rationes, & doctorum authoritates penè infinitas.

Ego autem Angeli receptiorem ſententiam à nouiſſimorum impetitione defendi, eamque firmaui vno dũtaxat argumẽto, atque apta huic ſpeciei comparatione. Defenſio Angeli contra nouiſſimos.

Expeditum eſt teſtamentum eſſe noſtræ voluntatis iuſtam ſententiam, iuſtam autem exponũt hoc eſt perfectam & ſolennitatibus quas ius ciuile poſtulat confirmatam.l.i.ff.de teſta. Propterea in.l.hac conſultiſſima §.ex imperfecto.C.de teſta. produnt doctores teſtamentum minus ſolenne ſpeciali iure inter liberos valere, nõ tamen propriè dici teſtamentum.§. penul. eadem lege in verb. (non tanquam teſtamẽtum, ſed tanquam vltimam voluntatẽ defuncti inteſtati), Secundũ hoc, regulare eſt ſententiam prætermiſſo iudiciorũ ordine latam non valere, & eſſe ipſo iure nullam.l. prolatam.C. de ſenten.& interlo.om.iud. Quòd ſi in quibuſdam cauſis ſummariis puta, aliter à lege definitum ſit, non propriè dicas in eis ſententiam eſſe diffinitiuam. Non aggerabimus plura ad hanc quæſtionem, quia plenis (vt ita dicam) columnis eam proſequuntur hic & diſputant

Alex.Iaſ.recentioreſque nonnulli Riminal.& Valaſ.

Verum vt ad definitionem meri imperii quæ dubio procul in hac lege deſcribitur,redeamus,miror mehercule quid Angelum mouerit,vt in ſua lectione amplecteretur Bartoli & communem in merum imperium definitionem,aſſerens nihil ab ea diſtare que à iureconſulto Vlpiano manifeſté in hac lege traditur.Nã quòd ipſe poſt Bartolum opinatur & ſentit animaduerſionem in facinoroſos eſſe meri imperii eo nomine,quòd officio iudicis nobili exerceatur,arbitror á legibus noſtris multum eſſe alienum.

Animaduerſio in facinoroſos non fit officio iudicis

Siquidem (vt infra à nobis tractabitur qua de officio iudicis fiet amplior diſputatio)officium iudicis nobile nulla actionis aut accuſationis virtute exercetur,ſed á religione iudicis deſcendit,qui nulla impulſus actione aut accuſatione ſolo ſuo interuentu illud interponit. Delinquétium autem & maleficiorum animaduerſionem teſtãtur leges tum maximé exerceri cũ ab aliquo proponitur & intenditur accuſatio , Qua ratione vulgo traditum eſt,neminem ſine accuſatore puniri.l. reſcripto.§.ſi quis accuſatus.ff.de mune.& hono.Quinetiam pendente iudicio,ſi accuſatorem decedere contingat,nomen rei per leges aboletur.l. Libellorum.§.ſi.accuſator.ff.de accuſa.Planum eſt ergo & vim verborum cominus intuenti perquám euidens eſt,animaduerſionem delictorum non peragi iudicis officio,ſed iure accuſationis

Inquiſitio fit officio iudicis

Porro non negauerim cum iudex viam inquiſitionis eligit,mero ſuo officio tunc eũ procedere,quód eam inquiſitionem ſpóte & nullo accuſatore præeunte faciat,

Verum ea á iure ciuili parum erat cognita, et paucis admodum casibus præscripta, qui annotantur per gloss. in.l. ii.§. si publico.ff. ad.l.Iul. de adulte.& apud Specu.in ti.de inquisitionibus.§.quando autem. Pontificũ autem decretis frequentior fuit & vsitatior huiusmodi contra delinquentes inquirendi tractatus, Quo factum est vt in ti.de accusationibus subiecerint summi pontifices de inquisitionibus, cum iurecosulti de inscriptionibus subiunxerint, nullam de inquisitione facientes mẽtionem tanquàm minus frequẽti, & à suæ tempestatis iudicibus per raro vsurpata. Eam vero ab officio iudicis nobili proficisci rectè asseruerim, cum ea iudex vtatur, & si nõ sit qui reum deferat, vel nocẽtẽ accuset, Et hoc tenet. Abb. Panor. in.c.qualiter.ii.In.iii.&.v.col.ext. de accusa.vbi fatetur iudicem facere processus inquisitionum ex suo mero & puro officio nemine accusante vel reum deferente. Quòd si interueniẽtẽ aliquo accusatore nocens puniatur, magis accipiendum est, vt Iudex ex officio hic procedere non dicatur, Argumento. l.iii.§.præterea.ff.de suspect.tuto. Item Bartolus ipse in extrauaganti ad reprimendum in Verb.per accusationem fatetur duplici via ad criminis vindictam agi posse accusatione puta & officio iudicis quod per inquisitionem exercetur.

Teneamus ergo præter Angelũ Bartoli definitionem à definitione iureconsulti longe esse alienam. Verumtamen cum Angelo merum imperium in hac lege definiri vicissim contendamus. *Merum imperium in hac l.definitur.*

Quòd si quispiam contra hanc Vlpiani definitionem obiiciat iureconsultum de gladii potestate tantummo- *Primum obiectum contra definitionem meri imperii.*

E

dó fecisse mentionem, cum multa vtique sint facinora, quæ gladio non puniantur, sed deportatione, relegatione, membri mutilatione, atque adeo aliis pœnis. Idem

Solutio.

ipse Angelus respondet gladium nó accipi hîc pro gladio ferreo sed omni gladio criminis punitiuo. Sic excómunicationem gladium ecclesiasticum dicimus. c. dilecto de senten. excommu. lib. vi. Sic mucro Anathematis & gladius excommunicationis plerunque á Pót. summis vsurpantur. c. solicitudinem ext. de appella. c. quoniam in plerisque ext. de offi. ordi. Sic denique Cicero in oratione pro Cluentio gladium dictatorium & mucronem seu stylum Censorium, pro Dictatorum Censorumque coërctione aut animaduersione accepit.

Obiectum cótra solutioné.

Dicat forsitan curiosus aliquis verborum indagator hanc dissolutionem sibi non omnino satisfacere, cum animaduersio quæ fit gladio ab aliis coërctionibus secernatur, in. l. solet in prin. ff. de offi. procon. & lega. in l. nemo potest. ff. de Regu. Iu. & in. l. Illicitas. §. qui vni-

Responsio.

uersas. ff. de offi. procon. & lega. Cui respondere possumus non esse absonum, verbum aliquod generale esse & multa suo significatu comprehendere, nónunquàm tamen pro subiecto argumento vel ob alterius verbi cótinentiam restringi contrahíque ad specialem significationem. Sic appellatione adoptionis generaliter & simpliciter posita venit arrogatio. Cæterum si addatur hoc verbum arrogatio, adoptionem restringes ad suam specialem significationem. l. ii. ff. de adopti. §. minoré iusti. de adopti. Ibi enim iureconsultus vtitur his verbis per adoptionenem vel arrogationem, cum per adoptionem scribere satis vtique fuisset. Haud ita dissimili exemplo

ſcriptam putant.l.tranſigere.C.de tranſacti. Nam ſi paciſci tantum dixiſſet imperator, ſatis erat. Sic igitur ſatis ſuperque fuiſſet iureconſulto, ſi ſimpliciter in.d.l.ſolet & ſupra citatis legibus expreſſiſſet gladii poteſtaté, nec addidiſſet ſubſequentia verba (aut alterius coërctionis.)

Iterú acrius inſiſtet & vehementius ille iudagator animaduerſionem gladii nominatim à iure accipi quæ gladio non quæ telo fit, ſecuri, laqueo vel fuſtibus.l.aut dánum.§.i.ff.de pœ. Verum reſpondeo legem illam agere de ſententia iudicis, qua quiſpiam damnatus eſt, in eum vt gladio animaduertatur. Hic enim ingenue fateor nó telo, non ſecuri, non fuſtibus, nec aliter quàm gladio animauertendum, quando ſententia iudicis vno ſenſu duntaxat & certo accipi declararique debeat.§.curare iuſti.de acti.atque adeo ex ſignificatu magis vulgato. In hac autem lege non eſt neceſſum contrahere & reſtringere verbum gladii, quód iureconſultus per viam doctrinæ procedat, & generaliter hoc verbum intelligi nó ſit abſurdum vel incongruens. Sic.l.ii.ff.de publi.Iudi. Iudicia capitalia definit generaliter in quibus aut mors aut exilium eſt, atqui ſi iudex aliquem pœna capitali ſimpliciter damnauerit, probé & recté interpretabimur de pœna deportationis eum ſenſiſſe, cum certa debeat eſſe & non confuſé vel generaliter intelligi ſententia. Et hoc ſcribit Accur.in.l.vni.C.ne Iudæ.chriſti.manci. In cuius ſententiàm eunt paſſim doctores in.d.l.tranſigere. Sic leges quæ vice regulæ conſtituntur, duobus aut tribus nonnunquàm etiam quatuor ſenſis ab interpretibus recté accipiuntur, Exemplo eſt.l ii.ſup.eo.ti.

Secundú obiectum contra ſolutionem meri imperii.

Solutio.

quàm omnes tam de ordinaria quàm de delegata iurisdictione regulam facere testatur, quod in sententia neutiquàm facias, vno tantum & certo significatu (ne vagetur in incerto) explicanda.

Alia solutio.

Demum ne mihi negocium anxié facessant tetrici quidam & tristes formularii super hoc verbo gladii, quod insigniore nota Vlpianus expressit, illud dele, nónne supererit in hac lege definitio irrefragabilis, merum imperium esse potestatem ad animaduertendũ in facinorosos? Vel si mauis adde verbo gladii hæc verba aut alterius coërctionis, plerunque enim videre est vnius iureconsulti sententiam alterius authoritate repleri, Sic definitio legati in.l.legatum.ff.de lega.ii. à Iustiniano augetur in.§.legatum iusti.de lega. Sic testamenti sic stipulationis, sic actionis infinitę quæ aliæ in iure finitiones non alias quam quæsitis aliunde & accitis subauditionibus sustinentur.

Tertium obiectum.

Tertio argumento contra definitionem meri imperii ab Vlpiano positam, insurgent quidam rancidi, morosi & superstitiosi legum interpretes, definiri in hac lege merum imperium per verba facti nó autem iuris, atque ideo in hac lege effectum potius quàm rei substãtiam declarari, quòd definitio per rei (vt ipsi dicũt) quiditatem siue substantiam explicari debeat. Quibus sanè

Solutio.

respondeo merum imperium hic describi per rei substãtiam. Licet enim iurisconsultus ita exprimat, Merũ imperium est habere. &c. tamen hæc clausula perinde valet ac si scriberet, Merum imperium est potestas quam habet iudex ad animaduertendum. &c. Simili schemate dicendi, Quintilianus in nono vsum fuisse censet

Horatium, Virtus est vitium fugere, hoc est fuga vitiorum & sapientia prima stultitia caruisse. Decipiare mehercule si existimes & credas iureconsultos qui latinæ dictionis & eloquentiæ fuerunt studiosissimi (vt ex scriptis digestorum clarè apparet, & testatur Laurentius Valla homo alioqui cauillosus, in proœmio tertii elegantiarum suarum libri) se astrinxisse, sibique legem in hoc præscripsisse, vt inutiles quorumdam leguleorum ranciditates, superstitiosásque dialecticorum regulas ad normam obseruarent, Non enim ipsi an nominibus an verbis in definitione rerum vterentur quicquàm pensi habuerunt, eloquentiæ potius nitori, quàm verborum morositati insudare satagentes.

Denique nolim contra hanc definitionem opponi subtiles & acutos dialecticorum scrupulos, qui definitionẽ ex genere & differẽtiis cõstare volũt, & curiosas alias notas legésque suggerunt. Nam in tota hac nostra legali disciplina, non exactæ illæ dialecticorum definitiones, sed descriptiones nudæque verborum demonstrationes à iureconsultis traduntur quales & à M. Varrone traditas contendit Gellius. l. iiii. ca. xxv. Quòd si dialecticas disputationes admittimus, vix dolũ Labeonem verè in. l. i. §. Dolum. ff. de dol. & frumentum rectè Gallum in. l. frugem. §. frumentũ. ff. de verbo. sig. definiuisse sustentabimus. Aliud obiectum.

Non desunt præterea doctores & Bartoli (vt ita dicam) simiæ, qui asserant legis condendæ potestatem esse meri imperii, quod ipse ingenua & plana fronte negauerim, neque enim ipsi quicquàm citant vnde inuentitia eorum opinio vel probetur vel saltem præsumi cõ- Item aliud.

iectarique valeat. Itaque definitio meri imperii per Vlpianum hic poſita ab omnibus eam oppugnantibus iam ſatis defenſata eſt, at quam clarius infra in noua intelligentia explicaturi ſumus.

Expoſitio Angeli in verſi. mixtum.

VEnio ad expoſitionem quam tradit Angelus in verſi. mixtum imperium. Mixtũ imperium (inquit ipſe) eſt cui etiam iuriſdictio ineſt, quia videlicet exercetur officio nobili, ſed principaliter ad priuatam vtilitatẽ, & cõſiſtit in danda bonorũ poſſeſſione. Vides quemadmodum Angelus improbè contorquet ac ex libito voluit hunc legis contextum, atque anxiè procurat, eum quali quali expoſitione conciliare communi receptæque hactenus definitioni. Nos autem hãc intelligentiam ſubuertimus & confutamus multis atque euidentibus argumentis.

Obiectum cõtra expoſitionem Angeli in verſi, mixtum.

Primùm omniũ ex ea emergit bonorũ poſſ. dationem eſſe mixti imperii, quod manifeſtò falſum eſſe, lege & ratione oſtendo. Conſtat mixtum imperium continere in ſe coërctionem ſaltem modicam, hoc expreſſè dictat l. vlti. ſup. ti. ii. Cæterùm in datione bonorum poſſ. nulla verſatur coërctio. Hĩc ſcrupulo omnes ferè iuriſperiti vel ſuopte iudicio minimè ſatiſfaciunt, excruciantur enim, contorquent ſe, & miſerrimè in eo conflictantur, multipliciterque rem ipſam inuoluunt.

Andreas Alciatus cui frequentiſſimè omnium contingit de legibus rectum ferre iudicium. lib. paradoxon. ii. c. i. fatetur illam legẽ vltimam de mixto imperio, quod commentus eſt & definit Bar. agere. Mandata (inquit ipſe) iuriſdict. tranſit imperium mixtum, quod probari

asserit à.l.cognitio in prin.in verb. (cõsequens est) sup. ti.ii. Equidem dissideo in hac re & expositione ab Alciato.

Reprehenditur Alciatus.

Siquidem reluctatur, & contra eam se offert principiũ illius.l.cognitio, decernens cognitionem suspecti tutoris quamuis alioqui specialiter concessa sit prætori in vrbe Roma & præsidibus in prouinciis.l.i.§. damus.ff.de suspect.tuto.l.i.§.suspecti.ff.ad sena.turpill.tamen fauore & propter vtilitatem pupillorum posse mandari & mandata iurisdict.transire.Ecce hanc legis dispositionẽ ratio iuris communis non induxit aut cõciliauit sed pupillorum fauor. Nec faciunt pro Alciato verba sanctionis imperatoriæ (consequens est.&c.) Nam truncata sunt & desumpta ex d.l.i.§.damus. vbi iuriscõsultus sic ait, Si prætor Romæ mandet iurisdictionem, apud delegatum poterunt suspecti tutores deferri & postulari, & hoc fauore pupillorum d.l.cognitio. Quòd si hoc Romæ locum habet, consequens est (hinc redeas ad rescriptum imperatoris, quod est truncatum & semiplenè modo positum in illa.l.cognitio) vt si proconsul in prouincia iurisdict.legato mandauerit, ipse de suspecto tutore cognoscere valeat. Quamuis autem in.d.§. damus assignetur à iurecõsulto ratio quia scilicet mandata iurisdict. officium ad eum totum iurisdicendi transit, tamen ea non est primaria aut multũ efficax, sed alia quæ adscribitur in ea.l.cognitio, scilicet propter vtilitatem pupillorum, non enim incongruens est aut absonum multas ad aliquam cõstitutionem vel legem rationes à legibus accumulari, quarum vna non sit satis.l.liberorum.§.i.ff.de iis qui notan.infa.

Declaratio.l. cognitio in prin.ff.de offi. eius.

Itaque in.d.l.cognitio datur vna moderatio & exceptio.l.i.in prin.ſup.ti.ii.Nimirũ ſuſpecti tutoris cognitionem quamuis ſpecialiter à lege data ſit & competat d.§.damus,fauore tamen pupillorum mãdata iuriſdict. tranſire. Nec verò dicamus mandata iuriſdict. tranſire mixtum imperium, & cõſequẽter ſuſpecti tutoris cognitionem. Nam ea cognitio non eſt mixti imperii, quod inferius clarè à nobis demonſtrabitur.

Præterea ratio Pauli qui ideo vult mandata iuriſdict. tranſire mixtum imperium,quia iuriſdictio ſine modica coërctione nulla eſt,non rectè quadraret,nec ei quod in.d.l.cognitio deciditur, aptè coniungeretur, vt videlicet mandata iuriſdict. tranſeat ſuſpecti cognitio, quia ſine modica coërctione iuriſdictio nulla ſit.

Secundum obiectum contra expoſitionem Ange.in verſi.mixtũ.

Amplius contra ſuperiorem Angeli expoſitionem facit,quod ſecundum eum & legis contextum (quo vulgo omnes ad vnum huius legis interpretes eam proſequũtur) nõ ſolum datio bo.poſſ.eſt mixti imperii,imò etiam mixtum imperium in danda bo. poſſ. ſolũmodò conſiſtit,in nihilo præterea,id auribus omniũ (credo) ſonat lex ex communi intelligentia,atque hoc euidenter apparet vnico ex legibus argumento. Conſtat hoc verbum (quod) relatiuum,eius eſſe naturæ, vt præcedentia reſtringat & coarctet modò abſque copula in orationem veniat.l. ea tamen adiectio.ff. de lega.iii. Si igitur legas,Mixtum imperium eſt cui etiam iuriſdictio ineſt,quod in dãda bo.poſſ.conſiſtit,ſequetur ex ea verborum conceptione mixtum imperium in ſola bo.poſſ. datione conſiſtere. Hoc meo iudicio puris ac bene purgatis auribus ſuadent & obtrudunt verba huius legis,ſi

receptis hactenus clausulis eam lectitemus, alioqui vt mixtum imperium ad alia extendas, scribendum erat, quod etiam in danda bo.poss.consistit

Denique secundum hanc Angeli intelligentiam non satis apertè mihi apparet quam significationem habere possint hæc verba (cui etiam iurisdictio inest.) Si enim exponas mixto imperio inesse iurisdictionem in genere, quæ merum mixtumque imperium & iurisdictioné complectitur, hoc perabsurdum est, cum ea iurisdictio insit mero imperio. Atqui iureconsultus hîc clarè tradit imperium mixtum hoc vltra merum imperium vsurpare & sibi vendicare, quod mixto imperio cohæret iurisdictio, quæ mero non inest. Si verò exponas mixto inesse iurisdict. in specie qui fieri potest vt iurisdictio in specie quæ secundum Bar. & Angelum exercetur officio iudicis mercenario insit mixto imperio quod officio nobili expeditur? Planè duo inuicem contraria in vna eademque nomenclatura concurrerent, & pugnarent, quod est absonum & ridiculum. Bartolus hîc respōdet & ait mixto imperio inesse iurisdictionem hoc est qualitatem iurisdictionis in specie, nempe illam qua exercetur ad priuatam vtilitatem, non aliam quæ officium iudicis mercenarium respicit. Verum quàm friuola sit hæc diuinatio viderint qui quotidie in excutiendis legum veris & genuinis intellectibus meritò laborant, & recto limatoque sunt iudicio.

Tertium obiectum.

Solutio Bartoli.

SEd iuuat obiter discutere quid ex ea expositione scribentes collegerint & corollarii loco inferant. Videmus (inquiunt ipsi) non mixtam dici iurisdict. sed mixtum imperiū

Illatio doctorum ex mixti imperii nomine.

ea ratione quia imperiũ dignius est iurisdictione, Quo fit vt regulas has in hoc articulo fabricent, A digniori fieri denominationem. Et magis dignum attrahere ad se minus dignum, Quas Iason inter neotericos multis hîc ornauit emblematis & declarationibus.

Reprehenditur illatio doctorum.

Ego autem contendo eas non probari ex mixti imperii etymologia atque appellatione. Nam si iurisdictionem quæ inest mixto imperio accipias in suo generali nomine, certum erit hîc à digniori non trahi denominationem, quòd in generali nomine iurisdictionis cóprehendatur imperium vt species, Species autem non possit esse dignior suo genere eam continente. Si verò exponas iuxtà cum Bartolo iurisdictionem in specie, hoc est qualitatem iurisdictionis, nihilo magis opinabor prædictas regulas ex ea expositione colligi posse, Quæ tum denique recipiũtur cum res digna & alia dignior æqualiter in corpore ex eis composito concurrunt, nec vna aliam numero aut potẽtia superat. l. quæritur. ff. de sta. homi. l. repetundarum. §. hermaphrodytus. ff. de testi. l. sed est quæsitũ. §. fi. ff. de libe. et posthu.

Primum fundamentum.

Secundum.

Amplius adde quòd vna res per præualentiam aliam rem trahit & in se cõfundit. l. in rem. §. in omnibus. ff. de rei. vendi.

Tertium.

Rursum facit quod relatum est apud Bartolum in. l. fi. iii. col. ff. de colle. illici. Collegium licitum ex clericis & secularibus (vt vocant) personis coädunatum & cõpositum censeri prophanum & laicum, si in eo plures sint seculares quàm clerici, quod & approbant Ab. & Felyn. in. c. ex literis ext. de consti. Secũdũ quod deciditur alia species, ius patronatus censeri ad laicos specta-

re, si duobus secularibus & vni clerico simul & indiuisim cópetat: de qua latissimè Rochus Curtius in tractatu de iu.patro. Si igitur (vt prædictum est) supradictæ regulæ ita demum vim sortiantur si ex duobus æquis vnum corpus astruatur, certum est mixtum imperium non componi ex duobus æqualibus, cum in eo magis sit imperii quàm iurisdictionis. d.l.iubere cauere, consequenter dicendum est, suprascriptas regulas ex mixti imperii nomine à doctoribus non rectè colligi, sed potius aliam, Ab eo quod maius est sumi denominationẽ. Illatio verior. Hæc parua quidem & tenuia veluti parerga contra cómunem & à scriptoribus probatam illationem, sed quæ maioribus ausis non incommodè annectenda arbitratus sum.

SEcundus principalis intellectus huius legis imperium & communis est quem tradit hîc Bartolus, non definiri videlicet in hac lege merum & mixtum imperiũ aut iurisdictionem, sed eorũ tantummodò exempla nobis ab Vlpiano proponi. Hæc expositio adeò & apud tot scriptores iãdudum inualuit, vt omnes in eam pedibus manibusque & toto suo sensu pariter còueniant, Adeò facilè fuit Bartolo & sectatoribus eius persuadere contra veritatem, quippe quæ in tenebris iacebat densissimis, & in Democriti puteum demersa lucem nesciebat. Secundus intell. huius l. & communis.

Verumenimuero licet nobis satis superque esse debeat si iureconsultum ab improprietate sermonis, qua certè vacauit, at in quam Bartolus et sui per hanc intelligentiam eum detrudunt, defendamus, & ipsum rectè appositeque locutum, ac bene definiuisse (vt mens eius fuit)

ostendamus. Tamen vt res sit clarior & tenebræ antiquorum magis innotescant, hanc intelligentiam aliquot argumentis confutabimus.

Primum obiectum contra communem intell. huius .l.

Imprimis iureconsultus Vlpianus (quem sæpissimè omnium iurisprudentum circa definitiones versari totis Pãdectis videmus) post traditam imperii in merum & mixtum sectionem, animo gestiens quæ diuiserat definire, vtitur in hac lege hoc verbo (est) Merũ (inquit) imperium est habere. &c. Mixtum est cui etiam. &c. Quo verbo significatur & includitur substãtia meri & mixti imperii et consequenter eorũ definitiones. Quòd si exempla adscribendi tantummodo animum habuisset, aliis certè verbis legem istam concepisset, nempe his, habere gladii potestatem est meri imperii, Item datio bo. poss. est mixti imperii.

Secũdum obiectum.

Deinde contra hanc communem intelligentiã possemus inniti iisdem rationibus quibus intellectum angeli in versi, mixtum imperium supra improbauimus.

Tertium.

Rursum quod attinet ad versi. Iurisdictio est, eam improbo. Nam quid in causa est vt datio bo. poss. sit mixti imperii, iudicis autem datio sit iurisdictionis? Vtraque planè exercetur officio iudicis nobili ad priuatorum commodum, & id docuimus supra qua de definitionibus communibus mentio agitata est.

Quartum.

Demum quis non contendat impropriam, incongruentem & à iurisconsulti elocutione longè alienam hanc clausulam (iurisdictio est etiam iudicis dandi licẽtia) Definitum enim vocatur id quod sub definito comprehenditur, & genus vocatur sua species. hæc propositio mehercule tam absurda mihi videtur quàm si dicat

quiſpiam, Animal eſt etiam homo, homo eſt etiam Titius. Quæquidem enunciationes à rudibus Grammaticunculis nedum ab acutis Dialecticis ſtatim exploderētur & abſonæ præmodum iudicarētur. Sanè admitterē licentiam dandi iudicis eſſe iuriſdictionem, verum iuriſdictionem eſſe etiam licentiam dandi iudicis, neque ſen ſui neque auribus ſynceris probè quadrare & cōuenire poteſt. Pro diſſolutione autem iſtorum quos poſtremò retulimus nodorum reperio dari duos intellectus illi verſi. iuriſdictio eſt etiam. &c.

Vnus eſt Cyni. & Baptiſtæ Seuerinatis qui eum ſic exponunt, de natura iuriſdictionis eſſe, vt poſſit delegari, Sed hanc expoſitionem veluti perabſurdam & longè petitam meritò damnant & proſcribunt omnes. Tertiũ intell. huius. l. in ver ſi. iuriſdictio eſt.

Alius eſt Andreæ Alciati in ſuis paradoxis, Qui cōtendit de mero & mixto imperio duntaxat in hac lege mentionem haberi, de iuriſdict. verbum nullum. Mixtum enim imperium (inquit ipſe) eſt cui etiam iuriſdictio ineſt vt in danda bo. poſſ. & in iudicis dandi licentia. Itaque iuriſdictio non illa generalis vel ſpecialis, ſed ea quæ authore Bartolo in aliqua ſui qualitate ineſt mixto imperio, eſt etiam in iudicis dandi licentia. Ita ipſe hanc legem inuertit, & ad ſuum intellectum quo multi certè nodi diſſoluebantur, pertraxit, placuitque mihi mirum in modum tantiſper inuentum tanti viri, donec lumen nouæ & antiquæ quam nunc tractamus intelligentiæ apud nos effulſit, quam ſi Alciatus intus & in cute perſenſerit, hoc ab exacto eius iudicio profundaque in legibus eruditione expecto, vt ipſe iuxta mecum facilè impoſterum ſentiat. Accedat quòd eius Quartus intellectus.

intellectus incidit in omnes illas ſyrtes, nodos, pedicas, & laqueos quos aduerſum communem & Angelum ſupra obiecimus.

Sit longæuus & valeat.

Nouæ declarationis

in.l.imperium per Ioannem Longovallium cauſarum in Pariſiorum Senatu patronum Tertia pars.

ACcedo nunc ad principem diſceptationis noſtræ articulum, nempe ad nouum ſimul & veterem ac verè germanum huius legis (niſi maximè fallor) intellectum, quo facturum promiſi, vt omnes qui in hac doctrina iuriſdictionis quotidie pullulant ſcrupuli, excutiantur, fiatque poſteà tractatus ipſe tam facilis, quàm obſcurus & difficilis anteà videbatur. Verùm quando in ea diſceptatione non vnam modò legem explicãdam ſuſcepimus, opportunum fore arbitratus ſum, legem primam huius tituli, & legem iubere cauere, vnà cum hac lege imperiũ exponere & extricare, quæ leges meo iudicio continuæ ſunt & perpetuæ, atque eas ab ipſo Vlpiano ex ordine poſitas, à Triboniano autem truncatas exiſtimo. Quòd ſi integra Vlpiani reſponſa & non eo, quo ſunt modo, execta atque in epitomen redacta haberemus, non certè tot virorum doctorum ingenia hæc lex ſuò imperio ſuaque iuriſdictione oppreſſiſſet, & tam miſerè cruciaſſet. Tribonianus enim (vt Budæi noſtri ſententiam vſurpem) & qui cum Triboniano operam conſarcinandis his libris nauauerunt, immenſam illam librorum multitudinem inclementiorum medicorum more ad

viuum resecantes, accisas nobis Pandectas verius quàm compendiosas dederunt. Vlpianus ergo in.l.i. sup. eo. ti. tradit ius dicentis officium esse latissimum. Non intelligamus cum Bar. & aliis, officium generalissimum hoc est iudicis in omni re potestatem esse latissimam. Nam huic expositioni non arbitror ratioñe subsequentem quadrare & apposite congruere (Nam & bonorũ poss. dare potest) Et planè videretur iureconsultus à nimium distantibus & longè remotis exempla aut rationem auocare & expetere. Intelligamus ergo officium iudicis esse latissimum, hoc est, iudicem multa exequi mero suo officio, quæ iure actionis aut accusationis à parte intentatæ venire non possunt.

Nonus intell. l.i.ff. de iuris. om. iud.

Quid sit officium iudicis.

Vbicunque enim iudex æquitate aut aliqua probi religione motus, nõ autem virtute actionis aut accusationis summaque iuris necessitate aliquid facit, idipsum dicitur officio suo exercere. Pone exempla illius legis primæ, ad petendam bo. poss. nulla est à iure prodita actio, nulla ad tutores constituendos, ad missionem in bona aduersarii decernendam, ad dandos iudices, quo fit vt supradicta dicatur iudex mero suo officio impertire & exequi.

Eadem ratione iure cautum est, officio iudicis nullam inesse obligationẽ. l. qui per collusionem. §. fi. ff. de acti. empt. Nã si aliqua obligatio inesset, hîc oriretur actio, non autem officium iudicis imploraretur, quod maximè proficiscitur & descendit ex æquitate, & cum nulla potest actio competere. l. deducta in prin. ff. ad Trebell. & insti. de fideicom. hære. in prin. Per quæ iura constat fideicõmissa olim nullo iuris vinculo, nullaque actio-

ne fuiſſe debita,cum fidem honorati teſtator ſequeretur,& ei citra vllam obligationem vel vinculum conſideret.Poſteà autem introductum eſt pro fideicommiſſis actionem dari,quæ ſolo iudicis officio anteà petebātur.facit.l.quintus ad fi.ff.de annu.lega.l. hæreditas.ff. de peti.hære.

Adde excluſum per leges aut municipalia ſtatuta ab omni actione vel exceptione non excludi ab officii iudicis expoſtulatione.l.planè.&.l.fi.vbi Bar.notat.ff.de peti.hære.Idem ipſe Bar.in.l.i.§.& parui refert.ff.quod vi aut clam.

De officio autem iudicis multiplici latè tractat Specu.in ti.de officio iudi.iuriſperiti paſſim in hac.l.i.Abb. & alii in.c.fi.ext.de offi.iudi.Siquidem illud vice & loco actionis interdum imploramus & vſurpamus, vt quando reſtitutio in integrum vel damni infecti legatorúm ve nomine cautio petitur,quando vt bono.poſſ. vt tutores dentur,ad iudicem itur, & propter cætera id genus,quæ ſi cauſſæ cognitionem deſiderant, iudiciarius in eis ordo & cauſſarum ſolennia erunt obſeruanda.d.c.fi. Hoc autem officium quod à iure ſpeciali nomine perſecutio vel extraordinaria cognitio appellatur.l.pecuniæ.§.perſecutionis.ff. de verb.ſig. & toto ti. de va.& extra cog.à Bar.& aliis vocatur nobile, eo (vt puto) nomine,quod actioni non ſeruiat,ſed liberum ſit & non ſubiectum,vel alteri ſuppoſitum. Aliud eſt officium iudicis mercenarium(vt vocant) & ſeruum,quod obſecundat & ſeruit actioni,vel omnibus quæ apud iudicem fiunt perſecutionibus,eaſque commodè adiuuat, iure autem actionis à iudice non exercetur, Siquidem Duplex officii iudicis.

actionis iure, iudex actori, quod in obligatione est, & quod ex præscripto ipsius per libellum petitur, dari tradí ve iubet. Causæ vero vel litis adminicula fructus putà, vsuras, dilationes, comperendinationes, cautiones, & multa arbitraria, iudex mero suo officio largitur, & adiudicat.l.ædiles.§. Item sciendum.ff.de ædi. edict.l. stipulationum.§.iudiciales.ff. de verb. obli. Item eodé officio quod leges plerumque religionem appellant, iudex aliquando temperat & moderatur intentionem actoris, atque ad ea quæ in obligationem deducta non fuerant, ex æquitate reum compellit, quod expressim sanxit Iustinianus in insti.de offi.iudi.in prin.

Per hæc etiam clarè & apertè intelligitur commune illud, in contractibus bo.fi.tantumdem operari officiú iudicis, quantum in stricti iuris iudiciis valeret expressa conuentio & stipulatio.l.quia tantundem.ff. de nego. gest.l.Lucius Titius Sempronio.ff.depo.quòd videlicet in contractibus bo.fidei propter æquitatem in eis vberius obseruandam, iudex vt maximè fructus, vsuras, cæterasque accessiones alterú alteri ex bono et æquo restituere condemnat, quod vix faciat in ex stipulatu actione aliisque stricti iuris contractibus, nisi cóuentionis & expressa verborum forma postulante.l. consensu ad fi. ff.de acti.& obli.

Habemus ergo in hac lege prima iudicé multa posse officio suo nobili vel mercenario, non autem iure actionis aut accusationis, quod ostenditur quattuor exemplis. Verum quia Vlpianum hîc, nó quidem integrum sed mutilum & truncatum habemus, coniicio & (vt verisimile est) credo eum plenius & iusto ordine (vt qui

est vnus inter iureconsultos ordinis obseruantissimus.) posteà rescripsisse, officium hoc versari in mero imperio, aliquando in mixto, nonnunquàm in iurisdictione. Quo fit vt in.l. imperium partitionem quæ in ea habetur tradiderit. Aduerte autem sedulò probe lector, hãc enim legem tibi ad verbum recitabimus, quo fiet vt arcanum abstrusumque hactenus eius intellectum nunc facilè (vt spero) percipias & deprehendi à te vel iuratò contendas.

Mperiũ (inquit Vlpianus) aut merum aut mixtum est, merum imperiũ est habere gladii potestatem ad animaduertendum in facinorosos homines, quod etiã potestas appellatur. Ecce habes in his verbis meri imperii definitionem, quod est mera coërctio, Nam imperium quod ad magistratus iudicésve attinet, & de quo potissimum in legibus nostris, non autem de imperio populi imperatorumque vel regum disputatur, iusta significatione nihil aliud quàm coërctionẽ, animaduersionẽ, summamque iudicis potestatem esse existimo .l. i.§. fi. versi. verius est sup.ti.ii.l.iii. & iiii.ff.de officio præsi.l.fi.sup.ti.ii.l. lege Iulia.ff.ad.l.Iul.de vi publi.l.ii.ff.de in ius vocan.

Nouus intellectus huius l.imperium.

Meri imperii vera definitio.

Sequitur, Mixtum imperium est cui etiam iurisdictio inest, hîc claude clausulam, nec vltra quod ad mixtum imperium attinet progredere, aut orationem extendas. In his verbis definiri mixtum imperium dico & contẽdo, atque illud esse cui iurisdictio inest. Vlpianus in hoc versi. breuis est, atque ideo obscurus. Verũ explica eum per.l.fi.sup.ti.ii. mixtum imperium esse mixtam & mo-

Mixti imperii vera definitio

dicam coërctionem sine qua iurisdictio nulla est. Declara etiam per.l.i.§.fi.sup.ti.ii.mixtum imperiũ esse quod iurisdictioni cohæret, hoc est, sine quo commodè non potest exerceri iurisdictio.

Subsequitur mox in eadem lege versiculus, Quod in danda bo.poss.consistit iurisdictio est. Etiam iudicis dãdi licentia, supple, iurisdictio est. Ad hoc autẽ relatiuũ, (quod) referre possemus & subaudire (vt communiter assolent grammatici) hoc generale antecedens, illud, Verum coniicio, imò verè credo hanc legem à lege prima descendere & perpetuari. In qua respõdit Vlpianus officium iudicis consistere in danda bo.poss. & in iudicis datione. Nunc autem idem ipse subiungens & connectens hanc legem alteri priori, scribit, officiũ quod consistit in dãda bo.poss. esse iurisdictionem, & iudicis dandi licentiam etiam esse iurisdictionẽ hoc est non ad merũ mixtúm ve imperiũ sed ad iurisdictionẽ spectare.

Legitur ex ordine & consequenter.l.iubere cauere, Quãdoquidem in lege prima docuit Vlpianus missionem in poss.bonorum contumacis officio iudicis expediri, hîc idem ait, eam magis esse imperii quàm iurisdictionis, hoc est, esse mixti imperii.

Declaratio.l. iubere cauere.

Quod autem de iussu vt prætoria stipulatione caueatur, in ea lege scribitur, sic accipe, vt iussa de cauendo sint mixti imperii, modo actioni vel alteri persecutioni subseruiant, Cuiusmodi sunt iussa de cauendo dolum abesse rem ratam haberi iudicatum solui, & pleraque his similia, quæ idcirco à iudice exiguntur vt iurisdictionem motamque cõtrouersiam facilius sustineat & exequatur. Ea sunt quæ à.l.i. in prin.ff. de

præto. ſtipu. iudiciales ſtipulationes ideo appellantur, quòd propter iudicium interponuntur, & cum res aliter expediri non poteſt .l. ſtipulationum.§. communes ff. de verb. obli. Iuſſa autem vt de damno infecto & vt legatorum cauſa vel fideicōmiſſorum caueatur, aliaque quæ ad prætorias cautionaleſvé ſtipulationes pertinēt cum principaliter petantur inſtar actionis habent, nec ſunt huius imperii, arg.d.l.i.§.cautionales .ff.de præto. ſtipu.l.iiii.§. duas .ff. de dam. infect.&.l.actionis verbo.§.i.ff. de acti. & obli.

Iuſſa vt legatorum cauſa vel de damno infecto caueatur.non ſunt imperii,ſed iuriſdictionis

Ex quibus obiter deſcendit clara & breuis in diuiſionem ſtipulationum explicatio , Nimirum iudiciales ſtipulationes eſſe quæ à mero iudicis officio proficiſcuntur , hoc eſt,quæ propter iudicium interponuntur vt ratum firmumque ſit quod iudex decreuerit,Illæ enim iudicis officio (quòd mercenarium vocamus) dū coram eo pendet controuerſia, exiguntur, adhibenturque quando res aliter facilè expediri nō poteſt, Vnde verbalia iuſſa dici poſſunt, quæ eo nomine mixti imperii eſſe Vlpianus hîc reſpondit, quòd modicam coërctionem iuſſumque continent ſine quo commodè iuriſdictio exerceri non poteſt, Hæc enim verba d.l. ſtipulationum(iudicialis & mero iudicis officio) iudicium pendere & cauſam verti ſignificant, Nam apud iudicem vel per iudicem aliquid dicitur explicari,quādo pendente iudicio & controuerſia durante, id fit, quemadmodum ſine iudice quod extra controuerſiam peragitur.l.ſi ſine iudice in prin. &.§. quòd ſi procurator.ff.rem ra.ha.Dum ergo apud iudicē cōtrouerſia pēdet, Ille nonnunquam officio mercenario iubet caue-

Vera declaratio prætoriæ iudicialis & communis ſtipulationis.

re dolum abesse, seruum de quo est lis, persequendum vel precium restituendum, stipulationesque pro his iudiciales mixto suo imperio à litigãtibus exposcit. Prætoriæ vero stipulationes quæ alibi cautionales vocantur, sunt quæ à iurisdictione hoc est ab edictis prætorũ veniunt vel ab edictis ædilium quæ iuris prætorii portio sunt .§. prætorum de iu. natu. gen. & ciui. in insti. exercenturque mero prætoris officio nõ quidem mercenario sed nobili, nec sunt huius imperii quia instar actionis habent, principaliterque & non alio pendente iudicio petuntur, & ea causa præcipiuntur vt qui officio iudicis tantummodo vel naturaliter aut aliâs vel in spe tenebatur, per stipulationem satisdationemque vel repromissionem fortiori nexu obligetur, & prioris obligationis nouatio intercedat, Huiusmodi sunt dãni infecti & legatorum causa interpositæ stipulationes.d. l.i.§. cautionales. Stipulationes autem rem pupilli saluam fore & rem ratam haberi, quæ scribentium capita in ea doctrina multum torserunt, communes sunt, quia principaliter nonnumquàm veluti prætoriæ cautionaléssve postulantur, vt cum contra tutorem datum agitur vt rem pupilli saluam fore caueat, cum procuratori qui emit vel vendidit dies ad iudicem dicitur, vt caueat dominũ rem ratam habiturum iuxta.l. interdum & leges.seq.ff.rem ra.hab. Nonnũquàm incidenter hæ exiguntur & alio pendente iudicio veluti iudiciales, vt si cum datur tutor, iudex obiter iubeat cauere rem pupilli saluam fore, Aut si à procuratore actoris pendente iudicio cautio de rato. postuletur, Eam certè putauerim esse verissimam prætoriæ iudicialis & communis sti-

pulationis explicationem, quam & ſenſerunt gloſſæ in prædictis legibus & in ti. de diui. ſtipu. in inſti. quas tamen non admittunt Bar. & reliqui. legum noſtrarũ interpretes.

Nunc ex hoc diuerticulo reuertor ad .l. iubere cauere, quæ indubiè vult iuſſa de cauendo prætoria ſtipulatione (quæ iudicialis dicitur) eſſe mixti imperii, quòd durante & manente iudicio fiant, & vt cómodius exerceatur iuriſdictio.

De tutoris autẽ datione nihil Vlpianus repetit, quia etſi officio iudicis expeditur, nullius eſt imperii aut iuriſdictionis, vt inferius oſtendemus. Ad hoc autem attende, Vlpianum in hac lege nullam tradidiſſe nobis iuriſdictionis definitionem, quia forſitan truncatus eſt & acciſus nimium, vel quia ex meri & mixti imperii cognitione, facilè eſt iuriſdictionis definitionem agnoſcere, & coniectura aſſequi: Nimirùm omnia ad iudicis poteſtatem ſpectantia, quæ non ſapiunt meram aut mixtam coërtionem, quæ ſunt merum & mixtum imperium, iuriſdictionis eſſe.

Iuriſdictionis vera definitio

Vide, lege, rumina, & crebrò reuolue hanc legem, credo hanc intelligentiam approbabis, ac huiuſmodi ad eam ſyntaxim congruam, propriam, appoſitam, & eloquentiæ iuriſconſulti quadrãtem cenſebis, niſi fortaſſe tam amator rudis vetuſtatis, & receptæ ab omnibus ſententiæ exiſtas, vt veterum incuriam aliorum diligentiæ præferas. Præterea definitiones ſupradictas quis nõ videt, vi verborum conſonas, & non à me modò, ſed & ab aliis legibus approbari? Nullam mehercule ad iuriſcõſultorum leges, reſponſaque prudentũ, conuenientiorẽ

aut probabiliorẽ expositionem arbitror, quàm quæ ex aliorum vel eorundem fonte ac respõsis colligitur. Melius est enim (vt sentit Cicero) ex fontibus ipsis haurire, quàm riuulos consectari. Istã autem legem eò quem supra exposuimus modo distinctam, & periodis commatibusque designatã reperi ab Italia reuersus in quodam venerandæ antiquitatis volumine, quod mihi è bibliotheca sua protulit vnus ex conscriptis amplissimi nostri Senatus Parisiani patribus, Verùm cuius chalcographi characteribus atque opera id volumen emissum esset, assequi aut legere profecto non potuimus.

Epilogus definitionum meri mixtiq; imperii & iurisdictionis.

Habemus igitur in hac.l. imperium perlucidas meri & mixti imperii definitiones. Nam quæcunque caussæ ad hoc tendunt, vt in facinorosos animaduertatur, meri imperii nomine cẽsebuntur, & iudicibus qui earum cognitionem exercitationemq́ue retinent, merum imperium, hoc est, meram coërctionem competere dicemus. Et generaliter quicũque habet cognitionem causarum criminalium, censetur habere merum imperium. Pro hac definitione facit.l.i.§.fi. versi. verius. sup. ti.ii. quæ de mero agens imperio, Idem & animaduersionem appellat. Item.l.ii.ff.de in ius vocan. quæ innuit eos imperium habere qui & coërcere aliquem possunt & in carcerem duci iubere. Confirmatur etiã ex eo quòd præses in eos imperiũ habet qui in prouincia sua aliquod delictum commiserũt.l.iii.ff.de offi.præsi. Item cui datur gladii potestas (quod est merum imperium) hîc accusationes reorũ recipere, de custodiis cognoscere, eas interrogare, innocẽtesque liberare potest, imò & noxios punire nisi exceptũ sit.l. solet sup. de offi.procon.& lega.

Quid sit merum imperiũ.

[illegible]

Quæcunque verò causæ ad pecuniariam rem & priuatorum commodum pertinent, vel generalius omnia ex iudicũ potestate pendentia, quæ nullam sapiunt aut continent animaduersionem, actiones puta ciuiles, reales, personales aut mixtæ. Item persecutiones, ad iurisdictionem spectant, & iurisdictionis esse dicuntur. Hoc enim verbum, iurisdictio, tametsi alioqui nomen generale sit, & merum imperium plerunque comprehẽdat, frequẽtius tamen cõtrahitur, & in omnibus ferè legibus nihil quàm causarum ciuilium cognitionem significat. *Quid sit iurisdictio.*

Vnde proconsul statim vbi ingressus est prouinciam, iurisdictionem suam, id est causarum ciuilium cognitionem legato mandare debet. l. obseruare. §. fi. ff. de offi. procon. & lega. in quo mandato non comprehenditur merum imperium, hoc est animaduersio. l. i. §. fi. versi. quare nemo. ff. de offi. eius. Legatus enim mandata sibi iurisdictione non habet potestatem prehendendi aut in carcerem duci iubendi, accusationes reorum recipiendi, vel de custodiis cognoscendi, sed hoc ei extraordinariè demandari solet, ac nec id citra maximum temperamẽtum. Nimirum vt reos in vincula coniiciat, eosque interroget, etsi innoxios repererit, ipse sententia sua dimittat, verùm quando res animaduersionem exigit, legatus ad procõsulem præauditas custodias remittere debet. l. solet in prin. (in quo legendum esse legato & remittat singulari numero suadent tam verba subsequentia, quàm leges præcedentes) . l. si quid erit. ff. de offi. procon. & . l. vni. C. eo. ti. *Primum fundamentum.* *Correcta l. solet in prin. ff. de offi. procon.*

Item cum lex dicit alicui mãdatam esse iurisdictionẽ de eo sanè loqui intendit, cui generaliter ciuilium cau- *Secundũ fundamentum.*

ſarum mandata eſt cognitio,cùm merum imperiũ man dari non poſſit,niſi ab abſente, iuriſdictio autem etiã à præſente.l.i.verſi.huius rei ſup.ti.ii.

Tertium.

Adde iure Pandectarum prætorem aut alium iudicẽ ordinarium poſſe iuriſdictionem ſuam omnẽ, hoc eſt, cauſarum ciuilium cognitionem vel ſpeciem vnam demandare.l.more maiorum.l.ſolet.&.l.prætor.inf.eo.

Quartum.

Item quando.l.vni.ff.ſi quis ius dicen. non obtempe. decernit omnes magiſtratus poſſe pœnali iudicio iuriſdictionem ſuam defendere,de iis euidẽter loquitur qui ciuilium cauſarum notionem habent. Nam de iis qui merum imperium exercent, ſuperuacaneum eſſet & ocioſum diſponere,cùm eis omnis coërctio permiſſa cõceſſaque indubiè cenſeatur.

Quintum.

Locus Ciceronis explicatus.

Porrò Cicero in oratione pro.l.Murena iuris dicundi poteſtatem pro ciuilium cauſarum cognitione accepit, dum ait inter ſortem. L.Murenæ & Seruii Sulpitii in officio præturæ multùm interfuiſſe. Murenam enim iuriſdicundi authoritatem ſortitũ fuiſſe,in qua ſapiens prętor omnem euitat offenſionem, modó æquẽ decernat & leniter audiat, Seruium autem Sulpitium ſortitum fuiſſe peculatus,& criminalium cauſarum cognitionem triſtem & atrocem, In qua accuſator lachrymarum & ſqualloris plenus ſit,reus cathenarũ & indicum ſiue teſtium,qui cogendi ſunt & inuiti plerunque contra voluntatem retinendi,ex qua cognitione vix euites quin multorum offenſionem in te commoueas, Si damnetur ſcriba, totus ordo ſcribarum erit alienus & infenſus,Si ſyllanam gratificationem & liberalitatem reprehẽdas, multi viri fortes & prope pars ciuitatis offendetur. Ci-

cero mea ſententia apertè illic demonſtrat multum intereſſe inter iuriſdict.ſiue iuriſdicũdi poteſtatem, & cauſarum criminalium cognitionem.

Quin officium totum iuriſdicendi in cauſarum ciuiliũ cognitione conſiſtere liquidò probat.l.i.§.damus.ff. de ſuſpect.tuto. Mandata enim iuriſdictione à proconſule officium totum iuriſdicendi in legatũ trãſit, non autem animaduerſio ſiue merum imperium d.l.i.§.fi. ſup.ti.ii. Sextum.

Hoc amplius legibus noſtris definitum eſt non poſſe in ius ſine fraude vocari maiores magiſtratus qui merũ habent imperiũ ſiue poteſtatẽ d.l.ii. in prin.ff.de in ius vocan.Siue pleniſſimum habeant imperiũ, ſiue poteſtatẽ aliquã, hoc eſt, ſpeciẽ aliquã imperii.l. ſed & ſi.§.hæc clauſula.ff.ex qui.cau.maio. qui verò ſine imperio vel poteſtate iuriſdictionẽ ſolã obtinẽt., ii tanquã minores magiſtratus in ius impunè quandiu in magiſtratu ſunt, vocari poſſunt, Nec eſt expectandum quòd à magiſtratu abeant.l.nec magiſtratibus.ff.de iniu.gloſſ.in.l. pars literarum.ff. de iudi. Quarum legum diſpoſitioni adſtipulatur Au.Gellius in noctibus atticis li.xiii. cap.xiii.dũ ex ſententia Varronis aſſerit eos qui prehenſionis poteſtatem non habent, quales ſunt Aediles & Quæſtores in ius vocari poſſe. Prehendere enim apud Varronem idem denotat, quod apud iureconſultum in d.l.ii. coërcere (quod vulgo arreſtare dicimus) & in carcerem duci iubere, quod etiam adnotauit Budæus verborum interpres diligentiſſimus in.l.vlt.ff.de ſena.

Septimum. Qui ſunt maiſtratus maiores, & qui minores. Prehenſionis poteſtas.

Ex his luculenter & ſatis apertè liquet, iuriſdictionẽ in ſpecie, quam doctores ſimplicem appellant, nihil quàm cauſarũ ciuilium cognitionẽ ſignificare, quod &

nominatim dixit Bar.In.l.nec quicquàm.§.vbi decretũ. ff.de.offi.procon.post gloss.in.l.inter.ff.ad municipa.

Illud autem obiter καὶ κατὰ πάρεργον iuuat enunciare iurisdictioné in iure nostro nonnunquàm pro edicto prętoris, quo vel maximè ipsius iurisdictio explicabatur, accipi.l. si quis id quod iurisdictionis perpetuæ, id est, edicti perpetui causa inf.eo.l.quanuis.ff. de in ius vocã. &.l.stipulationũ.§.prætoriæ.ff. de verb.obli.

Nouus intellectus.l. postquàm.§.i.ff.vt lega. vel fidei cau.caue.

Ex qua significatione prodit nouus & facilis intellectus. l. postquàm.§.i.ff. vt lega. vel fidei.cau.caue.vbi semel atque iterum eo significatu hoc verbum intelligendum existimaui. Refert illic Papi.diuersam fuisse conditionem edicti prætorii & rescripti a.M. Antonino ad.I.Balbum missi, super cautione legati seruandi causa præstanda, Edictum enim prætoris legatario, si ei non cauebatur, possessionem omnium rerum hæreditariarum custodiæ causa citra cautionem concedebat, rescriptum vero imperatoris in possessionem rei legatæ tãtummodò & data cautione legatarium inducit, exẽplo illius quod de collatione bonorum adducit ex forma iurisdictionis hoc est edicti prætorii, de quo. l. i. §. iubet autem prætor inf. de colla.bo. Non aliter itaque per rescriptum imperatoris legatarius possessionem legati consequetur, quàm si cauerit, etiam si per contumaciam hæres cauere recusauerit, Si vero hoc casu legatarius ipse non potuerit cauere, res apud sequestrum deponenda est, vel iurisdictio restituenda id est edictum prætoris quod citra cautioné legatarium in poss. inducebat in pristinum statum & vigorem reponendũ est, Eo enim casu legatarius citra cautionem si iudici lubue-

rit, possidebit, nō quidem ex rescripto imperatoris, sed ex edicto prætoris & eius iurisdictione, quæ eo casu restituetur, hoc est vigoré suum retinebit, Siquidé restituere apud iurecōsultos in pristinū statū reponé crebrò significat, Vnde interdicta restitutoria appellata sunt. l. ii. §. si quis nemine &c. §. restituas. ff. ne quid in lo. publi. Hic est epilogus meri imperii & iurisdictionis definitionū.

Verumenimuero quando pro faciliori ciuilium causarum, hoc est, iurisdictionis exercitio & expeditione modica coërctio plerunque est necessaria aut opportuna, eiusmodi coërctionem, mixti imperii quod iurisdictioni seruit, esse per hanc legem iudicabimus. Quin mixtum hoc imperium siue modica coërctio omnibus competit qui habét ciuiliū causarū cognitionem. Nam mādata iurisdictione hoc est ciuilium causarū notione transit imperium quod nō est merū, hoc est, imperium mixtū, quia sine modica coërctione, hoc est sine mixto imperio iurisdictio nulla est, hoc est, facile exerceri non potest d. l. fi. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdict. iudicio meo lex illa tā apertè definit tāque manifestè elucidat quid sit mixtum imperium, vt iam amplius super eius definitione disputandum vel dubitandum non sit. Quid sit mixtum imperiū Facilis expositio. l. fi. ff. de offi. eius.

Reliquum est omneis causas esse ciuiles aut criminales. Si ciuiles sunt, dicuntur iurisdictionis: si criminales, censentur esse meri imperii. Mixtum autem imperium coërctio est iurisdictioni permixta vel causis ciuilibus adhærens vt supra diximus. Caussæ criminales sunt meri imperii, ciuiles sunt iurisdictionis.

Non omittā obiter hoc dicere, nos in tota Gallia passim aliis nominibus iudicum potestatem appellare. Siquidem iurisdictionem in Altam, Mediam, & Bassam De alta, media, & bassa iusticia.

diuidimus. Altam cõtenderim esse merum imperium, siue in criminalibus caussis ius dicendi authoritatem, Vnde lictores, qui suspendio, decapitationi, fustigationi ve malefactorum addicti sunt, altæ iustitiæ executores tum regiæ constitutiones tum vulgus appellant. Mediam autem & bassam iurisdictionem putamus ei competere qui ciuilium causarum habet cognitionem, Sed media est cum de realibus, personalibus, mixtísve actionibus iudex cognoscit, Bassa vero quæ domino soli, villæ, vel vici competit ad tutanda tantummodò iura quæ à subditis annuatim ei penduntur, quam & fonceriam à fundo consuetudines prouinciarũ plerunque denominant. Ea verba si vsus regionis aliter interpretetur, ei stãdũ est iuxta.l.cum de lanionis.§.asinam. ff.de fun.Instruct, &.l.librorum.§.quod tamen cassius. ff.de lega.iii.

Circa meri imperii definitionem non insistam hîc amplius. Eam enim supra in secũda parte nostri libelli, satis amplè & apertè cum Angelo defensauimus, & super ea disputauimus. Hoc tãtum nobis pertrectandum est, quibus merum imperium competat & num sit delegabile.

Diuisio doctrinæ meri imperii i duos articulos.

Quod ad primum attinet, Credo merum imperium illis solum competere, quibus à lege, senatuscon. vel principum constitutione specialiter & nominatim est concessum. Non enim imperium huiusmodi generali concessione iurisdictionis, aut aliter confusa & indeterminata verborum congerie vel formula transfertur, sed ipsum speciali & expressa denominatione concedi ne-

Primus articulus cui cõpetat merum imperium.

cessum est, argumento est. l. i. §. fi. sup. ti. ii. In his verbis (merum imperium quod lege datur) &. l. nemo potest. ff. de regu. iu. adde. l. qui neque iurisdictioni idest causarum ciuiliũ notioni præest neque à principe potestate aliqua id est mero aliquo imperio præditus est. &c. ff. de iudi. Prætereà merum imperiũ tanti ponderis est, ac tam magni momenti, vt speciali nota in concessione dignum sit argu. l. Item apud. §. ait prætor. ff. de iniu. faciunt quæ à nobis tractabuntur in quarta parte nostri libelli in prima quæstione.

Porrò merum hoc imperium habuisse quattuor magistratus enarrat. l. ii. in prin. ff. de in ius vocan. & l. sed & si. §. hæc clausula. ff. ex qui. cau. maio. De magistratibus qui habent merum imperium.

Primum consulem, cui tametsi in caput ciuis Ro. iniussu populi animaduertere non liceret, relictum erat vt coërcere posset & in carcerem duci iuberet. l. ii. §. exactis. ff. de ori. iu. Consul.

Deinde præfectũ prætorio. Quo nomine apud Gallos hodie Cancellarius appellari potest. Ille enim regali curę associatus secundam post regem christianissimũ dignitatem gerit, & ab eo minime prouocatio esse solet. l. vni. sup. de offi. præfec. præto. Constat autem Romanorum crescente imperio inoleuisse vt vnus in oriẽte alius in Aphrica aliisque remotioribus locis præfecti prætorio constituerẽtur, quod duo tituli in codice Iustiniani demonstrant, & ad eos à procõsulibus rectoribusque prouinciarum interpositæ appellationes deuoluebantur. l. præcipimus. §. i. C. de appel. Præfectus prætorio.

Vel expone præfectum vrbis, qui omnia omnino crimina quæ in vrbe vel extra vrbem ad centesimum mi- Præfectus vrbis.

liarium committuntur, notioni suæ vendicat.l.i.ff.de. offi.præf.vrb.

Præfectus vigilum.

Siue præfectum vigilum, qui aliquid habet imperii. l.iii.§.cognoscit &.l.fi.ff.de offi.præfec.vigi.

Prætor.

Tertio adde prætorem, cui coërcere & in carcerem duci iubere per dictas leges licitum erat. Cæterum à nostris legibus grauiorem animaduersionem in vrbe Romana inuenio aliquando ei esse denegatam & ad præfectum vrbis remittendam.l.i.. §. fi. ff.de suspec.tuto.l. i.§.Item solent.ff.de offi. præfec. vrb. Tametsi in.l.ii.§. post aliquot.ff.de origi.iu.legimus Cornelium Syllam quæstiones publicas instituisse de falso, de parricidio, de siccariis, & prætores quattuor adiecisse. Est etiam apud Plutarchum in vita Ciceronis, Licinium Macrum peculatus, & Manilium repetundarum apud Ciceronem Prætorem postulatos fuisse. Idem ait Catonem Vticensem sæpe nudis pedibus & sine toga ad rostra præturæ venisse, ibique clarorum virorum capitales causas audiuisse. Quinetiam apud Ciceronem in oratione pro L. Murena Seruium Sulpitium quæstionem peculatus & criminalium causarum cognitionem in prætura sortitum, suprà alio loco est à nobis annotatum. Verùm vtcunque res se habeat prætorem habuisse imperium constat ex.d.l.ii.& d.§.hæc clausula. Et ex sententia C.Tuditani refert Gellius lib.xiii.cap.xiiii. prætorem minus imperium, Consulem maius habuisse. Adde.l.libellorũ in prin.ff.de accusa.quæ innuit apud prætorem adulterii reos postulari posse. Item.l.i.in prin.versi. & si à familia sup.ti.ii.prætori cognitionem de domino à familia occiso concedit.

Quartò addit.d.l.ii. Proconsulem qui plenissimum in prouincia habet imperium.l. si in aliquam.§.fi.ff.de off.procon.& lega. Proconsul.

Quintò dictatoré habuisse merum imperium & maius consulibus ex eo constat, quòd iniussu populi in caput ciuis Romani animaduertebat, nec ab eo erat prouocatio.l.ii.§.populo deinde aucto.ff.de ori.iu. Dictator.

Tu adde præsidem vel rectorem siue moderatorem prouinciæ.l.iiii. & l. illicitas.§. qui vniuersas.ff.de offi. præsi. Præses.

Item quæstores parricidii & latrunculatores causis dútaxat criminalibus præfuisse legimus in.l.ii.§.& quia ff.de ori. iu. & in.l.solemus.§. latrunculator.ff. de iudi. Multos præterea ex legibus nostris colligas qui merum habebant imperium,sed hos annotasse nobis vtique fuerit satis,qui omnia persequi non sumus polliciti. Quæstores parricidii. Latrũculator.

EX suprascriptis emergit alterius quæstionis solutio, nempe merũ imperium nõ posse ab eo cui cõcessum est delegari,quia quæ à lege senatuscon.&c.d.l.i.in prin.Quáuis autẽ lex illa videatur innuere aliquas causas criminales, nõ autẽ omnes specialiter concedi,quando nominatim exempla proponit de crimine adulterii & de domino à familia occiso, quorum coërctiones per l.Iul.& senatuscon. Sillanianum specialiter conceduntur,tamen eadem lex in fine,consequenter infert & colligit merum imperium quod lege datur, (intellige specialiter) non posse mandata iurisdictione transire,legatumque proconsulis animaduersionem mandata iurisdictione non habere ea ratione quæ ponitur in prin.legis,quia quæ lege senatuscon.&c.Ex qua illatione satis Secundus articulus. Merum imperium non posse delegari

euidenter apparet omnem animaduersionem specialiter à lege competere, atque ideò mandata iurisdictione non transire, accedat quod causæ quæ specialiter non tribuuntur, sed iure magistratus competunt, mandari possunt d.l.i.in prin.generaliter autem causæ meri imperii demandari non possunt, cum nemo gladii potestatem sibi datam ad alium transferre possit.d.l.nemo potest, & l.solet in prin.ff.de offi. procon. & lega.ergo merum imperium extra exempla in prin.illius legis posita, specialiter competere, atque eo nomine non posse alteri delegari magis dicendum est.

Ampliatio. Adde quod vt merum imperium vel ~~vna ipsius species~~ non potest alteri mandari, ita nec in vna caussa meri imperii potest iudex dari.hoc expressim probat.l.placet.C.de peda iudi.&.l.i.in prin.ad si.sup.ti.ii.

Prima limitatio. Hæc auté regula non consistit quádo habens merum imperium esset absens aut longiori infirmitate detétus. Hîc enim totum merum imperium nedum vna species vel causa potest delegari.d.l.i.in prin.

Secúda limitatio. Eadem ratione puto Bartolum bene sensisse in.d.l.i. & Ange.in.d.l.placet, dum aiunt iudicibus multitudine causarum criminalium oppressis liberum esse aliquas delegare & in eis iudices dare.licet aliter opinentur Saly.in d.l.placet.& Alex.in.d.l.i. Pro Bartoli autem sententia puto esse locum specialem in.l.cum prætor.§. Item ii.ff.de iudi.quem noua interpretatione sic explico, Nimirùm præfectum vrbis ac cæteros Romæ magistratus posse iudices dare propter vim imperii, hoc est, propter magnam & amplam criminalium causarum ingruenté molem, ergo cum ipsi earum multitudine copiaque ni-

Noua declaratio.l.cū prætor.§. item ii. ff.de iudi.

nim aggrauantur, possunt in causa criminali iudices dare.

Addo tertium temperamentum vt causa meri imperii possit delegari quando à principe datus est iudex in causa meri imperii, ita ferè omnes in.d.l.i.in prin.in.l.à iudice.C.de iudi.& in.c.quod sedes.ext.de offi.ordi.Citatur præcipuè in assertionem huius opinionis.l.vni.C. qui pro sua iurisdict.in verbis (nullo personarum, causarumque habito tractatu) ad quam apertè respondet Ia.in dicta.l.i.Pro hac autem exceptione facit quod facilius delegat qui à principe quàm qui à principis constitutione causam habet delegatam gloss. in.l.i.C. ne lice.poten.de qua inferius in enarratione d.l.i. Limitatio tertia.

Quarta erit restrictio atque exceptio, Causas meri imperii per canonicas sanctiones & iura Ro. pontificum posse delegari. siquidem Archiepiscopi, Episcopi, & alii quicunque proceres ecclesiastici merum imperium habentes, illud alteri committere solent.c.ii. de offi. vica. lib.vi.cle.i.§.i. de hære.ita omnes in d.c.quod sedes. Limitatio quarta.

Hoc etiã iure vtimur in Gallia, vt teneantur optimates ecclesiastici iurisdictionem prophanam & temporalem, nedum merũ imperium, secularibus personis exercẽdam committere, quo facilius si in ea erratũ sit, & litẽ suam fecerint iudices causam dicere, & per regios magistratus distringi possint, & ita pluribus senatus decretis constitutum est. Hæc de mero imperio dicta sufficiant. Arestum.

QVod ad iurisdictioné attinet exploratissimum est eam cõpetere omnibus quibus à lege, moribus, senatuscon. vel principum cõstitutione concessum est, argumento est.l.& quia.ff.eo. Competit autem iure Cui competat iurisdictio.

magiſtratus, nec eſt neceſſe nominatim & ſpecialiter eã ſicuti merum imperium à lege deferri.

Multi autem magiſtratus eam ſibi vendicant, qui ſimul & merum habent imperium, quales ſunt Pręſides, Proconſules, Prætores, Præfectus vrbis, & plerique alii, paucos verò noſtris legibus inuenias, qui iuriſdictione ſola innitãtur. Inter quos duumuiri ſiue magiſtratus municipales enarrantur, quibus ne mixtum quidem imperium concedebatur, quod inferius à nobis opportuniore loco explicabitur.

De iudicibus ſolã iuriſdictionem habentibus. Duũuiri ſiue magiſtratus municipales.

Item defenſores ciuitatum qui de pecuniariis cauſis ad trecentos vſque aureos ius dicunt .§. & iudicare in authẽ. & toto ti. C. de defen. ciui. At quibus adhuc per authenticas conſtitutiones leuiora crimina audire & caſtigatione competenti vindicare permiſſum eſt. §. audient in authen. de defen. ciui.

Defenſores ciuitatum

Adde procuratorem Cæſaris vel fiſci ſiue Rationalem, qui de cauſis ciuilibus inter fiſcum & priuatum vel colonos fiſcales cognoſcit, ad delictorum autem punitionem declarationẽm ve parteis ſuas admouere non debet. l. i. l. cum aliquid &. l. pe. C. Vbi cau. fiſca. l. nec quicquã in prin. ff. de offi. procon. & lega. facit. l. vlt. ff. de. offi. procu. Cæſa. vbi curator Cæſaris deportãdi ius non habet, quia pœnæ conſtituendæ ius nõ habet, hoc eſt, quia mero nõ potitur imperio. Dele autem in ea lege hoc pronomem, huius, Non enim valeret ratio quæ dicto penitus reſponderet. l. qui interrogatus. ff. de peti. hære. Quanuis autem procurator Cæſaris pœnæ infligendæ ius non habeat, tamen ſi quempiam quaſi tumultuoſum & in colonos Cæſaris iniurioſum accedere

Procurator Cæſaris.

Declaratio. l. vlt. ff. de offi. procon. Cæſa.

in prædia Cæſaris prohibuerit, ille cui ita interdictum fuerit abſtinere debebit, nec permiſſu procuratoris redire poterit. Eam verò à prædiis Cæſaris eiectionem quaſi mixti imperii eſſe meritò putauerim, & à procuratore Cæſaris exerceri, quò facilius colonos iuriſdictioni ſuæ commiſſos in quiete contineat. Quod autem in.l. vlt. C. vbi cau. fiſca. de criminali negocio ſcribitur ad præpoſitos ſacri cubiculi directum eſt & pertinet.

Præterea Aediles ſolam iuriſdi. obtinuiſſe vel ex hoc maximè conſtare poteſt, quod in ius vocari poſſunt.l. lectos, &.l.ſeq.ff. de peri. & commo. rei vend. Et id ex ſententia Varronis aſſerit Gellius lib.xiii.cap.xiii. Aediles.

Item communiter hic traditur & in.l.fi.C. de iuriſdi. om. iud. ac in authen. habita. C. ne. fi. pro pa. primores approbatorum collegiorum vel iudices, ac rectores ſtudiorum ſolam ſibi vendicare iuriſdictionem.

Denique in Gallia meri imperii exercitatio magiſtratuum pleriſque per cõſtitutiones regias inhibetur, quales ſunt quos requeſtarum regii palatii magiſtros vulgò dicimus, & cõſeruatores priuilegiorum quæ ad ſtudiorum nundinarúm ve rem pertinent. Magiſtri requeſtarum. Conſeruatores.

CAeterum iudices qui iuriſdictionem habent, non ſolum in vna cauſſa dare iudicem, verùm & omnem ſuam iuriſdict. vel ~~ſpeciem~~ partem aliquã aut in perſonas certas mandare poſſunt d.l.i. in prin. ſup. ti. ii.l. ſolet. & .l. prætor .§. eo. More enim maiorum ita comparatum eſt, vt is mandare iuriſdictionem poſſit, qui eam ſuo iure non alieno beneficio Iuriſdictio poteſt delegari.

haberet, hoc est, qui ordinarius est iudex & à lege datus l.more.§.eo. Post quàm legem Iuliani sequitur.l.& quia, quæ est Pauli accisa nimium meo iudicio. Supplenda enim est ad eam huiusmodi sententia, eum qui alieno beneficio habet mandatam iurisdictionem non posse eam alteri demandare quia principaliter ei iurisdictio data non est, nec lex ipsa defert sed confirmat mandatam iurisdictionem, ideoque si is. &c.

Expositio.l.& quia.ff.de iurisd.om.iudi.

Limitatio prima.

Hanc autem regulam restringe & limita ne iudices quibus aliquæ causæ ciuiles à lege senatusconsulto vel principum constitutione specialiter concessæ sunt, possint eas alteri demandare, vel in eis iudices dare, dabimus exempla qua de explanatione legis primæ sup.ti. ii.fiet disputatio.

Secunda limitatio.

Rursum tempera suprascriptam conclusionem per iura nouissimorum imperatorum, quibus receptum est & cautum, ne prȩsides, rectores, aut alii iudices ordinarii faciant aliquos sui loci seruatores, vt supra diximus in nostris ad interpretationẽ d.l. placet præfationibus. Constat autem eis in causis magnis & trecentos aureos excedentibus, licere dare iudices ex causa impedimẽti, & in humilioribus constituere pedaneos, vt laté & amté explicuimus in noua.l.placet.intelligentia, vbi multa quæ hîc repetita fastidium generarent, inseruimus.

Limitatio tertia.

Tertiò crebrior hîc scribentium consensus est iurisdictionem voluntariã nõ posse alteri delegari ex sentẽtia. gloss.in.l.ab ea parte.ff. de proba. vbi Bal.notat. Idem Bal.in.l.iii.C.quan.prouo.non est necesse. Istud etiam approbãt interpretes iuris canonici, & potissimùm Fely in.d.c.quod sedes. Qui pro præcipua ratione afferũt

in iis quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis verſari nudũ miniſterium, quod non poteſt alteri demãdari.c.fi.ext. de offi. delega. Cõtrariam opinionem tenuit idem ipſe Bal.in.l.ii.ff.de offi.procon.& lega.per.l.apud procon ſulem.ff.de manu vindict.

Putarem ſaluo ſaniori doctorum hominum iudicio & examine diſcordiam iſtarum opinionum poſſe hac diſtinctione componi & conciliari, nimirùm ſi à conſtitutione aliqua vel lege (vt dicunt) mortua, quam Cicero magiſtratum mutum in legibus vocitat, aliquis habet iuriſdictionem voluntariam poſſe eam generaliter vel ſpecialiter delegari, quando non eſt tanti momenti ea poteſtas, quin per ſubſtitutum expediri poſſit, d.l. apud.&.l.ii.ff.de offi.procon.& lega. Diſtinctio de iuriſdictionis voluntariæ delegatione.

Ea ratione dicimus Archiepiſcopos, Epiſcopos, & alios eccleſiæ prælatos poſſe collationes beneficiorum eccleſiaſticorum, ordinum miniſtrationes, & plæraque id genus perſonis habilibus, eorumque officiorum capacibus demandare.c.fi.de offi.vica.li.vi.c.aqua.de cõſecra.eccle.vel alta.Item archipresbyter, qui iure communi tanquam vicarius epiſcopi poteſt multa quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, poteſt ea aliis committere.c. ii.&.iii.vbi.Abb.ext.de offi.Archipresby. Adde quod de ſummi Põt.pœnitẽtiario ſcribitur.in.c.i.§.fi.de tempo.ordi.li.vi. nempe eum poſſe diſpẽſandi poteſtatem quam ordinario iure obtinet alii committere. Faciunt quæ notat Archidia.in.c.perlectis. xxv.diſt.& Ancharanus in cle.i.de offi.delega. Illatio.

Si verò à principe & à viua (vt inquiunt) lege ſiue à lege (vt verbis vtar Ciceronis) loquente alicui datur iu

risdictio voluntaria, quandoquidem nudum ministeriũ eo casu conceditur, non potest in alium transferri per rationem.d.c.fi.§.fi.ext.de offi.delega.& facit.c.pe.§.prohibemus de offi.lega.lib.vi.

Illatio. Hinc emergit comites palatinos qui à Ro. pontificibus impetrant, vt legitimare, doctores, tabellionesque creare possint, non posse eam potestatem ad alium trãsferre, aut in ea substituere. Quod & retulit Bal.in rubri. ext.de officio delega.in.l.gesta ad prin.Ç.de re iudi. & probat Alex.in hac.l.imperium.

Limitatio. Hoc autem secundum membrum non procedere, tum maximè receptum est, quando delegatus eam sibi vendicat potestatem certis à principe nominatis personis coarctatam & limitatam, vnde apparet industriam hominis in hoc ministerio non fuisse electam. c.is cui ab apostolica de offi.delega.li.vi. Porrò ad prædictam compositionem faciendam nos suadent & impellunt duo canones in hac doctrina vulgati, Nempe. c.fi. ext. de offi. ordi. vbi qui absoluendi & excommunicandi iure ordinario habent potestatem, delegant. Item.d.c.fi.§.fi. ext. de offi.delega.quod agit de iudicibus per summum pont.ad supradicta delegatis, qui subdelegare non possunt.

VEnio ad mixti imperii disputationem, in qua scribentes & glossæ dubio procul egregiè delirarunt, ac media via totoque cœlo mea sententia aberrarunt. Itaque explanatione illius latius immorabimur, atque disceptationem eius quattuor

articulis claudemus. Primùm enim videbimus quid sit mixtum imperium, exemplisque illud explicabimus. Deinde cui competat. Item illud esse delegabile. Postremò non solum esse delegabile, verùm mandata iurisdictione & illud transire tractabimus.

Diuisio doctrinæ mixti imperii in quattuor articulos.

Quòd ad primum attinet mixtum imperium (vt diximus) est modica coërctio quæ iurisdictioni seruit, & sine qua iurisdictio commodè exerceri non potest, hoc vult hæc lex imperium. l. i. §. fi. & l. fi. sup. ti. ii. quæ leges per hanc intelligētiam faciles sunt, & sine scrupulo sese nobis offerentes. Nec proponas exempla mixti imperii quæ Bar. & alii tradunt, & effinxerūt, quia paucis exceptis omnia à vera definitione longè deficiunt.

Primus articulus. Quid sit mixtum imperiū

Facilis intellectus. l. 1 §. fi ff. de offi. eius.

Pone igitur exēplū in iussu de cauēdo & in missione in possessionē bonorū. Nā iudex vt cōmodius exerceatur iudiciū ciuile, coërcet nonnunquam verbo, dū iubet aliquē prædibus vel prædiis cauere, vt rem ratā haberi, iudicatum solui, iudicio sisti, aliquādo facto, vt quando in actione damni infecti, in actione vt legatorū nomine caueatur, cōtra cōtumacem, & satisdare recusantem decernit in poss. bonorū missionē, hæ enī duę coërctiones tā verbo quā facto sunt mixti imperii d. l. iubere cauere.

Exempla mixti imperii.

Præterea coërcere pignoribus captis, excōmunicare inobediētē, aduocationibus, officio vel foro interdicere obiter delinquētē, mulctare pertinacē, denegare audiētiā minus obsequenti iuxta. l. sed etsi per prætorē. §. sed & si dū decreto. ff. ex qui. cau. maio. Decreto prætoris nō obtemperātē in vincula cōiicere iuxta. l. iniuriarū. §. si quis quòd decreto. ff. de iniu. Cōdemnare contumacē in expensis iuxta. l. sancimus. C. de iudi. Habere cum

Alia exempla

orig.iu.

Quocirca mihi eorum ſententia minimè probatur, qui putauerunt apud eos ſolum legis actionem eſſe, qui mero mixtoque quod veteres fabricati ſunt imperio, potiebantur. Nam ex d.l.ii. manifeſtum eſt & planum, legis actionem ſignificare legitimam actionem, & apud eum legis actionem eſſe penes quem iuriſdictio eſt, ſeu cauſæ ciuiles intenduntur, vnde apud legatum proconſulis nõ eſt ea legis actio antequàm ingreſſus fuerit prouinciam, cum eo tempore non poſſit ei mãdari iuriſdictio.l.ii.iii.&.iiii.§.fi.ff.eo ipſo ti.de offi.procon.poſteà autem ſic.l.apud procõſulem.ff.de manu vind. Ex quibus liquidò reſultat etiam apud eum eſſe legis actionẽ, qui merum non habet imperium, ſiquidem legato proconſulis illud minimè competit d.l.ſolet in prin.& nos ſupra attigimus, Præterea apud iuridicum Alexandriæ eſt legis actio.l.i.ff.de offi.iuri. Alex.quẽ tamẽ inter minores magiſtratus annumerari vel ex eo maximè conſtat, quod vltimum inter eos locum tam in Iuſtiniani codice, quàm in Pandectis ſortitus eſt, in illo enim defenſoribus ciuitatum & magiſtratibus municipalibus, in his procuratori Cęſaris poſtponitur, quos vtique non habere merum imperium alio à nobis loco ſupra declaratum eſt.

Poſſumus etiam explicare generalius apud eum eſſe legis actionem qui iudicare poteſt, & quod legis eſt ac rationis decernere, actoris enim eſt lege agere, hoc eſt, legitimam actionem intendere, iudicum lege agere, hoc eſt, quod iuſtum eſt & à lege conſtitutum decernere, lictorum deniquè eſt lege agere, id eſt quod legis eſt

& rationis exequi.de his Budæus nónihil in ſuis annotationibus,hęc obiter.Nunc auté reuertor ad mixti imperii definitionem, quæ quo clarior eluceſcat, diſrumpendi ſunt aliquot obices,quos antiqui & qui communem amplexi ſunt ſententiam poſſent aduerſum eam opponere.

Primum obiectum contra definitionem mixti imperii.

Primùm dicent reſtitutionem in integrum nullam ſapere coërctionem eſſe tamen mixti imperii.l.ea quæ. ff.ad municipa.At reſpondeo in ea lege reſtitutiónem in integ.non conſtitui vt exemplum mixti imperii, ſed veluti magiſtratui municipali minimé competentem, nec à capite legis finis ipſius conſequitur,ſed ſeparatim ponitur alia clauſula complectens multa quæ ad magiſtratum municipalem non pertinent.

Reſtitutio integ.poteſt delegari.& mandata iuriſd. tranſit.

Itaque teneamus reſtitutionem in integ. eſſe iuriſdictionis,& non ſolum quocunque iure potuiſſe delegari,verumetiam mandata iuriſdictione tranſire.l.fi.ad fi. in verb. (vel ſi generaliter dati ſunt iudices.&c.) C.vbi & apud quos, quam obiter declarandam prætermiſſis Accurſii & aliorum interpretationibus hîc lubenter ſuſcipimus.

Noua declaratio.l.fi.C. vbi & apud quos.

Ecce iureconſultus in.l.in cauſæ.§.fi.cum legibus ſeq. ff.de mino.tractat de iudicibus ordinariis & delegatis, qui poſſunt in integ.reſtituere. Iuſtinianus auté in hac l.vlti.hunc tractatum latius explicat,& vult omneis iudices ordinarios poſſe in integrum reſtituere, item iudices pedaneos qui ad humiliorum cauſarum notionem delegati ſunt,vt diximus. Amplius iudices delegatos à principe vel ab ordinariis, ſiue cauſa reſtitutionis ſit eis ſpecialiter commiſſa,quód iure veteri & digeſtorum,vt

dicis imperio mittatur aduersarius .l. fi.§. pœna.ff. ne vis fiat ei, & toto ti. vt in poss. lega. ff.

Eodẽ imperio prætor quem decreuit in poss. mittendum non solum tuetur, sed etiam reluctante aduersario iure suæ potestatis inducit in poss. nonnunquàm etiam per manum militarem. l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei. Aliud.

Sic pœnali iudicio idem prætor mulierem quę ventris nomine calumniosè in possessionem missa fuisse cõuincitur, à possessione, sua potestate vel manu ministrorum deiicit, ac discedere cogit, infamemq́ue sententia sua pronũciat. l. notatur, &. l. seq. ff. de iis qui notá. infa. l. i. §. hãc autem. ff. si muli. ven. no. & .l. i. §. necessario. ff. si ven. nomi. muli. in poss. in qua posteriore lege ciuilius agit prętor non vtens protinus mixto suo imperio, quia illic de tertia persona fit mentio, cum qua nihil prius egerat prętor. Itaque interdicto melius est primùm agere, deinde mixto de quo illa lex imperio contra tertium vti. Aliud.

Sic denique ac generaliter omnibus magistratibus permissum est iurisdictionẽ suã pœnali iudicio, hoc est, mixto imperio secundum ius suæ potestatis defendere. l. vni. in prin. ff. si quis ius dicen. non obtempe. Aliud exemplum & generale.

Porrò aduertendum est nos illud præter omniũ sententiam, & contrà Bartoli communemq́ue definitionẽ, liberè posse defendere & sustinere, nempe eam modicã coërctionem quod mixtum imperium vocamus & definimus, exerceri officio iudicis mercenario non autem nobili, siquidem ea iurisdictioni expediundæ atque actionibus explicãdis obsequitur & seruit, nec aliam ob causam mixtũ imperium iudicibus cõcessum est, quàm Mixtum imperium exerceatur officio iudicis mercenario.

vt actionibus iuriſdictioniq́ue opem & auxilium ferat, atque iis quę principaliter petuntur actione vel officio iudicis, inſeruiat, faciunt quę ſupra diximus in expoſitione.l.iubere cauere.

Reſtitutio in integ. & datio bo.poſſ. non ſunt mixti imperii. ſed iuriſdict.

Nec verò deinceps credideris reſtitutionem in integrum & dationem bonorum poſſ. eſſe mixti imperii, Nam verius eſt eas eſſe iuriſdictionis, cum nullam vtique ſecum trahant coërctionem, exerceanturque à iudicibus non quidem imperii vi, ſed iuriſdictionis.

Adoptio, manumiſſio, & emancipatio ſunt iuriſdict.

Idem & de adoptione, manumiſſione, & emancipatione dicendum contendo, Quibus enim (rogo) legibus proditum eſt eas eſſe mixti imperii? Imperio (inquies) magiſtratus adoptamus.l.ii.ff. de adopti. quaſi hoc verbum imperium latiſſimè plerunque non pateat, & non omnem iudicis authoritatem poteſtatemq́ue ſignificet, iuxta illud, par in parem non exercere imperiū l.iii.§.fi.cū.l. ſeq.ff.de arbi.&.l.quod iuſſit.ff.de re iudi. Præterea ſupraſcripta iuriſdictionis eſſe voluntariæ nominatim ait.l.ii.ff.de offi. procon.& lega. Adiicimus inſuper eas manumiſſiones, adoptiones & emācipationes apud magiſtratus explicari, apud quos eſt legis actio d.l.ii.l.iiii.ff.de adopti.&.l.i.C.de adop. quæ verba denotāt apud quēcunque magiſtratū qui iuriſdictionē habet, & de legitimis actionibus cognoſcit, poſſe adoptari, manumitti vel emancipari.§.noſtra.iuſti.qui.mo.ius pa.poteſt.ſolui.l.fi.C.de manu vindict.l.fi.C.de adopt. &.l.fi.C.de eman.libe.

Legis actio apud quē eſſe dicatur.

Legis enim actio apud iudicem eſſe dicitur, cui de legitimis actionibus quæ certis ſolennibusq́ue verbis anteà cōcipiebātur, cognoſcendi poteſtas à iure conceditur.l.ii.§. deinde ex his legibus.ff. de

clarè & absque scrupulo nunc tenemus, fieri poterat, & decidit nominatim hæc.l.vlt.in his verbis (quod iure veteri non erat incognitum) ~~cum specialiter hæc non concedatur,~~ siue huiusmodi delegatis sit mandata generaliter vniuersitas causarum, siue alia causa quàm restitutionis in integrum specialiter fuerit delegata, & in ea inciderit occasio & quæstio restitutionis. Prohibet verò Iustinianus arbitros in integrum restituere, item datos iudices ab illis qui propriam iurisdictionem non habent. Adde magistratus municipales per d.l. ea quæ.

Expone autem hæc verba illius legis (iudices datos ab illis qui propriam iurisdictionem non habent, sed tantummodo iudicandi facultatem) hoc est, datos ab illis qui mãdatam habent iurisdictionem. Nam illi proprium nihil habent, sed eius qui mandauit iurisdictione vtuntur.l.i.§.qui mãdatam sup.ti.ii. Sanè ii quibus mandata est iurisdictio iudices dare possunt, hoc est, aliquas causas speciatim delegare.l.cum prætor.§.i.ff.di iudi. & suprà docuimus. Isti veró ita dati iudices ab illis qui mãdatam habent iurisdictionem, non possunt in integrum restituere. Nam (vt inquit imperator eadem lege) generaliter & regulariter, causas restitutionis in integrum possunt dirimere qui certæ administrationi, cui iurisdictio adhæret, præsunt, id est, qui habent ordinariam iurisdictioné, vel qui ab imperatore aut ab ordinariis iudicibus sunt delegati. Cuiusmodi non sunt iudices dati ab iis qui mandatã habẽt iurisd. Ita facilè intelligenda est illa clausula quæ facit mentionem de iudicibus datis ab iis qui propriam iurisdictionem non habent, sed tantummodo iudicandi facultatem, in cuius expositione

Inno.quartus qui fuit & ipse summus pontifex in illius c.causa expositione expresse sentit contra decretũ Gregorii, arbitrum non posse vel incidenter restituere per d.l.vlt.hæc paucis,in quibus si veritati magis quàm authoritati acquiescam,ignoscet facilè (vt spero) bonus lector,& quisquis interpretationis solidæ fuerit studiosus.

Iuuat autem obiter & non abs re hoc enunciare, constitutionem imperatoriam in d.l.vlt.moribus nostris in Gallia & foro seculari esse sublatam & abrogatam, Nã qui aduersum obligationem, contractum vel ipso iure nullum,liberationem,confessionem, aliúm ve actum à se gestum venire,vel ex causa restitui volũt, rescriptum à rege & ex prætorio (quam cancellariam nominant) impetrent necesse est, quod ad iudices ordinarios & à rege constitutos,vel nonnunquam ad alios si restitutio causa pendente inciderit,dirigitur.

Restitutio in integrũ à solo rege in Gallia conceditur.

Licet autem iure ciuili & aduersum sententiam à se latam magistratus ex causa restituere valeant.l.in causæ §.fi.ff.de mino.Tamen extat constitutio regia, neminẽ aduersum sententiam iusto & legitimo contradictore prolatam restitutionis auxilium implorare posse,sed ad suffragium appellationis conuolare debere. Quòd si a-resto à quo non est prouocatio,res pronunciata sit, restitutionem nisi certis casibus per regem vel à libellis regiis magistros concedi non est vsitatum.

Aduersus sententiam auditis partibus prolatam non datur restitutio.

Aduersus arestum non datur restitutio.

Vnus est per formã supplicationis iuxta.l. si quis aduersus & authen.quæ supplicatio.C. de preci.impe. offeren.& multorum regum cõstitutiones quæ huiusmodi supplicationem,propositionem erroris nominant,&

Prima limitatio.

duorum annorum ſpacio eam præſcribunt. In ea autem ſpecie iudices errasse & iniquitatem aresti allegamus, quod iure digeſtorum non concedebatur.l. præfecti.ff. de mino.

Secũda limitatio. Alius eſt cum falſis inſtrumẽtis teſtimoniiſve per ſordes ab aduerſario corruptis, areſtum latum eſſe conten dimus iuxta.l.diuus.ff.de re iudi.l.qui agnitis.ff. de excepti.& totum ti.C.ſi ex fal.inſtru.

Tertia. Tertius eſt cum doloſis aduerſarii allegationibus ſecundum eum contra abſentem qui contumax non eſt, iudicatum eſſe dicitur iuxta.l. ſi prætor.§. Marcellus.ff. de iudi.&.d.l.præfecti ad fi.

De ſententia & arreſto per contumaciam latis. Porrò ordinarium eſt, quando res non contradicto iu dicio, ſed per contumaciam contra abſentem deciditur, reſcriptum facilè & abſque vllo negocio à rege impetrari, vt antiquata ſententia refuſiſque expenſis cauſa & res in integrum redeat, ac contumax audiatur coram iu dice à quo prouocatio eſt. Verùm quando ſenatuſconſulto per contumaciam res deciſa eſt, non ſolet aduerſum illud, ob ſenatus authoritatem, reſtitutio temerè, paſſimque & incoloratè concedi, ſed iuſta reſtitutionis cauſſa in reſcripto allegãda eſt, & poſteà probãda, Cauſſa verò huiuſmodi aduerſus areſtũ reſtitutionis pẽdẽte, interim pronunciatum citra cautionem aliquam integræ & plenæ executioni demandatur, iudicatumque facere condemnatus cogitur, & hoc iure vtimur, tametſi ſuper hoc articulo multum diſceptãt ſcriptores in.l.iii. §.condemnatum.ff.de re iudi.& aliis locis. Nunc redeo ad id vnde aliquantulum ſed non abs re digreſſus ſum.

Secundum obiectum cõtra Secundo loco contra mixti imperii definitionem di-

cent aliqui: Si mixtum imperium est modica coërctio, sine qua iurisdictio dari non potest, cur illud non dicamus competere magistratui municipali per regulam. l. ii. sup. eo? Atqui diuersum à iure deciditur in d. l. ea quę in prin. Ad hoc obiectum respondebo posteà, qua de quarto mixti imperii articulo agemus. definitionem mixti imperii

Tertiò causantur tutoris dationem nulli coërctioni esse obnoxiam, esse tamen mixti imperii, quod probari existimant à. l. muto. §. tutoris datio. ff. de tutel. Dicant doctores quicquid voluerint in illud locũ. Effutiat multa Riminaldus in. l. i. in prin. sup. ti. ii. & quattuor pagellas columnásve impleat. Non immoror in eorum disceptationibus, sed cum ipsa lege sentiendum arbitror tutoris dationem neque meri neque mixti imperii esse, neque iurisdictionis. Nam cum negatiuè dicat lex & generaliter, non esse mixti imperii, intelligendum est neque meri neque mixti, quia si mixti esset, vtique esset imperii. Nec eam expositionem ea causa tantum tueor, quòd datio tutoris competit priuato in testamento. toto ti. de testa. tutel. Sed ab ipsa lege fundamentum assumo, quia videlicet ei competit, cui à lege senatuscon. vel principum constitutione concessum est. Adde etiam nõ habenti iurisdictionem, siquidẽ à lege tutoris datio nominatim datur decurionibus. l. vbi absunt. ff. de tuto. & cura. da. ab iis. l. decreto. ff. qui pe. tuto. Decuriones autẽ imperium aut iurisdictionem habere nusquam relatum est, sed solum suffragia dare, decreta facere, & cõsilio ciuitatis eos adesse legimus toto ti. ff. de decuri. l. pupillus. §. decuriones. ff. de verbo. signi. Hoc autem consilium nullam denotat iurisdictionem iuxta gloss. in. c. si pro

Tertium obiectum.

Tutoris datio non est imperii neque iurisdictionis.

Decuriones non habent iurisdictionẽ.

debilitate,vbi Abb.notat ext.de offi delega.. Eò ſpectat quòd defenſores ciuitatum plebem & decuriones ab inſolentia improborum tuentur .l. defenſores.ii.C. de defenſo.ciuita. Quòd ſi decuriones iuriſdictionem haberent,ſeipſos tuerentur & defenderent.

Primū obiectum. Quòd ſi contēdas decurionibus competere iuriſdict. atque id probari ex notatis apud Bar.in.l. ambitioſa.ff. de decre.ab ord.faci.Et maximè ex eo quod ab eorū decretis & nominationibus appellatur præſes prouinciæ l.i.§.ſolent.ff.quando appel.ſit.l.ſi ad ſcribatum.& .l. ii qui ad ciuilia.C.de appella. Solutio. Reſpondeo ex ſupradictis non aptè concludi aut cõiici eos habere iuriſdictionē, nec vlla lege probatum eſt eam illis competere, ~~nam dū ſuffragia dant, dum alicui honorem aut munus publicū decernunt, hoc non exercent iuriſdictionem, nec vlla lege probatum eſt eam illis competere~~. Nam dum ſuffragia dant, dum alicui honorem aut munus publicum decernunt, hoc non exercent iuriſdictionem, ſed conſiliū duntaxat ciuitati impertiuntur. Publica autem eorum decreta ſi iniuſta ſint, cur iudicem non appelles? cum à ſtatuto per corpus aliquod ſodalitiúmve quod nullam habet iuriſdictionē promulgato, poſſit ſuperior appellari.Bar.in.l.omnes populi in.iiii. queſt. quintæ queſt. ff.de iuſti.& iu.quem ſequuntur paſſim omnes, & maximè Fely.in.c.cum omnes ext.de conſti. Item licet ab iis quæ per priuatos aguntur non ſit neceſſe nec poſſit quiſpiā prouocare.l.ſcire oportet, in prin.ff. de excuſa. tuto.tamen à geſtis per publicas perſonas appellandus eſt iudex,etiam ſi nulla iuriſdictionis ſolennia interuenerint,cum aliter per eiuſmodi perſonas geſta,retracta-

I

ri nõ poſſint, faciunt ſcripta per Bar.in.l.fi.ff.de appella.recipi. Adde quòd ab executore ſententiæ & viatore qui nullam prorſus habet iuriſdictionem.l. executorem.C. de execu.rei iudi. nonnunquam appellatur iudex.l.ab executione.C.quan.prouo.non eſt neceſſe.

Non negauerim tamen ex decurionibus duos eligi in vſu fuiſſe, qui duumuiri & magiſtratus municipales dicebantur.d.l.vbi abſunt.§.fi.l. honores.§.i.ff. de decu.l. imperator ad fi.&.l.magiſtratus.ff.ad municipa. Atque hi iuriſdictionem in municipiis exercebant, in qua opinione eſt Alciatus in diſpunctionibus & in annotationibus in tres libros, C. in .l. in cubiculi de priuile.eo. qui in ſac.pala.mili. De duũuiris.

Forſitan obiicies tutoris dationem eſſe imperii aut iuriſdictionis argu.l.primæ ſup.eo. At dico ex ea lege hoc minimè colligi poſſe, verùm aliud longè diuerſum, ſcilicet tutoris dationẽ ſi à iudice petatur, officio eius mero non autem virtute actionis expediri. Itaque reor eſſe dicendum tutoris dationem non eſſe imperii aut iuriſdictionis, hoc eſt, nõ exerceri eo nomine quòd quis habeat imperium aut iuriſdictionem, ſed ea cauſa tantum, quòd hæc poteſtas à lege, ſenatuſcon.vel principum cõſtitutione nominatim conceditur, vel non habentibus imperium aut iuriſdictionem. Secũdum obiectum. Solutio.

Ex qua declaratione emergit aliud quod meo iudicio non abeſt à veritate, nimirùm poteſtatem leges ſtatutaque condendi, legitimandi, tabelliones notarioſque creandi, & multa alia exercendi, quæ ad iuriſdictionem non ſpectant, & in quibus auditis hinc atque illinc partibus, nec legitimo iuſtoque contradictore aliquo pro- Poteſtas condendi legem, legitimandi, tabelliones notarióſque creãdi, non eſt imperii aut iuriſdictionis.

ceditur, non esse imperii aut iurisdictionis, quia à non habentibus imperium aut iurisdictionem possunt exerceri. De statutis hoc tenet gloss.in.c.ii. de verb. signi.li. vi.approbat Ia.in.l.omnes populi. vii.col.ff.de iusti. & iu. Item quando princeps legem generalem vel collegium statuta particularia promulgat, quando rex, dux, vel comes, tabelliones instituunt, vel spurios legitimăt, ea non exercent tanquam iudices, sed eo nomine quod à iure aut aliâs supradictorum habent potestatem.d.§. tutoris datio. Multa & infinita alia contra hanc mixti imperii definitioně obiici possent, quæ facilè (vt reor) & nullo negocio refellentur, ac per hanc nouam intelligentiam penitus euanuerunt.

Secŭdus articulus. Mixtum imperium competere omnibus cognitionem causarŭ ciuilium habentibus.

EX hac definitione mixti imperii quă pluribus exemplis confirmauimus, oritur discussio secundi articuli, quo quæritur, cui competat mixtum imperium. Nam si eo tum denique nomine est inuentum vt adiuuet iurisdict. sequitur illud cŏpetere omnibus, qui iurisdict. habent, vel qui in ciuilibus causis ius dicere possunt, omnibus enim magistratibus permissum est iurisdict. suam pœnali iudicio, modica coërctione, siue mixto imperio defendere.l.vni.in prin.ff.si quis ius dicen.non obtem. Istud est quod vulgò dicimus & communiter receptum est, iudicě qui de causa ciuili cognoscit, posse incidenter & de crimine ius dicere. Sicuti viceuersa magistratui qui de crimine cognoscit, liberum est incidenter & super rei restitutione pronunciare. Bar. cum in variis locis, tum maximè in.l. interdum.§. qui furem.ff.de fur.in.l.pe.ff. de calumnia. & est argu-

mento.l.quoties.C.de iudi.

Excipe ab hac regula duumuiros siue magistratus municipales, vt latius explicabimus in quarto huiusce mixti imperii articulo. Limitatio

Planè ad vnum diligenter aduertendum est, Si enim iudex qui in causa ciuili ius dicit, merum alioqui habeat imperium, non solum iurisdictionem illam modica coërctione tuebitur, sed cum grauiorem offensam partis, testis, aut alterius, aduocati puta, procuratoris, vel solicitatoris incidenter deprehenderit, poterit in eos seueriorem proferre sententiã, & pœna ordinaria cessante quacunque vel fori præscriptione reum modo clericus non sit, plectere.l.nullum.C.de testi. At verò si solã iurisdict habeat, & mero non potiatur imperio, vel sit delegatus ab ordinario in causa ciuili, non poterit in eos qui iurisdictionem suam offenderint nisi mixto imperio vti & modica castigatione, quod si res maiorem pœnam exigat quàm iurisdictionis forma patitur, solũ poterit in vincula cõiicere, offendentéque interrogare, Super seueriore verò pœna ad principẽ aut aliũ superiorẽ rescribere debet, æstimaturũ quatenus delinquens coërceri debeat.l.diuus pius.ff.de fal.vbi Bar.l.ii.vbi Bal.C. de sportu. Ita facilè conciliantur.d.l.nullum.&.l. diuus pius, cum nonnullis decisionibus super quibus aliquãtulum se torquet Iason in.l.i.§. qui mandatam sup.ti.ii. Concordia.l. nullum.C.de testi.l.diuus pius.ff.de fal.

Sic prætor qui in vrbe Ro. suspecti tutoris notionem (quæ ciuilis est) specialiter sibi vendicabat, si quando atrociora tutoris delicta inter cognoscendum de suspecto, animaduerterit, reum in publicis vinculis continere, grauiter autem puniendum ad præfectum vrbis re-

mittere solebat.l.i.§.item solent.ff. de offi. præfect.vrb. l.i.§.fi.cum.l.seque.l.iii.§.tutor,&.§.tutores.ff. de suspe. tuto.l.nisi.C.de admi.tuto.

Illatio. Secundum hæc puto nos eo iure vti in Gallia, vt iudices magistri requestarum regii palatii vulgò appellati, quorum iudicia ad solas in personam actiones possessoriaque interdicta protenduntur. Item priuilegiorum academiis per reges impertitorum conseruatores, quibus per constitutiones regias interdicta est criminalium causarum exercitatio, denique omnes iurisdi.tantummodo habentes,non possint in falsarios, tergiuersatores, calumniosos, preuaricatores, aut alios eorum iurisdictionem offendẽtes,nisi pœna pecuniaria aut alia castigatione, quæ nouissimum supplicium vel membri priuationẽ non infligat,animaduertere.Quòd si crimen graue est, & quòd maiori animaduersione quàm vt iurisdictio eorum sufficiat,indiget,illi ad senatum,hi verò ad latrunculatores aut prouinciarum præsides referre solent.

Alia illatio. Adde quòd eadem ratione Seculares magistratus in clericos coram eis incidenter delinquentes authoritatémque eorũ dum apud eos disceptatur interturbantes,solent mulctæ dictione aut alia modica coërtione, mixtó ve imperio animaduertere.Pœna verò ordinaria vel canonica puniendos ad iudicem ecclesiasticum cum elogio mittere,modò eis de delicto constiterit. Quòd si de delicto planè nõ appareat,vsus & praxis quotidiana hoc obseruat,vt clerici priuilegiario (quod vocant) crimine onerati ad iudicem ecclesiasticum dedúcantur,ea lege,ne ad liberationem,cõdemnationẽm ve procedat

inſciente & non vocato iudice ſeculari, qui extra ordinem ſi reus conuincatur puniet, eccleſiaſticus verò pœnam ordinariam irrogabit, ſuoque mucrone eum feriet. In qua opinione fuerũt Fede, Senenſis, & Archidia. vti clarè recitat Abb.in.c.verum ext.de fo.compe. tametſi aliter ſentit receptior in ea diſputatione ſcriptorum ſententia.

Qatenus ſe extendit mixtum imperiũ

QVatenus autem ſe extendat mixtum imperium ſeu modica coërctio, quæ competit ſolam habentibus iuriſdict. Et num in perſonam coërctionem caſtigationém ve contineat, obiter diſputat Alex.hîc & in l.ii.ſup.eo. Verùm omiſſis multis quæ à doctoribus in eam rem promuntur, putarem id moderandum pro forma iuriſdictionis authoritateque iudicãtis argu.d.l.vni. in prin.in verbis ſecundum ius ſuæ poteſtatis, Nõ enim qui modicæ cauſſæ & ciuilis habet cognitionem fuſtigabit, ad tempus relegabit, aut vltra cauſſæ modũ mulctabit, ſed fœdius coram ſe admiſſum ad ſuperiorem ſeuerius corrigendum remittet, iuxta d.l.diuus pius. Verùm cum iuriſdictio ampla ſuppetit, putauerim meo iudicio à modica hac caſtigatione excludi nouiſſimũ ſupplicium vel membri mutilationem .§. ad hoc prohibemus in authen.de collato. Item capitalium pœnarum inflictionẽ, de quibus.l.ii.ff.de publi.iudi.&.l.capitaliũ in prin.ff.de pœ. Itaque iudex huiuſmodi torquebit teſtes (quod ad vnam cauſam delegato ius permittit, vt infra dicemus in quarto articulo) fuſtigabit authoritatem ſuam offendẽtes, ab officio, profeſſione, aduocatio-

nibus,foro,curiá ve,aut exercitio ſubmouebit, mulctabit,ad tempus relegabit, aliaſque pœnas infliget, quæ ad æſtimationem,non autem ad capitis periculum pertinent.

Tertius articulus. Mixtum imperium poſſe delegari.

VEnio ad tertium articulum, in quo præter omnium ſententiam contendo,& veriorem ipſa veritate hanc concluſionem propono,mixtum imperium poſſe delegari, idque probari à.l. cognitio.§. vt bonorum.ſup.ti.ii.Porrò nó opus eſt vt nos incaſſum torqueamus expoſitionibus, quas in illam legem ſolent doctores comminiſci, dum interpretantur & volunt cognitionem cauſæ, propter quam mitti aliquis poſſit in poſſeſ.poſſe delegari,ipſam verò miſſioné quæ in facto conſiſtit,& mixti eſt imperii non poſſe cómitti. Nam certè nihil ſalis aut ſucci habent eiuſmodi interpretamenta,planeque in his magis hariolari cenſentur ſcriptores,quàm vera promere. Quinetiam Pau. Caſtrenſis & multi alii in d.§.vt bonorum,à ſalebra illa ſe explicare non potuerunt, qua communis & receptior doctorum ſententia ſentit facilius cognitioné delegari, quàm meram executionem, quod meo iudicio in animum quantumlibet ignari non facile incidat.Quandoquidem cognitio ipſa multo excellentior ſit,quàm executio,quæ ſimplici viatori plerunque nó delegatur modo,verumetiam iniungitur.Teneamus ergo miſſionem in poſſ.ex cauſis in.d.§.vt bonorum relatis, quæ eſt mixti imperii,poſſe delegari,quia iudicibus ſpecialiter data nó eſt,ſed iure magiſtratus competit.l.i.in prin. ſup. ti.ii.

Declaratio.§. vt bonorum, in.l.cognitio. ff.de offi.eius.

Verùm vt communiter omnia executiamus, aduersum hanc conclusionem obiicietur vnum commune & ab omnibus iurisprudentibus vsurpatum argumẽtum, Nempe iure testatum est (vt ipsi asserunt) omnia quæ magistratibus municipalibus minimè competunt, non posse delegari. d.l.i. in prin. sup. ti. ii. Mixtum autem imperium esse eiusmodi. d.l. ea quæ, ergo mixtum imperiũ non posse delegari magis concludendum est. Miror tot seculis intelligentiam hanc in illam legem inualuisse, & ad Raph. Fulgo. tempora durasse, sed vt clarior prodeat, eam breuibus explicabo. Obiectum cõmune.

Dicebãt antiqui d.l. primam hoc velle, omnes causas quæ maioribus magistratibus ita competunt, vt minoribus denegentur, non posse demandari, vt sunt causæ meri & mixti imperii. Causas verò quæ minimis magistratibus, cuiusmodi sunt municipales, competunt, posse delegari. At certè hic intellectus facilè subuertitur ex multis. Communis intellectus.l. i.ff. de offi.ci[9].

Primùm quia multæ sunt causæ quæ non competunt minoribus magistratibus, & tamen delegantur. Pone exemplum in caussa restitutionis in integrum, & missionis in poss. si legatorũ nomine nõ caueatur, quæ ad magistratus municipales non pertinent. d.l. ea quæ, atqui à iudicibus delegantur. l. fi. C. vbi & apud quos, & d.l. cognitio. §. vt bonorum. Primum obiectum contra communem intellectum.

Deinde quædam competere magistratibus municipalibus compertum est, quæ tamen non delegantur. Exemplo est ius dandi tutores, quod & ad magistratus municipales spectat, toto ti. ff. de magistra. cõuc. l. ius dandi. ff. de tuto. & cura. da. ab iis. l. decreto. ff. qui Secundum obiectum.

pe.tuto. (quæ leges planæ sunt & diuinationibus, quas in earum expositione somniant & effingunt doctores, minimè indigentes.) Cæterùm ius illud mandari aut delegari non posse expressum est in.l.nec mandante.ff. de tuto.& cura.da.ab iis.

Verus intellectus d.l.i.

Declarationem ergo Rapha.Fulgo. quã amplectitur Alciatus in Paradoxis, teneo & sequor, atque verissimã esse contendo. Nempè.d.l.i.in prin. hoc sentire, causas quæ à lege, senatuscon. vel principum constitutione alicui specialiter, hoc est, expresse & nominatim tribuuntur, non posse mandari, nec mandata iurisdictione transferri.

Primum exemplum.

Pone exemplum in causis meri imperii quæ non delegantur, quia illis solum datur earum exercitatio, quibus à lege senatuscon. vel principum constitutione nominatim est concessum, vti suprà docuimus.

Secundum.

Pone etiam exemplum diuus Marcus oratione sua in senatu recitata, effecit ne aliter alimentorum ex testamento relictorum transactio rata esset, quàm si authore prætore facta sit, & apud eum de causa quæri voluit.l. cũ ii, in princi.&.§.vult igitur.ff.de transact. Vnde factũ est, vt prætor ex hac causa iurisdictionem mandare non possit per regulam huius legis, & est expressum in.l. cũ ii.§.sed nec mandare.

Tertium.

Item pone exemplum, constitutio Seueri imperatoris iubet prætorem super alienatione bonorum minoris authoritatem interponere.l.i.§.i.&.l. magis puto.§. ne passim.ff.de reb.eo. Atque ideo non posse prætorem alteri eam mandare, est alibi decisum in.l.ii.sup.ti.ii.

Quartum.

Adde quod diximus de tutoris datione quæ non de-

legatur, nec mandata iurisdictione transit d.l. nec mandante, quia illi competit, cui lex senatuscon. vel principis constitutio nominatim concessit d.l. muto. §. tutoris datio.

Huc pertinet, rectorem prouinciæ constitutione diui Claudii datum iudicem specialiter, iis qui potentiorum nomine opprimuntur, non posse eiusmodi caussas delegare, quod & tenuit gloss. in.l.i. in verbo specialiter. C. ne lice. poten. quæ apertè & rectè hanc legem primam eo quo nunc diximus modo intellexit. Quintum.

Ad hæc an separatio danda sit creditoribus prætoris vel præsidis notio est, & non alterius.l.i.§. de iis.ff. de separa. quæ idcirco delegari nõ potest gloss. ibi. in verb. alterius. Sextum.

Sunt præterea infinita alia exempla, Nam quandocunque lex specialiter ad præsidem aut ad alium iudicẽ aliquam cognitionem spectare constituit, vt an abolitio priuatim à præside danda sit, an quis inciderit in turpillianum.l.i.§. abolitio. &.§. item si dicat.ff. ad turpilli. Itẽ an quis liber sit vel seruus.l. nõ distinguemus.§. de liberali.ff. de arbi. Eo casu præses aut alius iudex eam notionem mandare non potest, sed ei necessitas suscipiendæ per se cognitionis censetur imposita. Hoc clarè exprimit prin. hujus legis, &.l. placet. versi. quod non ita. C. de peda. iudi. quam nos supra in.i. parte exposuimus. Septimum.

Hoc autem principium limita fauore pupillorum.l. cognitio in prin. sup. ti.ii. quam & nos in secunda parte tractatus nostri explicuimus. Limitatio ad d.l.i.

Item.l.i.ff. de tuto. & curato. da. ab iis probat tutoris dationẽ legato proconsulis ex oratione diui Marci spe- Alia limitatio.

cialiter competere, quod & testatur.l.pe.ff.de offi. pro con. & lega.

Obiectum. Porrò si ex aduerso moueas argumētum, causas quas delegat princeps, posse subdelegari.l.à iudice.C.de iudi.

Solutio. Respondeo hoc principium legis non habere locum in iudicis datione per rescriptionem principis, sed in mādata iurisdictione per ipsius constitutionem. Ex quo enim princeps constitutione sua, arbitrio maturo ac diligenti deliberatione examinata, non autem ad alicuius suggestum preces vel postulationem prætori aut præsidi cognitionem certarum causarum demandat, eam cēset grauem & aliorum cognitioni non permittendam. Cum verò per rescriptum & ad partis postulationem rogationém ve vel motu proprio dat iudicē, nullā sanè in eo industriam elegisse existimandus est, quo fit, vt iudex eo modo datus subdelegare possit, hoc sentit gloss. in d.l.i.in verb.specialiter.C.ne lice.poten. pro cuius assertione facit.l.sæpe cum.l.seq.ff.de offi.præsi.

Expositio versi Quæ verò. Sequitur in.d.l.i.versi.Quæ verò, quē expone hoc modo, Causas quæ specialiter non sunt commissæ, sed iure magistratus competunt, hoc est, iure officii ordinario, posse delegari. Nam eo ipso quod rector es vel iudex in aliqua ciuitate vel municipio iurisdict. ciuiliúmque causarum cognitionem nancisceris. Idcirco eas poteris temerè delegare, nisi ex iis aliquæ tibi specialiter & expressæ per legem fuerint concessæ & propter earum pōdus iniunctæ. Atque ita intellige prin.legis. Quæcūque caussæ specialiter tribuuntur, siue imperii sint, siue iurisdictionis non posse delegari.

Epilogus delegationis. Item generaliter & epilogi loco dicemus, meri impe-

rii causas mandari non posse. Iurisdictionis autem sic, nisi specialiter mandatæ sint.

Quòd si obiter obiicias cōtra hāc expositionē.l.omnia quæcūque.ff.de regu.iu.&.l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offi.procon.& lega. Ex quibus legibus Bar.& cæteri doctores eliciūt regulā generalem, Omnia quæ plenam causæ cognitionē desiderant, minimè delegari, Respondeo leges illas de delegatione nullam mentionem facere, sed hoc tantum velle, iudicē in iis quæ causæ cognitionem requirūt, iustū contradictorem admittere debere, non autem super libello alterius supplicatorio, & indicta causa aliquid decernere. Ita Budæus, Alciatus, & nouissimè pe.Stella.præceptor meus Aurelienss, qui.§.vbi decretum eo quem dicimus modo intellexit, & eleganti commentario locupletauit.

Obiectum.

Verus intellectus.§.vbi decretum in l. nec quidquam ff de offi. procon.

Redeo ad reliqua illius legis primę sup.ti.ii.quā (quia in materia delegationis primas obtinet) verbatim mihi exponendam meritò suscepimus.

Sequitur in ea, Et ideo videtur errare magistratus qui cum publicii iudicii habeant exercitationem, hoc est, cognitionem lege vel senatusc. delegatam, (quod est ordinarium. Non enim merum imperium alicui competit, nisi cui à lege senatuscon. vel principum constitutione specialiter est concessum) veluti lege Iulia de adulteriis; & si quæ sint aliæ similes leges; iurisdictionem suam hoc est, illam publici iudicii exercitationem, quā solam habent, mandant, Si enim aliam iurisdictionem, ciuilem puta, haberent; mandata iurisdictione non veniret imperium, vel illa publici iudicii exercitatio, atque hoc casu non errarent, versi. verius .ff. eadem lege, & ita

exponit glossa in authen. de defenso. ciuita.§. nulla in verb.iurisdictione.

Sequitur huius rei fortissimum argumētum est, quòd lege Iulia de vi, nominatim cauetur, vt is cui contigerit exercitatio quæ est meri imperii, possit eam si proficiscatur mandare, nō aliter itaque mādare poterit, quàm si abesse ceperit. Non potest igitur merum imperium demandari, nisi legitimæ absentiæ causa, cum aliâs iurisdictio, id est ciuilium causarum cognitio etiam à præsente mandetur. l. more. l. solet. & l. prætor. §. eo. Et si à familia dominus occisus esse dicitur, cognitionem illam quæ est meri imperii, & quam prætor ex senatuscon. habet, mandare non poterit.

Hîc aduerte, Papinianum hoc videri sentire, causas meri imperii non mandari, modo à lege senatuscon. vel principum constitutione nominatim concedantur, quandoquidē in illatione quę incipit à versi. Et ideo, nominatim de crimine adulterii, de vi, & de domino à familia occiso, quæ lege Iulia & senatusc. syllaniano nominatim tribuuntur, facit mentionem. Tu autem dicas Papi. exempla hæc nobis proposuisse nominatim, vt ostenderet illas causas meri imperii nominatim concedi. Generaliter autem alias meri imperii causas non competere iure magistratus, sed à lege specialiter dari posteà idem ipse affirmat in versi. verius, eadem lege. atque eo nomine generaliter non posse demādari est proditum in. l. nemo potest. ff. de reg. iu. & in. l. solet in prin. sup. de offi. procon. Diximus supra nōnihil, vbi de meri imperii delegatione disputatio agitata est.

Sequitur, qui mandatam iurisdictionem, hoc est, cau-

ſarum ciuilium cognitionem (merum enim imperium mandari nó poteſt) ſuſcepit, nihil proprium habet, ſed eius qui mandauit iuriſdict. vtitur, adde. l. more, & l. ſolet. ſ. eo.

Facilis intellectus. §. qui mádatam.

Sequitur, Verius eſt enim maiorum more iuriſdict. quidem, hoc eſt, cauſarum ciuilium cognitionem, mandata iuriſdict. transſerri, ſed merum imperium quod lege datur (intellige ſpecialiter, iure enim magiſtratus nó competit) non poſſe tranſire. Quare nemo dicit animaduerſionem, hoc eſt, merum imperium legatum proconſulis habere mandata iuriſdict.

Faciebat in hoc verſiculo dubiú, quòd iuriſdictio verbum generale eſt, & merum imperium complectitur, vt ſup. hac lege verſi. Et ideo, Verùm Papi. hoc verbum ait contrahi ad ſpecialem ſignificationem, Et reſpondet mandata iuriſd. à proconſule qui merum habet imperiú & iuriſdi. non tranſire merum imperium, ſed ſolam iuriſdictionem, hóc eſt, cauſarum ciuilium cognitionem, quod probat apertius. l. obſeruare. §. fi. & l. ſolet, ſup. de offi. procon.

Sequitur, Paulus notat, hoc eſt, approbat & imperiú, quod iuriſdictioni cohæret, hoc eſt, mixtum imperium mandata iuriſdictione tranſire, Quod verius eſt iuxta l. fi. eo. ti. & ſupra docuimus, Hæc meo iudicio vera eſt, & facilis illius legis explicatio.

SVpereſt quartus mixti imperii articulus, in quo ſentimus & audenter hoc aſſeueramus, Mixtum imperium nó ſolum eſſe delegabile, imò etiam mandata alicui iuriſdictione transſerri & accedere. l. i. §. fi. & l. fi. ſup. ti. ii.

Quartus articulus. Mixtum imperium mandata iuriſdictione tráſire.

N

facit regula.l.ii.sup. eo. In eum cui iurisdictio data est transire omnia, sine quibus explicari non potest. Exempli causa hic subiicimus pleraque quæ mixti sunt imperii, & quæ in iudicem delegatum transire manifestò cõprobabimus.

Iudex delegatus potest mulctare.

Primum omnium potestas mulctandi & inobedientem pœnali iudicio coërcendi transit in iudicem delegatum.l.ii.C.de sportu. Quam sententiam puto veram contra Bar.& communem in.l.i.in prin.ff.si quis ius dicen.non obtempe.Et eam approbãt Anto.Butrius in c. de causis.ext.de offi.delega.Inno.& Hosti. in.c. primo eodem ti.Idem sentire mihi videtur Alex.in d.l.vni.in quinta limitatione,& Ange. ante eum, dum affirmant in iudicem delegatum transire mulctandi potestatem, quando aliter iurisdict.suam non potest defendere. Ita etiam tenuit Bar.sibiipsi dissidẽs & malè aduersatus in l.à diuo pio in prin.ff.de re iudi.dum sentit iudicem delegatum exequi posse sentẽtiam suam interlocutoriam præcipiendo,excommunicando,& mulctando.

Nouus intellectus,l.ii.§.fi.ff.de iudi.&.l.aliud.§.is mulctam.ff.de verb.signi.

Nec communem & Bartoli opinionem adiuuat l.ii. §.fi.ff.de iudi.quia in illa lege de iudice delegato verbũ nullum, Hoc enim solum decidit eos posse mulctam irrogare,quibus publice iudiciũ est,hoc est,qui ius dicũt, & iurisdictionẽ exercent,etiam si delegati sint,Nam & ipsi mandatam vel datam iurisdict.habere dicuntur. Et ita intelligendum hunc locum sentit.l. aliud.§. is mulctam.ff,de verb.signi. mulctam eos dicere quibus adiudicatio data est. Porrò per illas leges excludi arbitror à iure infligendæ mulctæ,eos qui nullam habent iurisdictionẽ,decuriones puta,thesaurarios,quęstores,& ple-

rosque alios administrationem publicam non autem iurisdictionem habentes, de quibus iurecósultum sensisse falsò putauit Bar. in d.l.vni. in verb. duumuiris. Clausula autem in d.§. is mulctam quę solis magistratibus mulctæ dictionem tribuit, non excludit eos qui ex delegatione causas audiunt, quia quæ iure magistratus competunt ad delegatos migrant. l.i. in prin. ff. de offi. eius.

Adde prætereà quod supra allegatæ leges de mulcta loquuntur, quæ in pœnam specialis & innominati delicti iudiciaria sententia irrogatur, & quę merum imperium habentibus competit. Non autem faciũt mentionem de ea quæ obiter ad facilius aut commodius exercendam iurisd. infligitur. Vnde procurator Cæsaris qui iurisd. solam obtinet vt supra relatum est. Item curator reip. ius dicendæ mulctæ non habẽt. l.ii. & .iii. C. de mo. mulcta. Quod planè intelligendum est de mulcta quæ specialis delicti est coërctio, & quæ ratione maleficii principaliter imponitur, non de ea qua iudicẽ offendentes leuiter castigantur. Ea enim procuratori Cæsaris & cuiuis iurisdictionem habenti non denegatur per regulam, d.l.vni. & per ea quæ in primo huius imperii articulo tradidimus, & probat. l. vlt. ff. de offi. procu. cæ. quam nos suprà exposuimus. Duplex mulcta.

Subdo aliud & secũdum, in delegatum iudicẽ trãsire torturam testium in fide vacillantium. Scriptum est enim in authẽ. de testi. §. si verò ignoti iudices, delegatos testibus inferre verberum experimentum per apparitores iudicum, quatenus nihil celent veritatis. Apparitores autem necessum est ab ordinariis vt mutuent delegati, cum ipsi aliquos non habeant. Iudex delegatus potest torquere testes.

Item mittere in poss.bonorum.

Tertium adiunge iudici dato licere in pœnam contumaciæ, lite non contestata, vt mittat aduersariũ in poss. bonorum. Id probatur in authen. de exhi.reis.§. si verò etiam quidẽ iurent, versi.igitur, qui tam de iudice ordinario quàm delegato loquitur, nec aliter sentit Accur. Illic in verbo iudex. Istam opinionem contra Bar.& cõmunem in.l.ii.sup.eo.arbitror esse tenendam, quam & tenuisse mihi videtur Inno.in.c.dilecto.ext. de verb.signi.nec meo iudicio vlla est lex, quæ eam vel euertat, vel minimum impugnet.

Item excommunicare.

Adhuc faciunt pro confirmatione huius regulæ.c.i.c. pastoralis in prin.c.de causis.§.fi.c.præterea.c.significasti.c.sanè.c.ex litteris, cum aliis multis, ext.de offi.delega.quibus Ro.ponti.sanciunt potestatem mulctãdi, excommunicandi, interdicendi, aut aliter coërcendi, quo facilius exerceatur iurisdictio transire in iudicem delegatum. Quanuis autẽ prædicti canones id decernant in delegatis à principe & ro.Pont.Idem tamen credo censendum in delegatis à quocũque iudice, rationes enim eorum & præsertim.c.præterea, atque.c. pastoralis, generales sunt, & ad omnes delegatos applicari possunt, adhærentque rationi.l.ii.sup.eo. Quandocunque verò legis vel canonis ratio generalis est, ea ad omnes casus serpit & extenditur, vulga.l.illud.ff.ad.l.aqui. nec tum propriè extẽdi, sed suis limitibus stare lex intelligitur, ita vulg. gloss.in.c.i. de tempo. ordi. li. vi. Quinetiam supradictos canones habere locum in quocunque delegato testatur Inno.in.c.cum ab ecclesiarum.ext.de offi. ordi.

Obiter autem si contendas & nitaris constanter asse-

uerare poteſtatem excommunicandi non eſſe mixti ſed meri imperii,quod exiſtimauit Inno.in.c. tranſmiſſam, ext.de electi.Reſpondeo excommunicationem aliquãdo eſſe meri aliquando mixti imperii,quod & ipſum fatetur Abb.in.c.cum contingat in quarta col. ext. de fo. cõpeten.ſed hoc ipſe elucidare nõ potuit.Tu autem explica hoc modo, Nempe excommunicationem ſi principaliter enuncietur per iudicem,& in pœnã delicti cuius nomine aliquis accuſatur,eſſe meri imperii,cum loco gladii ſit,quo iure ciuili animaduertitur in facinoroſos.c.ſolicitudinem,ext.de appella. Si verò iudex eccleſiaſticus ad facilius exercendam & commodius expediendam iuriſdict.aliquem coërcet,& ſententia ſua excommunicat,hæc excommunicatio non meri quidem, ſed mixti erit imperii,cum ſit coërctio iuriſdictioni cohærens,& per quam facilius ipſa exercetur.

Excommunicatio, incarceratio, mulcta,aliæque ſimiles coerctiones aliquando meri, aliquãdo mixti ſunt imperii,non autem iuriſdictionis

Idem & de mulcta incarcerationeque ac ſimilibus pœnis,quæ grauem animaduerſionem non continent,ſed modicam,dicendum exiſtimo. Nam ſi in aliquem prinpaliter & ob delictum animaduertatur pœna pecuniaria iuxta d.l.aliud.§. is mulctam & totum ti.C. de mo. mulcta aut incarcerationis, iuxta.c. quãuis de pœ.li.vi. erunt meri imperii,Si verò aliquis mulctetur,aut carceri mancipetur,quo facilius iudex in cauſa ciuili litigantibus ius dicat,erũt mixti imperii vt ſupra oſtendimus, licet Albe.Bal.Saly.& Alex. hîc, aliique recentiores in iuriſdictionem ea ſatis inconſideratè reiiciant.

Quinto argumento mixtum imperium in iudicem delegatum trãſire probatur,quod iudici delegato competit,vt rem à ſe iudicatã exequatur, & iubeat,faciãt ve

Iudex delegatus poteſt exequi ſententiã ſuã mixto imperio.

rem restitui aut debitum solui mixto imperio & competenti coërctione, vtpote pignoris captione & distractione, in bonorũ possessionem missione, personę coërctione, atque adeò aliis iuris executionibus & nonnunquàm manu militari iuxta.l. debitoribus.ff. de re iudi. toto ti.C. de exe. rei iudi.l.qui restituere.ff. de rei vẽdi. &.l.properãdum.§. sin autem reus.C.de iudi. Istam opinionem puto esse sanctiorem quàm Bartoli & communem aliorum consensum in.l.a diuo pio in prin.ff.de re iudi. (qui generaliter opinati sunt rei iudicatæ executionem delegato minimè competere.) Et eam tenet Inno.in.c.cum ab ecclesiarum ext.de offi.ordi. Ac Marianus Socy.in.c.si quis cõtra clericũ.ext.de fo. compe. munitus septem rationibus quas ibidem recitat Fely.

Miror autem me hercule tot doctores hactenus in hac questione inter se tot annos cõcertasse, cum certum sit inutile frustraque secũdũ aliquẽ datũ iri sentẽtiam quæ pronunciato tantummodo constet, & cuius executio negligatur, argu.l. ii.§. post originem .ff. de origi. iu. Præterea cur ea executio iudici dato denegetur, quæ vtique simplici viatori & nudo meroque executori libere possit demandari iuxta.l.executorem.C.de execu. rei iudi? Hoc certè nunquàm mihi visum fuit iuri consonum, nec vlla ratione vnquàm adduci potui, vt crederem eum qui causæ definitionem committat, non simul & iudicati executionem in qua merum factum vt maximè versatur delegare.

Primum obiectum & solutio.

Reliquum est solummodo vt argumentis & suasiunculis quibusdam quas doctores & glossæ in hoc articulo confingunt, occurramus & respondeamus. Iudicem

enim delegatum non posse iudicatum exequi probari aiunt ex.l.properandum.§. sinautem reus in verbis, aut per relationem ad maiorem.&c.C.de iudi. quasi verba illa de delegatis intelligantur, & non potius de ordinariis qui possunt in ferendis sententiis & earum executionibus maiores de iure cósulere.l.cum quem temerè. §.fi.ff.de iudi.& toto ti.C.de rela. vel intellige secundũ gloss.maiorem iudicem in cuius territorio facultates rei positæ existunt.

Deinde doctores & glossæ passim allegant.d.l.à diuo pio in prin. At ego communem responsionem ad illam legem verissimam contendo, non denegari, videlicet à iureconsulto, quin delegatus possit exequi sententiam suam, sicuti delegãti permittitur. Præterea dicere ausim legem illam sibi vendicare locum in dato iudice ad cognoscendum tractandumque de vno tantum causæ articulo, cuiusmodi sunt arbitri ad fideiussores probãdos, aut ad causas recusationis inuestigãdas delegati, de quibus lex illa loquitur.l.fi.ff.à qui.appellã.non licet, &.l. fi.C.de iudi. *Secundum obiectum & solutio.*

Horum frequens est vsus apud nostros magistratus, qui quoties impensarũ aut confiniũ vel alia ex causa in rem præsentem veniendum est, quoties ex matrice scriptura exemplum trahendum, testes in longinquis partibus audiẽdi, & multa his similia per alium expediunda veniunt, arbitros seu commissarios (vt vocant) delegant, & nonnunquàm arbitrorum vice (si res industriã vel indaginem maioré non expostulet) viatorum opera vtũtur.l. fi.ff.de iudi. Horum autem arbitrorum sententiæ, vel à iudicibus qui eos dederint in causa procedẽdo *De iudicibus datis seu arbitris.*

executioni demandantur d.l.à diuo pio,vel si quid improbum, minusque legitimum retulerint aut decreuerint per appellationem vel sine appellatione per formã querelę corriguntur,d.l.fi.ff.à qui.appel.non licet.l.arbitro,&.l.fi.ab arbitro.ff.qui satisd.cogant.

Porrò pro prædicta communi opinione videas passim & in omnibus antiquorum scholiis atque commentariis citari d.l.iubere cauere.§.eo.&.l.ea quæ.ff.ad municipa.quod est præcipuum scriptorum argumẽtum.Cõsiderabant enim executionem iudicati, eò quod plerunque coërctionem iussumque contineat, & eius vi mittatur victor in possessioné esse mixti imperii, atque ea ratione duntaxat non posse delegari,nec mandata iurisdictione transire vbique asseuerabant.Sed quàm parũ sit efficax hæc ratiocinatio glossarũ,doctorum,ac Inno. in plerisque locis,planum fecimus ex supradictis, & facile demonstrauimus.Præterea executionem sententiæ posse delegari probat l. cum fideicommissum.ff. de cõfess.

Obiectũ contra hunc quartum articulũ.

ADuersum hunc quartum articulum declarationibus suis suprà locupletatum itur præcipuè vno argumento, dico in delegatum iudicem transire mixtum imperium, quia sine eo iurisdictio facilè exerceri non potest, Nonne ea ratione & in magistratum municipalem qui legitimam habet iurisdictionem contendamus transire mixtum imperium per regulam.l.ii. sup.eo. ti? Atqui aliter à iure decisum est in d.l.ea quæ. Ad hoc respondeo ius ciuile vsqueadeo depressisse & pro abiectis (vt ita dicam) habuisse magistratus municipales, vt mixtum imperium minimè concesserit.

Vnde.l.ii.ſup. eo patitur reſtrictionem & perdit officium, vt non habeat locum in duumuiris ſiue magiſtratibus municipalibus.Id autem pluribus manifeſtare eſt facillimum.

Primùm ex iure dicendæ mulctæ aut alterius modicę coërctionis ad iuriſdictionem defendendam,quod non competit magiſtratibus municipalibus.l.vni.in prin.ff. ſi quis ius dicen.non obtempe.Quæ lex indubiè tractat & loquitur de duumuiris,hoc eſt, magiſtratibus municipalibus,tametſi aliter interpretantur & eam exponũt Bar & eius ſectatores. Duumuiri enim magiſtratus ſunt municipales,qui ex decurionibus eligebãtur, & id probant meo iudicio duæ leges, nempe.l.iiii.§. duas.ff. de dam.infect.&.l.fi.C.de iudi.quæ de magiſtratibus municipalibus mentionem facientes. eoſdem & duumuiros appellant-Eodem iure proditum eſt defenſores ciuitatum nõ poſſe mulctam indicere.l.defenſores.ii.C. de defenſo.ciui.qui vtique in paucis à magiſtratibus municipalibus differre noſcuntur, quod deprehendere poſſumus ex vicinis duobus titulis.C. de defenſo. ciui. & de magiſtra.municipa.& notant neoterici in.l.magiſtratibus.§.eo.

Prima cõfirmatio ſolutionis.

Verus intellectus.l.vni in prin.ff.ſi quis ius dicen.

Duumuiri & magiſtratus municipales idem ſunt.

Item magiſtratibus municipalibus denegatum eſt ex ſecundo decreto poſſidere iubere ad confirmandam & coadiuuandam ſuam iuriſdict. coërcẽdumque eum qui longo tempore in non cauẽdo indurucrit.l. iiii.§.intra. ff.de dam.infect. Illic enim eſto quod poſſint duo exequi, nempe iubere de damno infecto cauere, & propter contumaciam non cauẽtis in poſſ.mittere, alias tamen coërctiones prętor ſuæ iuriſdictioni reſeruauit.Non in-

Limitatio prima. ficiabor autem in illa causa damni infecti in possessionem rei missioné esse mixti imperii, atque magistratui municipali competere, verùm hoc fauore causæ contingit & propter celeritaté in ea desideratá.l.i.ff. de dam. infect. Vnde si tam vicinum vrbi sit municipium, vt prætor adiri possit, non exquiretur eo casu officium magistratus municipalis d.l.iiii.§.si tam vicinum.

Limitatio Secunda. Simili fauore magistratibus municipalibus, ne eorum sententiæ illusoriæ sint & frustrà latæ, liberum est ex lege contra eum qui soluere, iudicatumque facere recusat, mixto vti imperio, & seruos eius pecudésve pignori caperé.l.quemadmodum.§.magistratus.ff.ad.l.aquil.

Dicas forsitan qui hoc fieri potest vt magistratus municipalis non habeat mixtum imperium, quo iurisdict. suam commodius exerceat, cú principaliter ei modica coërctio cócedatur à lege.l. magistratibus.ff. eo? Puto dicendum iure digestorum hos magistratus nullá habuisse coërctionem, præter modicam & in seruos duntaxat, non autem in liberos. Hoc innuit prin. illius legis, licet gloss. aliter illic opinetur & sentiat. Quę quidem modica coërctio in seruos, minor dici & censeri debet, quàm mixtum imperium in liberos, quod satis vel ex eo planum est quod hæc in seruos castigatio priuatis competit, dominis puta, præceptoribus, & magistris.l.vni.C. de emenda.seruo.l.sed & si quemcúque.§.fi.ff.ad.l.aqui. §.sed & maior insti.de iis qui sunt sui vel alie.iu. Nec puto.§.audiét, in authen.de defenso.ciuita.extendi debere ad magistratus municipales, cognitos à iure digestorú, cum ab eo defensores non cognoscerentur, quod testatur Ioan.Imolensis in d.l.iiii.§. duas, & sequitur ia.in.l.

Magistratus municipales non habent modicá coërctionem in liberos.

magiſtratibus.ʒ.eo. Sola itaque modica coërctio in ſeruos magiſtratibus municipalibus à iure digeſtorum cõceſſa erat. Ii ſunt quos in Gallia vicorum maiores vel præpoſitos paſſim appellamus, quibus etſi mixtum imperium competit, hoc tamen lege, vſu, aut aliâs plerunque coarctatum eſt, vt neminem vltra ſexaginta ſolidos vel aliam modicam ſummam principaliter vel inciden ter mulctare poſſint. De maioribus vicorum.

EX omnibus ſupraſcriptis habemus (vt opinor) clarè & iuſto ordine elucidatam ac è medulla legum excuſſam imperii iuriſdict.que doctrinam, in qua tot ſcrupuli, tot ſine lege rationes, theoriæque anteà cumulabantur, vt non immeritò primas in iure dif ficultates omnium iudicio diſceptatio hæc obtineret. At iam mediuſfidius inuenta & oblata veritate, tractatũ hunc ex tenebris in lucem prodiiſſe, necnon multas leges obſcuras in apertum liquidumque intellectum rediiſſe aſpicimus, vt nos amplius nõ torqueant inculcatę multis retro temporibus diſputationes, & diuerſæ ſententiarum procellæ, quæ totam hanc doctrinam ſubuer tebant. Quid enim hodie cõfert, aut quorſum nũc pertinet, ſe excruciare de officiis nobili & mercenario ad publicam vel priuatorum vtilitatem; quibus tota hæc ſcatebat diſceptatio? Tam longè mehercule aberat mẽs gloſſariorum ab imperii iuriſdict.que vera ſignificatione, vt nihil remotius ab aperto verborum intellectu excogitari potuerit, quàm communes Bar. & aliorum definitiones. Queſtio ingens & inextricabilis erat, num

mixtum imperium esset delegabile, quod quàm facile sit, & in expedito suprà ostendi. Cessant præterea & euanuerunt infinitæ ac infructuosæ difficultates hæsitationesque in hoc disputandi genere per scriptores ad fastidium vsque discussæ. Primùm illa de iudicis datione, qui possit esse iurisdictionis. Deinde tres illæ quas mouet Ia.in.l.iubere cauere.§.eo. Rursum cócordia.l.fi. sup. ti.ii.ac definitionis communis in mixtum imperium. In quibus tam obscura, tamque à legibus deuia, doctores comminiscuntur, vt sibi plerisque in locis non satisfaciant, nec quid velint aut quo eorum disputationes vergant, aliquando intelligantur: planèque indignandum est & certè me miseret, tot classicos & primipilarios iuris interpretes in hoc genere scribendi, operam tot seculis (quod citra vllius contemptum dixerim) lusisse, & ingenia sua melioribus vtique accommoda, quæstionibus in hac doctrina plusquàm Ceratinis & Crocodilinis incassum cruciasse. Demùm ad scalas me gemonias mitti magis elegero, quàm ad gradus quos hîc Bartolus & alii extruxerunt, per quos si ascendere vel descendere coneris, titubabis profectò, atque in errores infinitos ingenium tuum precipitabis.

Cæterùm quàm clarum, vtilem, fructuosum, & iudicibus necessarium hunc tractatum nostra inuétione docuerimus, perpendet studiosus lector & quisquis inuestigandæ veritatis curiosus existit.

Responsio ad ea quæ Gillotus de imperio & iurisdict. scripsit.

IVbet autem in calce huius tertiæ partis pauca de libello quem nuper Gillotus vir doctissimus in lucem emisit, cómemorare, quo ipse nostras imò verò Vlpiani definitiones reprehendit, aliasque có

miniſcitur, quæ vt Bartoli diuinationibus non parum adhærent,ita non minores patiuntur ſcrupulos Ego certè pro Apologia primùm conſtitueram noſtra hac æditione & doctorum iudicio eſſe contentus,niſi me tribus in locis falſò inſimulaſſet,qua re cum me lędi premiq́ue temerè viderem, nolui mihi deeſſe, atque eò maximè quod hæc accuſatio à fratre proficiſcatur,quem ego ſæpe præmonueram,vt noſtra inuicem conferremus. Cui conſilio ſi paruiſſet,multa certè delere & fortaſſe totam ſuam inuentionem ſubuertere adhibito doctorum conſilio impuliſſemus.

Sed iam ad rem veniamus. Primùm ille quantum ad noſtram in merum imperium definitionem attinet,cõtendit totis Pandectis non legi merũ imperium ſignificare cauſarum criminalium cognitionem & iuriſdictionem ciuilium,ego ſuprà in eam rem ex legibus & ex Cicerone multa adduxi.Hic autem vno duntaxat loco cõtentus ero,quo ſolo & meam cõfirmabo opinionem, & illius manifeſtò retũdam,eum autẽ ex præcipuis & notiſſimis quę de mero imperio agũt legibus excerpimus, quem non ſatis perpendit Gillotus, tametſi frequenter eum inter deãbulationes palatinas illi inculcauimus,Is eſt ex.l.obſeruare.§.fi.&.l.ſolet in prin.ff.de offi.procõ. & lega.ex quo habemus Proconſulẽ ſtatim vbi ingreſſus eſt prouinciam iuriſdictionẽ legato mãdaredebere, ſolere etiã cuſtodiarũ cognitionẽ mandare legato, ſcilicet vt preauditas cuſtodias ad ſe remittat, vt innocentem ipſe liberet,ſed hoc mandati genus extraordinariũ eſt,nec enim quis poteſt gladii.&c.nec igitur liberandi reos ius habet,cum apud eũ accuſari non poſſint.Nõne

his legibus apertè probatur ordinarium esse vt proconsul iurisdict. suam mandet, extraordinarium verò & priuilegii loco cócessum, vt mádet gladii aut alterius coërctionis potestatem, quod est merũ imperium, & quod in accusationum receptionibus, custodiarum cognitionibus, earum auditionibus, in sententia super crimine vel condemnatoria (quam tamen proconsul sibi nominatim reseruat) aut absolutoria, denique in totius causæ criminalis notione consistit? Mea sententia illæ leges proconsulis potestatem in duas species partiuntur, in iurisdictionem, in qua versatur ciuilium causarũ cognitio, quam mandare ordinarium est, & qua mandata non venit merũ imperium. l. i. §. verius. sup. de offi. eius. Et in merum imperium quod in criminalium causarum cognitione consistit, extraordinarièque demandatur & cum temperamento, scilicet vt præauditas custodias legatus ad procósulem remittat, si quid est quod animaduersionem exigat. Hanc interpretationem expressim & ad litteram tradit nobis imperator in. l. vni. C. de offi. procon. & lega. Legati (inquit) non solum ciuiles, sed etiam criminales causas audiantita vt si sententiam in reos ferendam preuiderint, ad proconsules eos trãsmittere nó morẽtur. Ecce quod Vlpianus in. l. solet, gladii potestatem, Imperator criminales causas appellat. Prætereà cum nos imperium, coërctionem vel animaduersionem interpretamur, nonne nitimur authoritate. l. vlt. ff. de offi. eius, quæ imperium coërctioné ad litteram explicat. Item. l. i. §. verius. eo. ti. quę imperiũ animaduersionem appellat, &. l. iii. ff. de offi. præsi. quæ præsidem in omnes extraneos habere imperium qui in

prouincia ſua deliquerunt, reſcribit? Hoc amplius. Ille haud ita diſſimili interpretatione imperium vim quandam frequenter appellat, quod nos coërctionem. Siccine illũ hærere oportuit ſuper ea interpretatione de qua ſatis nobiſcum conuenit?

Contra mixti imperii finitore Vlpiano à nobis traditam deſcriptionem nihil ille quod ad Rhombum faciat obiicit, ſed tantum molitur in illud quod obiter protulimus, mixtum imperium exerceri officio iudicis mercenario. Ait enim damni infecti & legatorum fideicommiſſorúm ve cauſa interpoſitas cautiones exerceri officio nobili, quod & aliubi tenuimus. At ſi ille noſtram hanc æditionem primùm legiſſet, non tam ſcrupuloſè huic rei animum intendiſſet, ſiquidem iamdudum hæc mixti imperii exempla deleueramus & non eſſe mixti imperii in expoſitione. l. iubere cauere ſuprà docueramus.

Item falſò obiicit omnes omnium ſententiarum ciuilium executiones mixti imperii à nobis cenſeri, Nam iudicem delegatum ſententiam ſuam poſſe exequi mixto imperio & modica coërctione tãtummodo aſſeruimus, vtique verum eſt antiquos tenuiſſe eiuſmodi executiones indiſcriminatim eſſe mixti imperii, & ea ratione nõ poſſe delegari, verùm huic opinioni nequaquàm ſubſcripſimus, imò expreſſim contradiximus.

In reprehẽſione definitionis quam in iuriſdictionem dedimus adhuc maioribus obuoluitur Gillotus salebris, dum alia duo nos ſenſiſſe falſò affirmat, Primùm definitionẽ iuriſdictionis in hac lege deſcribi, atque eo nomine nos nihil tale opinantes oppugnat, modo lo-

gices immemorem modo me mei oblitum appellando. Sed rogo quid manifestius quàm nos contrarium docuisse? nullam videlicet ab Vlpiano nobis hic traditam iurisdict.definitionem, quod forsitan trũcatus sit & accisus nimium. &c. Alterum est quod suadere conatur iurisdictionem nostra sententia exerceri ad priuati tantummodo vtilitatem, cum in generaliore sent entia steterimus, omnia quæ non sapiunt coërctionem esse iurisdictionis, cuiusmodi sunt illæ, quas nobis obiicit, reip. causa competentes actiones. Miror me hercule in his tribus quædam Longovallii nomine falsò illum protulisse, quæ vt vana facilè reprehenderet.

Nunc ad definitiones Gilloti accedamus. Ille merum imperium in executionibus sententiarum tam criminalium quàm ciuilium consistere affirmat, vbi rogo id adinuenit? An leges ab eo citatę hoc suadeant? an non apertè conuincitur testimonio sententiaque d.l. solet, & iis quæ suprà ad definitioné iurisdictionis cumulauimus? Item.l.qui dolo in prin.ff.ad.l. Iul. de vi pub. vbi qui imperium potestatémve habet, non solum exequitur, verumetiam quod iuris est decernit, imperat, & facit? Quis hoc credat, maiestatem, summamque iudicis authoritatem ex sententiarum executionibus nó autem ex causarum definitionibus nos debere metiri? An cósules, prætores, & reliquos maiores magistratus esse, & imperiũ merum habere ea causa dicemus, quod sententias exequi præcipiunt, non autem alia, quia in causis criminalibus quod eis ius est decernũt, sentétiamque proferunt, quod multo nobilius est, & longè insignius quàm executio? Quis non senserit rectius ea meri im-

perii esse dicenda, quæ meram continẽt animaduersionem, & in quibus iudex ad puram meramq́ue coërctionem animum intendit, quam ea quæ merum iussum, & purum citra causæ cognitionem præceptum, complectuntur? Si Gillotum sequimur, lictores, apparitores, viatoresq́ue merum imperium habere magis dicendum esset, quàm iudices. Item quando apud Liuium vnus ex duumuiris sententiam in Horatiũ protulit, nonne prius hæc verba (tibi perduellionem iudico) quàm alia (lictor liga manus) pronunciauit? An non hæc verba (lictor liga manus) accessoria sunt & præcedentis sententiæ necessarii appendices? An non quotidie cum maiores minorésve magistratus sẽtẽtias proferunt, illa præcepta iussaque omittunt, quæ ab actuariis posteà adiiciuntur? Si Gilloto credimus, hæc clausula quæ sententiis quotidie per logographos inseritur (quocirca primò curiæ nostræ apparitori mandamus. &c.) merum imperium summamq́ue iudicis maiestatem continet, quod est absonum & ridiculum.

Quis illum docuit eos qui mandatam habent iurisdictionem non habere merum imperium, hoc est non non posse sententias suas exequi? atque id probari sententia sua noua in. §. qui mandatam, qui locus nihil minus quàm eam rem sensisse omnium iudicio existimãdus est? Quinimò contra Gillotum stat sua sententia. Ille enim merũ imperium in sententiæ executione versari probat maximè. l. etsi prætor. ff. de offi. eius. Atqui ea lex de eo cui mandata est iurisdictio loquitur, qui secundum eum & illi legi ab eo datam interpretationem, sententiam suam exequitur.

Aediles non habebant imperium quod ex Varronis & legum nostrarum sentẽtia in ius vocari possent. Item magistratus municipales qui inter minores enumerantur.l.inter.ff.ad municipa. Atqui Aediles mensuras iniquas frangi, ac lectos in via publica positos concidi iussisse, & magistratus municipales pro iudicati executione seruum pecudém ve pignori cœpisse testantur.l. Itẽ quæritur.§.si quis mensuras.ff.loca.l. lectos, cum.l. seq. ff.de peri.& commo.rei vendi. &.l. quemadmodum.§. magistratus.ff.ad.l.aquil.quibus quàm frigidè & ieiunè ille respondeat aliorum sit iudicium. Adde pro executione sententiæ iudicem dari posse.l.cum fideicommissum.ff.de confess.quæ si meri esset imperii, atque eo nomine specialiter competeret, vtique esset indelegabilis. l.i.sup.de offi.eius.

Sed quæ de consulibus profert qui sententiam in caput ciuis Rom. ferebant, quam populus exequebatur, vnde excerpsit? An non contra à .l.ii.§. exactis.ff. de ori. iur. est proditum? Nimirum consules de capite ciuis Rom. non cognouisse, nec sententiam dixisse, nisi iussu po. Ro. Solum enim eis relictum erat vt coërcerent, & in carcerem duci iuberent, hoc est solum iniussu populi ius prehensionis habebãt, quod nos captionẽ corporis vulgò appellamus. Cætera peragebãt consules iubẽte populo, & hoc negociũ illis delegante. Dictator autem solus iniussu populi cognoscebat & sentẽtiã in caput ciuis Ro.dicebat. Planè si eũ audimus, Consules eo nomine quod coërcere & in carcerem duci iubere possunt, merum imperium nõ haberent, quod aduersatur.l.ii.ff.de in ius vocan. & iis quæ

ex M. Varrone, Gellio, & aliis ſupra luculenter tradidimus.

Præterea quid tam vanum quàm cum eo explicare leges, quę vetant gladii aut alterius coërctionis poteſtatem ad alium transferri, hoc eſt, ius gladio exequẽdi ſententiam non poſſe delegari? Siccine leges ſanas vulnerat, integras obruit, & claras tenebris ſuis inſinuat?

Poſſem alia pleraque contra eius definitionem adferre, Verùm quid opus pluribus, cũ vnus Vlpianus in hac lege ſufficiat? Ego certè finitorem Vlpianum potius imitabor, quàm diuinantem Gillotum. Accedat quòd neminem artis Rhetoricæ peritum latet, non potuiſſe elegantius criminalium cauſarum cognitionem exprimi, quàm per gladii poteſtatem. An eloquentius poſſis explicare aliquem cauſis criminalibus præeſſe, quàm cũ dicis poteſtatem gladii eum habere ad animaduertendum in facinoroſos? Eum certè inſipidum & inuenuſtũ iure & meritò putauerim, qui abiecta iureconſulti finitione aliam ſomniauerit, & cum militari via facilè ambulare valeat, per angiportus & diuerticula malit aberrare.

Quæ ille de mixto imperio prodidit, ſatis à noſtra definitione refelluntur, nec ea res indiget magna diſputatione, vtpote quæ quattuor aut ad ſummum quinque legibus de eo mentionem ad litteram facientibus terminatur. Mihi ſanè diuiſio in imperium, quod iuriſdictioni cohæret, & aliud cui iuriſdictio ineſt, tam improbatur, vt nihil eorum quæ aſſerit, legibus probari contendam. An non manifeſtè fallitur dum ait hæc, prehendi

reum & in carcerem duci, testes in causa criminali torqueri, multaque alia esse mixti imperii? Planè contra eum palàm stare mihi videtur.l.ii. in prin.ff. de in ius vocan.

Legat hâc legem Imperium periodis & commatibus quæ inuenimus,& quæ posteà reperta in quodam venerandæ antiquitatis volumine,ei & plerisque aliis in palatio deambulantibus (ne nos id falsô fuisse commẽtos aliquis opinaretur) ostendimus, sanè tum ipse huius legis verissimum intellectum amplexabitur, nec in tenebris amplius tam anxiè omnes obambulabunt.

In eo quod de mero & mixto iudicis officio præter omnes attulit,bis labitur. Primùm in partitione officii in merum & mixtum.Siquidem omne iudicis officium merum est siue nobile illud siue mercenariũ fuerit.l.v. in prin.ff.de verb.obli.vbi passim merũ officiũ vtrũque & nobile & mercenarium appellatur, & satis apertè liquet ex iis quæ à nobis tradita sunt in expositione.l.iubere cauere. Prẹterea in altero non subscribam Gilloto qui mercenariũ Barbaro,inepto,sordidoque,& plebeio vocabulo dici putauit.Cur enim mercenarium officium quod actioni seruit non dicamus,quomodo mercenariũ hominẽ & seruum? Hæc verba veluti magistralia vsus approbauit, nec ego temerè immutabo cum carmina Saliorum vix sacerdotibus suis satis intellecta mutari aliquando (authore Quintiliano) voluerit religio.

Quæ de iurisdictione sentit & de delegationis doctrina nõ refellã.Satis enim contra eum pugnãt leges quas ipse in suam sententiam inuitas plerunque pertrahere conatur & satagit.

Illud non omittam maiores magiſtratus à Varrone & legibus noſtris appellari qui merum (de quo diximus) imperium habent, minores qui iuriſdictionem tantum. Atque Gillotũ valde à ſcopo diſcedere exiſtimo, qui in l.nec magiſtratibus.ff. de iniu. hoc verbũ, imperiũ, pro mixto imperio acceperit contra hanc legem imperium, Item in.l.ii.ff.de in ius vocan. de imperio ſimpliciter fit mẽtio, quod de mero intelligendũ eſt, cum nulla mixti qualitas adiiciatur. Mirùm eſt in ea re tam ſuperſtitioſè eum laboraſſe, cum vno verbo hæc omnia iuxta veritatem à nobis abſoluantur.

Poteram alia multa articulatim & maiore apologia repungere, Verùm hæc veritatem inquirẽtibus meo iudicio abundè ſufficient. Demum hoc confiteri ingenuè auſim & iuratus affirmare me nihil lecto Gilloti libello à ſententia noſtra deſciuiſſe, quod equidem feciſſem, ſi me preiudiciis grauibus atque vrgentibus legum teſtimoniis oppreſſiſſet. Non enim adeò ſum pertinax & refractarius, aut inuentionis noſtræ tam acer defenſor, vt non aſſentiar meliora ſentientibus. Multi me viri docti priuatim poſt primam æditionem aggreſſi ſunt aliquot epiſtolis, quibus partim reſpondendo ſatiſfeci, partim ſed me hercule in paucis obtemperaui. Alciatus dũ apud Bituriges.l.quinque pedum explicaret, me ſubmonuit vt fundos ſeruituteſque vſucapi, non autem tempore preſcribi deinceps latinè ſcriberem. Fundi enim vel ſeruitutes limitibus & metis præſcribuntur. Cum autem aliquid certo tempore preſcribi dicimus, hoc ad actiones vel accuſationes quę tẽpore excludũtur, pereũt & limitãtur, pertinet.l.quancunque.ff.de requi.reis.

Alius de iurisdictionis aduersus summum principem vsucapione me aliqua ex parte perperam sensisse conuicit, quod hac æditione emendaui. Cæterùm aliena qui damnent multos facilè reperias, paucos verò qui meliora sentiant μωμεῖσθαι γὰρ ῥᾷον ἐστὶν ἢ μιμεῖσθαι Hæc breuibus.

Sit longæuus & valeat.

Nouæ declarationis

in.l.imperium per Io. Longovallium in Parisiorum Senatu causarum patronum Quarta pars.

HActenus imperii & iurisdict.leges explicuimus, regulasque certas in ea disceptatione præscripsimus.Iã hinc ad nonnulla quæ obiter sed non abs re discutiunt & pertrectant. in hac lege scribentes animum intendamus. Duo sunt præcipuè. Primum concessionem iurisdictionis respicit, Sequens ipsius vsucapionem.

Quod ad primum attinet doctores mouẽt duas quęstiones.Prior est,An concessa per principẽ iurisdictione transeat merũ imperium. Nam de mixto non amplius esse ambigẽdũ suprà docuimus,per.l.i.§.fi.&.l.fi.sup.ti.ii. In hoc articulo Ioan. And. in addi.ad Specu.in ti.de iurisdict.om.iudi. refert varias & discrepantes incidisse opiniones.Verùm crebrior & ab omnibus ferè recepta sententia obtinuit.Concessa alicui iurisdictione à principe,concessum censeri & merum imperium,Citatur in eius assertionem præsertim,ratio.l.fi.ff.de cõsti.princi. Nimirùm principis beneficium quàm latissimè & plenissimè esse intelligẽdum.Item absurdum esse & temerarium principis liberalitatem nõ augeri. sed astuta interpretatione diminui.l.fi.de præpo.agen.in reb.li.xii. C.Iason hìc amplectitur contrariam opinionem motus

An concessa iurisdict.concedatur merũ imperium.

Communis opinio quod sic.

quattuor argumentis, ad quæ haud grauatè respondet Valaſ.Luſitanus. Verùm dũ is ipſe Ia. reſpondet ad d.l. fi.annuere videtur merum imperium conceſſa iuriſdict. venire, ſi motu proprio & non ad partis poſtulationem rogatúm ve princeps eam donauerit.

Opinio cõtra communem. Ego verò aduerſum hanc communẽ ſententiam credo. Conceſſa iuriſdict.à principe vel motu proprio non venire merum imperium.

Prima ratio. Moueor primò per legẽ iuris ciuilis quæ habet mandata à proconſule iuriſdict.nõ tranſire merum imperiũ l.i.§.fi.ſup.ti.ii.Meo iudicio hæc lex videtur hanc queſtionem abſoluere, vt iam amplius ſuper ea diſputãdum vel dubitandum non ſit. Quòd ſi contendas illi diſpoſitioni locum eſſe, quia à proconſule demandari merum imperium non poteſt, hoc ſanè falſum eſt per.l.ſolet.ff. de offi.procon. & lega.

Præterea ſi te moueat principium illius legis quod decidit eos errare, qui cum publici iudicii habent exercitationem iuriſdict.ſuã mandant. Si enim mandata iuriſdict.non tranſiret merum imperium, non vtique errarent. Dico illam.l.in prin. de eo loqui & ſentire qui merum duntaxat imperium habebat, vnde mandando iuriſdict. ſuam de mero imperio neceſſum erat intelligi, in quo mandando erraret, & hoc tenet gloſſ. in authen.de defenſo.ciui.§.nulla, in verbo iuriſdictione, & nos ſuprà ſecuti ſumus.

Secunda ratio Deinde ſuffragantur noſtræ opinioni iuris pontificii canones, quibus cautum eſt in vicarium generalem cui epiſcopus iuriſdict.mandauit non tranſire merum imperium.c.licet.de offi.vica.li.vi. Tametſi merum impe-

rium episcopus & quicunque alius ecclesiæ prælatus iure pontificum demandare potest, quod & superius alio loco à nobis proditum est.

Rursum huc pertinet quod merum imperium nulli competit, nisi cui specialiter est concessum. d. l. i. §. fi. sup. titu. ii. Ea verò quæ specialiter exprimenda sunt in generali concessione non veniunt. l. obligatione generali. ff. de pigno. faciunt notata in. l. Pompo. in prin. ff. de procu. Prætereà quæ speciali nota digna sunt, sub genere non comprehenduntur. l. item apud. §. ait prætor. ff. de iniu. & obiter ita ratiocinatur in hoc proposito Bal. in. c. quanto. ext. de iudi. Tertia ratio.

Superest nunc vt ad. l. fi. ff. de consti. princi. qua maximè firmatur & fulcitur communis sententia, respondeamus. Olim respondebam nos cum de concessione iurisdictionis loquimur, nō de beneficio agere, sed potius de onere & prouincia non modica, Nam ius dicēdi munus personale esse. l. fi. §. iudicandi. ff. de mune. & hono. munus verò personale in labore & vigilantia animi cōsistere. l. i. §. illud. ff. eo. ti. Prætereà munus iudicandi inuitò deferri dicebā. d. §. iudicandi. Quòd si onus nō esset sed beneficiū, in inuitū sanè & recusantem non conferretur. l. hoc iure. §. nō potest. ff. de dona. l. inuito. ff. de regu. iu. Adde quòd iudex cognitionē causæ à se abdicans se exonerare dicitur. c. pastoralis. in prin. ext. de offi. delega. & hoc approbat Abb. in. c. cæterum. iii. col. ext. de iudi. & gloss. in. c. si contra, de offi. delega. lib. vi. Quòd si illud verum est iurisdictionis concessionem onus esse, sequitur susceptorem oneris censeri grauatū quàm minimè fieri potest. l. qui cōcubinam. §. i. ff. de lega. iii. Itaque Responsio ad fundamenta communis opinionis. Prima.

in ea concessione quæ onerosa sit non debere fieri latissimam interpretationem causatus sum.

Obiectā contra primam responcionē.

Dicas forsitam iudicandi munus habere commodum pecuniarium, cum iudici salarium erogetur è publico.§. ne autem in authen.de iudi. Verùm & tutoribus salariũ debetur.l. à tutoribus.ff. de admi. tuto. quos tamen in administranda tutella onus sustinere, omnes leges, omnia iura proclamāt. Accedat quòd si dicamus iudicandi munus habere commodum numarium, fateamur cõsequenter esse sordidum iuxta sententiam Bar. in.l.i.C. de mulieri. & in quo lo.muli.li.x. In iurisdictione autẽ nullum esse commodũ tenet Bar. in.l. si vni.& alii post eum in.l.tũc autem.ff. de re iudi. Quòd si quātulumcũque salarium detur iudicibus, hoc pro sumptu præstari censetur, & eo nomine in capite anni soluẽdum est.l.si verò non remunerandi.§.fi.ff.manda.notant scribentes in.l.diem functo.ff.de offi. assesso. Non iuuat etiam iurisdictionis onus ab omnibus expeti, quia similiter ad sacerdotia ecclesiarum omnes anhelare videmus. Cæterùm ea sunt eiusmodi, vt oneris loco præbeantur, hoc gloss.in.l.ait prætor in prin.ff,de mino.quā notat Abb. in.c.ex parte.iiii.col.ext.de resti. spoli.

Aliud obiectum.

Aduersum autem hanc meam responsionem fortiter vno pugnatum est argumento, nempe iudicādi munus esse beneficium, quia magis ad honorem quàm ad onus pertineat.l.cui muneris.ff.de mune. & hono.facit.c. vt debitus honor. ext. de appella. &.l.omnem honorem. C.quando prouo.non est necess.

Verùm respõdebā honorem huiusmodi veluti sequelam venire, & ex onere proficisci.quod & tenet Abb.in

c.ſuper litteris vlti.col.ext de reſcript. hoc etiam ſenſit gloſſ.in.d.c.ſi contra, in verb.probari.

Verius autem & magis ex lege ad.d.l. fi. reſpondere poſſumus, beneficia principum latiſſimè interpretãda, modo à iure arctior interpretatio nõ approbetur, quod fit in articuli huius diſceptatione per.d.l.i.§.fi.&.d.c.licet. Quæ iura tametſi de proconſule & epiſcopo mentionem faciunt,ad principem tamen protrahenda ſunt & extendenda.Nam procõſul & epiſcopus iuriſdictionem legato & vicario committentes dignitatem conferre dicuntur & donare,cum collatio dignitatis ſit donatio authore Abbate in.c.cum acceſſiſſent in.iii. nota. ext.de conſti.Donatio autem priuati latiſſimè interpretanda eſt.c.cum dilecti.ext.de dona. Secunda reſponſio.

Adde principũ beneficia ſuper iuredicundo eſſe ambitioſa (quod vnuſquiſque ſuo ſenſu ſatis percipit & probat lex Iulia, quæ magiſtratuum ambitũ damnat & coercet) atque ideo inſtar pontificiæ liberalitatis quæ ſacerdotia continet,eſſe reſtringẽda.c. quanuis. de preben.lib.vi. Tertia reſpõſio.

Non negauerim autem in conceſſione pleniſſimę aut omnimodæ iuriſdict.aut alio modo per verba principis ita diffuſa , vt de mẽte eius appareat,venire merum imperium.l. ſi in aliquam.§. cum pleniſſimam.ff. de offi. procon.& lega.gloſſ.in. cle. vni. in verb. omnimodam de fo.competen. Limitatio.

SEcunda quæſtio interpretum eſt,Num cõceſſo. à principe oppido,caſtello,villa, vel ciuitate cõcedatur merum imperium & iuriſdictio,in quo

articulo Oldra.consi.cclii.respondit merum imperium nedum iurisdictionem venire, Quòd autem iurisdictio veniat voluit Bal.in.d.l.fi.ff.de consti.prin.Bar. cum in aliis locis,tum in.l.si quando de bo.vocan.lib.x.C.ludo Ro.in consi.ccccxliiii.Tenēt multi quos refert & sequitur Alex.in.l.i.sup.eo.Nec reperio aliquē qui huic sententiæ multum aduersetur aut contradicat.

Communis quòd sic.

Prima ratio. Citātur ab eis præcipuè quattur rationes. Prior,quòd licet merum imperium in specie debeat concedi,tamen illud cum vniuersitate transire vel verius confundi constat,vt multa alia, quæ vel specialiter concedi non possunt.c.ex litteris.ext.de iu. patro.c. cū Bertholdus. ext. de senten. & re iudi.l. in modicis.ff. de contra.empt.& vendi.l.inter eos.ff.de acqui.re.domi.

Secunda. Alia est principū beneficia.&c .l.fi.ff. de consti. prin.

Tertia. Iterum mouentur à.l.i.§ cum vrbē.ff. de offi.prefect. vrb.& à.d.l.si quando.de bo.vacan.

Quarta. Ac ex notatis apud Bartolum in.l.i.sup.eo.vbi decidit iurisdictionem cohęrere territorio, atque ita concesso castello aiunt venire iurisdictionem quæ territorio castelli cohæret.

Opinio contra communē. Ipse autem opinor communem istam doctorum sententiam veris & firmis legum rationibus non esse fundatam.

Prima ratio. Quin ei primùm aduersatur.d.l.si quādo,quam passim pro sua opinione ipsi aduocant. Ea enim lex extendit donationē domus ab imperatore factam ad adiacentia,propter hęc verba (integro statu) in ea donatione apposita.Si igitur imperator ea verba non adiecisset, non vtique venissent in ea donatione adiacentia. Iudicio meo lex illa eneruat,& penitus euertit communem doctorum nostrorum sententiam,quæ tot consiliis, tot

allegationibus asseritur, vt neminem vsquequaque reniti aut reluctari videamus.

Rursum aduersus eam facit, quòd in testamentis quibus latam largimur interpretationē.c. cum dilecti. ext. de dona.legato domus,villæ vel castelli non cedunt instrumenta, supellex & alia adiacentia.l.fi.ff.de supellec. lega.l.ii.§.i.&.l.cum fundus.ff.de fun.instruct. Secunda ratio

Prætereà cur ita interpretemur concessionem principis,cum hoc verborum significatio non patiatur? A qua non aliter recedendum est,quàm cum de voluntate cōcedentis aliud manifestè apparet,argu.l.non aliter.ff.de lega.iii. Et verbis inseruiendum esse iureconsultus con sulit,donec de interpretatione sit manifestum.l.i.§. si is qui nauem.ff.de exerci. Tertia ratio.

Superest vt argumentis quibus maximè fulcitur com munis opinio respondeamus.Primùm enim nō me mo uet multa cū vniuersitate transire. Nam hoc locum habet in iis quæ vniuerso comprehenduntur, iurisdictio autem castello,villa, vel ciuitate non comprehenditur, neque illis cohæret, sed potius magistratibus & ius in territorio dicētibus,quod & tenuit Bar.ac vulgo omnes in.l.i. sup. eo. Aliâs si iurisdict. inesset castello & ciuitati,æquè vni prædio cohæreret,atque eo nomine in cō cessione vnius prædii venire iurisdict. quæ illi prædio inest,dicendum esset,quod est absonum, & contra sensit bal.in.l.à procuratore.C.māda.nempe vendito fundo cum omni iure non accedere, nec sequi emptorem merum imperium, vel ius tollendi furcas quod habet venditor in eo fundo in signum imperii ad eum in toto territorio pertinentis,quia (dicit ipse) nihil habet com Responsiones ad fundamēta communis opinionis. Prima.

mune proprietas fundi vel castelli cum proprietate iurisdictionis.

Secunda. Non obstat etiam principum beneficia plenissimè intelligi debere, quia hoc verum est quàm maximè verba ipsorum patiuntur vt diximus, aut nisi per aliam legem strictior interpretatio approbetur, quod fit in.d.l. si quando.

Tertia. Quod ad.d.l.i.§.cum vrbem attinet, non puto respondendum cum Bar.in.l.i.de excusa.mune.li.x.C. qui dicit speciale esse in vrbe Ro. Sed dico in.d.l.i. principem concedere merum imperiũ & iurisdict.ex eo apertè colligi, quod ipse Vrbem Ro. non concedit, sed iurisdictionem merumque imperium præfecti vrbis fidei committit.

Quarta. Postremò ad sententiã Bartoli in.l.i.sup.eo.respõdeo Bartolum bene sensisse, dum eo loci vult concesso territorio venire iurisdictionem, hoc enim verbum, territorium iurisdictionem denotat & secũ trahit.l.pupillus.§. territoriũ.ff.de verbo.signi. Et concesso territorio cõceditur iurisdictio tanquàm inclusa atque in ipsa dictionis appellatione comprehẽsa. Non enim dicimus priuatũ aliquẽ habere territorium, sed eos duntaxat qui iurisdictionem habent exercendam intra limites territorii.l. fi.ĵ.eo.

Distinctio. Bartoli. Teneamus ergo donationi oppidi, villæ, vel castelli à rege, duce, vel ab alio principe emananti, nõ cedere iurisdictionẽ, quod equidẽ verum est in iurisdictione quę à dignitate regia vel ducali descenderet, & quę regi ducíve dignitatum contemplatione eo in oppido competeret. Verùm quando oppido vel castello annexa est iu-

risdictio, & illius dominium quis à se venditi, donatíve aut alio quouis titulo abdicat, magis est iurisdictionem vt rei annexam subsequi, & ad emptoré oppidi trásire. Ista est scita & breuis distinctio Bartoli, quàm prætermissis allegationibus infinitis & superfluis amplector in.d.l. inter eos.ff. de acqui. re. domi. vbi paucis ponit discrimen inter iurisdictionem quæ personæ, & aliam quæ loco adhæret. Idem & in mero imperio quod loco cohæret dicendum existimo, quandoquidem si in venditione veniunt annexa quæ separatim vendi non possunt.d.c.ex litteris veniet merum imperium, quod nominatim cum oppido pecunia quæri vendíque non est improbatum.

Ex his colligere est, si cuipiam à christianissimo Franciæ rege donatum sit oppidum, villa, vel castellum, non venire in ea donatione iurisdict. quam ibidem præsides aut eorum legati in totam prouinciam authoritate regia exercent. Sed eam duntaxat, quam oppidi illius domini in oppidanos vel oppidi illius ambactos, clientes, vassalósve ratione loci exercere consueuerunt. Quæ & patrimonialis iure nostro vocatur, & ita eam nominat Io.Fab.forensis vsus qui in Gallia nostra obtinet, fidelissimus interpres in authen.statuimus.C.de epis.& cleri. & hæc quidem quod ad prædictas duas quæstiones attinet breuibus explicata satis sunt. Illatio. De iurisdictione patrimoniali.

ACcedo ad alterum articulum, nimirùm ad iurisdictionis vsucapionem. Qui articulus meo iudicio perquam difficilis est atque obscurus, & multa longaque examinatione indigens. Cótinet enim De iurisdictionis vsucapione.

pleraque in ſeruitutibus obſcura,quæ hactenus rectè & ex legibus explicari non aduerterim. Ad eam autem vſucapionem ſcriptores hîc & in variis communibuſque locis multa recitāt eſſe neceſſaria, Primùm tempus (vt ipſi dicunt) memoriale. Deinde ſcientiam aduerſarii. Tertium preſcribētem habere caſtellum vel territorium. Quartum bonam fidem. Quintum exiſtimationē vſus iure proprio. Poſtremum titulum iuſtum. Quæ omnia ſuis locis ſigillatim & ex ordine à nobis explicabuntur.

Sex neceſſaria ad iuriſdictionis vſucapionem.

Horum primum quod habet iuriſdictionem vſucapi tempore quod memoriam hominum excedat, & quod plurium frequentioriſque ſcholæ conſenſu & patrocinio fultum eſt, puto rectè per doctores non tradi. Quin ex diuerſo verius arbitror iuriſdictionem vſucapi legitimo & ſtatuto tempore, hoc eſt, decē annis inter præſentes, & viginti inter abſentes, modò quis ea non vi, non clàm, non precario ab alio vſus fuerit, & hoc ſiue de ipſius iam quæſitæ dilatatione & prorogatione, ſiue de noua acquiſitione agamus. Nec mihi probantur diſtinctiones quas aggerat Seuerinas hîc in.xvii.quæſt.

Iuriſdictio decem vel viginti annis vſucapitur.

Non etiam hanc noſtram opinionem confirmare intendimus nonnullorum argumento, qui cenſuerunt iuriſdictionem conferri debere cum ſeruitute quam continuam vocant, ea ratione, quòd qui iuriſdictionem exercet, continuè & ſemper habet apparitores, tribunal paratum, furcas erectas, leges dictas populo, & multa id genus, ex quibus perpendi volunt aſſiduum iuriſdictionis eſſe exercitium.l.congruit.ff.de offi.præſi.atque iuriſdictionem ea de re habere cauſam cōtinuam tenuit Albe.

Fundamētum antiquorum.

in.l.foramen.ff.de serui.vrb.præd.licet is ipse aliter sentiat in.l.ii.ff.de offi.procon. & lega. Tenuit etiã Io.Fab. in.§.retinendæ iusti.de interd. Et est argumento quod dicit Bal.in.c.tua nos el.i.ext.de iureiu.exactionem vectigalis comparari seruituti continuæ propter custodes ad eam à mãcipibus assiduè adhibitos, licet id^m Bal.in l.à procuratore.C.manda.asserat prędicta indiciũ argumẽtũque iurisdictionis dũtaxat præstare & significare. Item iurisdictionẽ habere causam cõtinuam alia ratione respondit Bar.in.l.iusto.§.nõ mutat.ff. de vsuca. Verùm moueor vno axiomate quod omnibus retro ſęculis inauditũ intẽtatũque fuit, & quod iure παραδοξότατον dici possit. Nimirùm omneis prædiorum seruitutes decem vel viginti annorum tempore acquiri & vsucapi, modò illis nec vi, nec clam, nec precario ab aduersario vsi fuerimus. Atque ita iurisdictionem siue eam cũ hac vel illa seruitute conferas decem annis vel.xx. vsucapi contendimus, & præscriptionem decem vel.xx. annorum in ea habere locum opinamur. Hæc opinio licet alioqui nimium audax & temeritatis plenissima multis videatur, tamen vt existimem verissimam, multæ me leges rationesque vehementer impellunt, quibus si doctis non satisfaciam, ac saltem in magnis me aliquid tentasse ne (rogo) despiciant.

Aliud fundamentum antiquorum.

Paradoxotatõ

Verùm vt res clarior prodeat & elucidetur radicitus, paulo altius de natura & vsucapione seruitutum aliqua repetemus, quæ mediusfidius mihi maximè omnium difficilia, obscura, & confusionis plena semper æstimata sunt.

Ecce conuenit inter omnes ad vnum interpretes &

Distinctio communis

super vsucapione seruitutum.

glossas iuris ciuilis in.l. seruitutes.iii.ff. de serui.in.l.ii. C.de serui. & aqua. iuris pontificii, in.c. de quarta ext. de præscripti.Seruitutes continuas decennii vel vicennii spatio,discontinuas verò tempore quod memoriam hominum excedat vsucapi.Hæc doctrina ab omni æuo per manus tradita,ad hæc nostra vsque tempora peruenit sine aliqua controuersia.

Non explico quæ seruitutes ab eis continuæ dicátur, & quæ contra discontinuæ. Nam theorias veterum indicasse,in quibus communes eorum traditiones depreheńdas sat nobis fuerit, qui protrita & toties vulgata te prius legisse intellexisseque opinamur, & facilè nobis persuademus.

Reprehenditur diuisio seruitutum in cótinuas & discontinuas.

Ego autem imprimis non video vnde structuram & basim huiusce partitionis doctores euocauerint, nec arbitror ex fonte legalis disciplinæ colligi potuisse,vt aliquas prędiorum seruitutes continuas,alias verò discontinuas comminisci debeamus, quin potius affirmare cóstanter audeam legibus manifestè probari, omnes prædiorũ seruitutes ex æquo esse cótinuas, simul esse discontinuas,sed vario ipsarum effectu & respectu. Hoc mihi dictát.l.seruitutes.iii.ff.de serui.&.l.foramé.ff.de serui. vrba. prædi. Super quibus cardo huius doctrinæ vertitur,& quas pro inuentitia sua partitione peruersè satis & obliquè citant scriptores.

Verus intellectus.l.seruitutes iii.ff.de serui.

Explico apertioris intelligentiæ causa.d.l.seruitutes, quæ planè hoc decidit,omnes seruitutes tam vrbanorũ quàm rusticorum prædiorum non habere certam continuamque possessionem, quia nullus tam continenter illis vti potest, quin aliquo momento sua possessio in-

terpelletur, hoc est, interrumpatur, vel facto tertii vel naturæ quæ aliquod impedimentum vsui seruitutis apponit, vel voluntate nostra, quia nolumus vel non expedit vti momentis aliquot.

Hęc lex de omnibus seruitutibus loquitur, nec seipsam restringi permittit. Atqui asserit omneis prædiorum seruitutes non habere certam continuamque poss. hoc est, certum & cótinuum vsum. Siquidé possessionem in seruitutibus & rebus incorporeis nihil aliud esse arbitror, quàm vsum ipsarũ. l. quoties. §. fi. ff. de serui. Imò etiá in corporalibus poss. appellauit vsum iurisconsultus in. l. quęstio. §. possessio. ff. de verb. signi. Itaque quod ad possessioné vsumque seruitutũ quę prædiis deberi possunt, attinet, omnes dicuntur (vt eorum verbo vtar) discontinuæ, quia in vsu earum frequens occurrit cessatio, intermissio, & interpellatio. Possessio vsus confunditur.

Lex autem foramen aliud tractat omnino diuersum & seiunctum à. d. l. seruitutes. Nempe omneis prædiorum seruitutes cótinuam & perpetuam causam habere debere, illa de poss. & vsu seruitutũ, hæc de causa, conditione, & natura disputat, eam autem latius explica, omneis prædiorum seruitutes eam conditionem naturamque sortiri debere, vt possint esse perpetuæ & cótinuę, atque ita vt (si lubet) perpetuò & sine intermissione, omnibus horis & momentis, illis vti liceat, alioqui si sit aliqua seruitus quæ non habeat causam continuam, hoc est, qua non possumus assiduè & semper vti, quia de natura sui habet interualla, interruptiones, quibus etiam si maximè vellemus, non possemus ea vti, hęc vera expositio l. foramen. ff. de serui. vrb. prædi.

nó erit seruitus prædii, nec tempore acquiretur prædio. Perpetuum enim hîc accipitur nó sempiternum modò, sed continuũ, & quod nullo temporis spacio intermittitur, quemadmodum in.l.si cum dotem.§.si maritus.ff. solu.matri.furoré aliquando habere interualla, aliquando contrà perpetuum morbum esse legimus.

Primũ exemplum.

Ponit autem iurisconsultus in hac lege tria exempla. Primum est de foramine in imo pariete conclauis vel triclinii (ne legas in vno pariete prout vulgo nostris pádectis exaratũ legimus, Nã in imo pariete legalé magis redolet elocutionem, & ita scriptũ in vetustis codicibus inueni) pꝓluendi pauimenti causa, quod nó potest esse seruitus prędii vel flumé, id est, canalis vel fistula, vti exponitur in.l.fistulas.ff.si serui.védi.& in.l.fi.ff.de serui. Quia continuè non potest fieri vt proluatur pauimentum & eiiciatur proluuies per foramen, cum emundato semel pauimento non statim & in momento nasci aut emergere possit alia proluuies, quę per foramen eiici cótinuè, citra cessationem & sine intermissione possit, sed expectandũ est aliquod temporis interuallum, quo alia proluuies interueniat, nouaque immũdicies enascatur, quæ manu per foramen extrudi possit. Vnde fit vt illa seruitus foraminis in ima parte parietis proluendi pauimenti causa si in eum locum nihil ex cœlo aquę veniat, non possit habere causam continuam & naturam perpetuã, propter quã seruitus prædii iudicari possit. Si verò in cóclaue vel tricliniũ aqua ex cælo casitet, & si non assiduè fluit, ex naturali tamen causa fit, & ideò perpetuò fieri existimatur. Vnde ad finé illius legis cautum est stillicidii immittendi naturalem & perpetuã causam esse.

Secundũ & tertium exempla faciliora quidẽ & apertiora ponit lex in aquæ ductu ex lacu & ex ſtagno. Ex illis enim ideò nõ poteſt ſeruitus prædii cõſiſtere, quod aquæductus ille non poſſet eſſe perpetuus & continuus, cum de natura ſui, lacus & ſtagnum perpetuam & perennem non habeant aquam, imò nonnunquam exareſcant. l. lacus. ff. de acqui. re. domi. l. vni. §. ſtagnum. ff. vt in flu. pub. Quòd ſi lacus ſuapte natura eſſet perpetuus, vtique ex eo concedi ſeruitus nauigandi, piſcandi, vel aquæductus, aut alia quæuis poſſet. l. via. §. ſi lacus. ff. de ſerui. ruſti. prædi. quanuis gloſſ. illic, Bar. in. l. foramen, & alii contra locum illum aliter opinentur, lacus enim quoſdam habere aquam ex natura ſui perpetuam aliubi proditum eſt in. l. vni. §. lacus. ff. vt in flu. publi. l. i. §. caput aquæ. ff. de aq. quoti. & æſti. Secundum & tertiũ exẽpla. Ex lacu perpetuo poteſt ſeruitus nauigandi aquæductus aut alia concedi.

Itaque ex hac lege foramẽ, colligamus ſeruitutes itineris & aquęductus habere cauſam continuã, quia cõtinuè per me vel per aliũ ire & aquã ducere ſi libuerit, poſſum l. vſu. cũ. l. ſequẽ. ff. queãd. ſerui. amittan. l. i. §. i. ff. de aqu. quoti. & æſti. Quòd ſi vſus ipſarũ per interualla ſecernatur, nõ ex hoc immutatur cauſa, quominus ſint perpetuę ſeruitutes, ſed adiicitur vſui & poſſeſſioni ipſarũ modus. l. ſeruitutes. ii. ff. de ſerui. & l. via. §. vſus eo. ti. Illatio

Ex quo emergit eum qui ſeruitutẽ itineris habet, etiã noctu per vrbana prædia iter agere poſſe, niſi id partiũ conuentione excipiatur. l. iter. ff. commu. prędi. Contra quã legẽ Bar. in eius expoſitione loquitur, dũ aſſerit ex natura eſſe, vt per vrbana prædia interdiu tantũ eamus, nã cõtra lex ipſa exprimit vt interdiu tãtũ eatur partiũ conuẽtione cõſtitui, circa vrbana prędia eſſe neceſſariũ. Alia illatio Reprehenditur Bar. in expoſitiõe. l. iter ff cõmu præd.

Confirmatio intellectus.l. foramen.

Addo ad confirmationem istius intelligentiæ nonnullas alias leges, quæ hanc expositionem non modo suggerere, sed plenissimè probare videtur. Nimirùm.l.i.

Prima.

§.loquitur.ff.de aq.quoti.& æsti. In verbis (nulla enim alia aqua duci potest nisi quę perennis est) quæ proculdubio significant seruitutem aquæ ductus non posse cõcedi nisi ex aqua quæ perennis & perpetua est. Item.l.

Secunda.

vni.§.i.versi.hoc interdictũ.ff.de fon.vbi seruitus aquæductus ex cisterna concedi non potest, cum cisterna nec perpetuam causam, nec viuam habeat aquam, sed solum imbribus ipsa concipiatur.

Tertia.

Adde quòd expressè & nominatim relatũ est de seruitute vię quam discontinuam scriptores fabricati sunt, nempe eam ex natura sui non habere intermissionem; hoc nobis exprimit ad verbum.l.cum vsusfructus alternis annis.ff.de vsufruct.lega.In qua si affirmatiuam habes orationem, scribe negatiuam, quemadmodũ in vetustis codicibus legimus, & ita legendam sentit in illa lege Bar.conscius aliquantulum istius in.l.foramen intelligentiæ, quam in.d.l. foramen dicit fuisse Roffredi doctoris longè antiquissimi, sed profectò tam indurauerat Bar. in sua & antiquorum expositione, vt ad aliam planã & clarã velut aliud agẽs non aduerterit. Hoc amplius nota per illam.l.Cum vsusfructus, inuicẽ adæquari seruitutem aquæ & viæ, Atqui seruitus aquæductus secundum communes definitiones non habet intermissionem, sed omnium iudicio seruitus continua reputatur.

Omnes seruitutes sunt cõtinuæ natura, vsu verò discõtinuæ.

Sit igitur nobis hoc nouum axioma, & hoc ex supradictis colligamus, omnes prædiorũ seruitutes esse eius-

modi, vt earum vſus non ſit continuus, nec perpetuus. d.l.ſeruitutes,poſſitque partium cõuẽtione ſecerni.d.l. via.§.uſus,ipſe tamen ſeruitutes in ſua cauſa, cõditione, & natura,cõtinuæ & perpetuę ſunt,ac eſſe debent,aliâs ſeruitutes prædiorum non ſunt.d.l.foramen.

Quòd ſi hâc expoſitionem ſuggillaueris teſtimonio. l.i.ff. de ſerui. vrba. prædi. in qua agitur de ſeruitute proiiciendi,quę non poteſt habere cauſam continuam, ſicuti nec ſeruitus foraminis in imo pariete. Afferam ſo lutionem qua planum faciam aliquos ſiniſtrè & nullo adhibito iudicio ciuilia iura plerũque interpretari. Cepola in tractatu ſeruitutum vrbanarum in capite de ſeruitute proiiciendi, eam ſeruitutem eſſe accipit,cum domus ſuperioris dominus aquam vel aliud in fundum areám ve inferiorem proiiciendi ius habet, quæ expoſitio friuola eſt & rudis. Iureconſultus enim de ſeruitute natura ſui continua loquitur, qua quis ſibi vẽdicat proiectum aliquid aut extenſum ſupra fundum vicini habere licere,veluti ſubgrundam vel mœnianum (quod Pariſii ſaliam vocant).l.malum.§.inter proiectum.ff.de verb.ſigni.l.fi.§.pe.ff.quod vi aut clam.l. ſi duo.§. Item videamus.ff.vti poſſi. & ſtillicidium in alienum proiicere,hoc eſt, extenſum habere dicimus.l. ſeruitutes.in prin.ff.de ſerui.vrba.prædio.

Reprehenditur Cepola.

Quid ſit ſeruitus proiiciendi.

Quid mœnianum.

Aduerte autem ſedulò,probe lector,ad interpretationem.d.l.foramen,dum vult ſtillicidii & foraminis perpetuam cauſam eſſe,licet aſſiduè aqua ex cælo caſitare non poſſit,quia quod ex cælo cadit,& ſi non aſſiduè fit, ex naturali tamen.&c.Nam hæc verba ſanè intelligenda ſunt,quando in fundo dominante ex naturali cauſa

Expoſitio verborum Quod ex cælo cadit. &c.in foramẽ

aliquid fit. Tunc enim nec per dominum, nec per fundum dominãtem fit, quominus aſſiduus poſſit eſſe vſus ſeruitutis. Quòd ſi in fundo ſeruiente id accidat, nõ habebit locum hæc ratio, nec ea ratione cauſam ſeruitutis perpetuam iudicabimus. Argumento ſunt quæ de lacu, ſtagno, & ciſterna dicimus. Ex quibus aquæductus ſeruitus concedi nõ poteſt, licet æquè ac in ſtillicidium ex cælo naturaliter aqua decidat in lacum, ſtagnum, vel ciſternam. Poteſtas igitur vtendi ſeruitute ex naturali cauſa quæ perpetuam generat, ex parte fundi dominantis accipienda eſt & conſyderanda, nõ autem ex parte fundi ſeruientis. Sic quotidiana aqua dicitur, qua dominus ex parte fundi dominantis quotidie vti ſi lubuerit, poteſt, non autem ea quotidianæ loco cenſebitur, vt ex ea ſeruitus conſiſtere poſſit, quæ ex naturali cauſa, vtputa ex viſceribus terræ diffunditur in fontẽ ſeruientem, qui perennis non eſt, & aſſiduè non decurrit. l.i.§.i. &.§.loquitur.ff.de aq.quoti.& æſti.

Hæc ad expoſitionem & nouam intelligentiam.d.l. foramen, quam apprimè obſcuram & difficilem atque ex intimis aſperioribuſque ſcientiæ ciuilis apicibus deſumptam ſemper exiſtimaui. Atqui ex ea ſenſu quo retulimus intellecta emergũt intellectus perquàm lucidi, euidentes, & clariſſimi. In multas alias leges itidẽ difficillimas, ac rigore iuris obfuſcatas, quas peruerſè, cõfuſè, & obliquè hactenus interpretes noſtri mea ſententia explicuerunt.

Noua declaratio. l. ſeruitutes.ii.ff.de ſerui.

PRimo loco accipe.l. ſeruitutes.ii. in prin.ff. de ſerui. Quid cauſæ eſt, quod ſeruitutes neque ex tempore, neque ad tempus, neque ſub cõditio-

ne, neque ad certam conditionem ipso iure concedi possunt. Certè eo modo vsusfructus côceditur & obligationes contrahūtur.l.iii.ff.de vsusfruct.l.obligationum ferè in prin.ff.de acti.& obli.Ne torqueas(rogo)animum tuum in rationibus quas ibi causatur, & in quibus philosophum agit Bar.Nec intelligas secundum eum hāc legem in côditione extinctiua, aut alias doctorum meras nugas, & ingeniorum cruces amplectare. Nam euidenter in causa est.quod dicitur in.d.l.foramē, omneis prædiorum seruitutes perpetuam causam assiduamque & continuam habere debere, atque ea ratione neque ex tempore, neque ad tempus stricto subtilique iure côstitui posse. Hanc rationem attigit gloss.magna ad fi.in d.l.seruitutes, quam nihil ad propositum facere putauit illic Bar. licet eam is ipse sequatur aliubi in.l. Gaius.ff. de an.lega. Dicit enim gloss. leges voluisse eiusmodi seruitutes constitui cū temporis perpetuitate propter fundorum vtilitatem, & hoc de subtilitate iuris, non autem æquitate.

Eodem modo expone.l.certo generi.ff.de serui.rusti. prædio.vineis sublatis non esse sublatam ipso iure seruitutem quæ eis debebatur, etiam si inter partes ita conuentum sit, sed ope exceptionis. Quandoquidem seruitus illa mero iure debuit esse, & fuit perpetua, atque aliter constitui non potuit. Verùm sublatis vineis ex ęquitate & ope exceptionis eliditur, & præter rigorem iuris extinguitur ipsa seruitus, si ita conuenerit. Noua expositio.l. certo generi.§.fi ff. de serui.rusti. præd.

Secundò explica.§.fi.d.l.seruitutes.ii.interualla dierū & horarum non ad temporis causam, sed ad modū pertinere, hoc est ex eò quòd per interualla temporum se- Item.§.fi.in.l. seruitutes.ii. ff.de serui.

cernitur vſus ſeruitutis, nõ fit quominus ipſa habeat cauſam perpetuam, ſed adiicitur illi ſeruituti alioqui perpetuæ modus vtendi, qui in ſeruitute conſtituenda recipitur. §. modum eadem lege. Sic ſeruitus aquæ quotidianæ recipitur, quæ intermiſſione tẽporis diuiſa eſt. l. i. §. duo autem. ff. de aq. quoti. & æſti.

Item. l. vt pomũ. ff. de ſerui. Tertiò explica clarè. l. vt pomum in prin. de ſerui. Quæſtionis eſt antiquiſſimæ, cur pomum decerpere, in alieno ſpaciari cœnaré ve licere, non poſſunt iure ſeruitutis prædii cõcedi. Si dicas eiuſmodi ſeruitutes non cõſiſtere, quia delicatorũ votis iura fauere abnuerunt, hoc gloſſ. improbat, & ſanè ridiculum eſt.

Præterea ſi reſpondeas (vt vulgò omnes) hoc eſſe, quia ſtipulatio ſupradictorum non poteſt eſſe ad fundi vtilitatẽ, hoc planè falſum eſt. Nam ſi ſtricta domus contractaque & cubiculatim modò cenaculatimque habitata mihi contigerit quis neget vtile domui meæ hoc eſſe ſi liceat habitatoribus eius in vicinam tuam & continentem, quæ ſpacioſa ſit, cœnatum ire vel ſpatiatum? Nonne hoc tantam prædio afferet vtilitatem, quantam ſeruitus aquæductus amœnitatis cauſa conſtituti. l. hoc iure in prin. ff. de aq. quoti. & æſti. aut ſeruitus ne proſpectui officiatur, quæ eò vel maximè tẽdit, vt dominus gratiorem aſpectum & liberũ habeat? l. inter. ff. de ſerui. vrb. prædi? Nõne domus ſi hæ ſeruitutes in ſtipulationem deductæ ſint, magis æſtimabitur aut carius væniet? An non æquè ad vtilitatem prædii id facit, quòd in vicino tuo hortulo pomum & alios fructus colligẽdi ius habeat, ac ſi aquam hauriendi, ligna cedendi, appellandi ad aquam pecoris & alias ſeruitutẽs, quæ hominibus

pecoribusque in prędio habitantibus inseruiunt, mihi cócesseris. Non certè video cur illa cõmuni ratione seruitutes in.l.vt pomum positæ prædiis acquiri non valeant, cum prędiorum meliorem causam indubiè faciát vt reliquæ seruitutes.

Sumenda est ergo ratio noua, ex noua intelligẽtia d. l.foramen, nempe prædicta quæ enarrantur in.l. vt pomum, non posse iure seruitutis realis concedi, quia non possunt habere perpetuam & continuam causam. Non potest enim naturaliter effici, vt quotidie pomum decerpere possimus, cum id non semper ab arbore pẽdeat, sed statis tantummodo temporibus anni. Itidem non possumus semper cœnatum aut à cœna prandió ve spatiatum ire, quum hæc certis horis non autem omnibus suapte natura explicentur. Adde quæ in.l.mela.§.fi.paulò inferius dicturi sumus.

An autẽ suprascripta iure seruitutis personalis valere possint, disputant glossæ in.d.l.vt pomũ, in.l.pecoris.ff. de serui.rusti.præd.in.l.mela.§.fi.de ali.& ciba. lega. & in.l.apud Iulianũ.§.si alicui.ff.de lega.i.quarum opinionem sequitur Bar. & communiter alii scriptores, contẽdentes ea non iure seruitutis censeri, sed cuiusdam obligationis & iuris personalis. In.l.vt pomũ est seruitus personalis.

Ego verò existimarim omnia iura quę alienis in prędiis vt quispiam accipiat, cóceduntur. At quæ aliqua ex causa non possunt esse seruitutes prædiales, vtpote quia non habent continuam & perpetuam causam.d.l.vt pomum, vel quia non habenti vicinum prædium, vel non quatenus ad vicinum prædium opus est, conceduntur aut fauore personæ precarió ve data sunt.d.l. pecoris cũ

legibus sequen.l.pater.ff.de serui.lega.l.Lucius.ff.de serui.rusti.præd.l.ii.ff.de preca. Omnia (inquã) eiusmodi iura putarim loco seruitutis personalis seu quasi vsusfructus vel vsus debere æstimari, & ad hæredẽ nõ transire.

Prima ratio. Primùm ad hoc me impellit, quòd à quocunque impediente, sicuti cæteræ seruitutes vendicantur.l.ergo.ff. de serui.rusti.præd. Quòd si obligatio tãtummodo personalis inesset, non vsquequaque vendicarentur, nec cõtra tertium efficax intentaretur actio, sed aduersum concedentem duntaxat.l.fi.ff.de contrahen.empti & vẽdi.

Secunda. Id etiam probat quod legimus de aqua quotidiana & æstiua, quæ aliquando prædio aliquando personæ conceditur.l.i.§. permittitur.ff. de aq. quoti. & æsti. Pro ea autem quæ personæ debetur, interdictum possessorium competit.d.l.i.§.prætereà. Quòd si ius & obligatio personalis ex illa concessione tantummodo oriretur, non certè daretur aut competeret interdictum.l.fi.ff.quo. bono.Bal.in.l.iubemus nulli in prin.C.de sacro.eccle.

Tertia. Accedat huc.l.veluti.ff.de serui.rusti.pręd.vbi ius harenæ fodiendæ, calcis coquendæ, & similium non ad opus prædii concessum cẽsetur, & vocatur vsusfructus, & sic seruitus personalis. Lõgè autem recedit ab vsufructu ius calcis coquendæ, & lapidis eximendi, & harenę fodiendæ ædificandi eius gratia quod in fundo est. Ita lege illum versi. qui multis in libris magnã patitur verborum superfluitatem.

Quarta. Quartò facit.d.l. Lucius.ff. de serui.rusti. præd. vbi Paulus respondit aquęductũ concessum Seio vt ad suam domũ quę in Isthmo est, vel quemcunque locum possit eum deducere esse vsum aquæ personalem, nec ad hæ-

redem Seii quaſi vſuarii trāſmitti oportere. Ecce locum vbi illa conceſſio perſonalis quaſi vſus vocitatur, facit, d.l.ſi pater in verbis vſum tranſeūndi perſonæ datum.

Non putamus autē rationem Alciati recipiēdam, qui in diſpunctionibus prodidit in illa.l. Lucius ſeruitutem perſonalē ideo eſſe cōſtitutā, quia Græca lex ſic habet, διδωμι καὶ χαρίζομαί σοι, Nam hæc verba licet donationem & gratificationē ſignificent, vtique liberalitas eſſet extē denda.c.di lecti, ext.de dona. Præterea expoſitio verbi χαρίζομαι, hoc eſt per modū facultatis cōcedo, lōgè abſcedit à verbo præcedenti, quod eſt διδωμι. Rectius ergo & magis ex lege dicamus ſecundū gloſſ. & doctores conceſſionē in illa lege Lucius, nō continere plenum ius ſeruitutis, ſed vſum tantummodo perſonalem eo nomine, quia ad quemcunque locum, nedum ad domum quę in Iſthmo eſt, aquæductus cōcedebatur. Quo datur intelligi aquęductum non ad prędii modo vtilitatē, ſed & ad aliud commodum fuiſſe conceſſum. Natura autem tam vrbanarum quàm ruſticarum ſeruitutum eſt, vt gratia prædiorum concedantur, & non vltra poſſint concedi, quàm quatenus ad fundum opus eſt.d.l. ergo. ad fi. Atque ipſis prędiis deberi ea ratione dicuntur & non perſonis.l.qui in aliena.§.fi.ff.de nego.geſt.l.vnus ex ſociis.§.quamuis.ff.de ſerui.ruſti.pręd.propterea ex aquęductu meo aquam alteri dare, vel aquæductum locare nōn poſſum, ne aliter quàm ad fundi mei commoditatē vtar.l.ex meo, &.l. cum eſſent.§. per plurium.ff. de ſerui.ruſti.præd.l.locare, ſecundum vnum intellectum.ff. loca. Verùm ne forſitan in hac re me hariolari exiſtimes, & contra torrētem temerè brachia tēdere, ego pro

Noua ratio cur in.l. Luci° ſit ſeruitus perſonalis.

hac cómuni expositione & ratiocinatione in illá.l. Lucius, inueni aliú locú recóditum,qui nominatim mihi hoc expressit in.l.i.§. præterea Labeo in verb. (Siquidé ductus aquarum non sint fundi, quia quocunque duci possunt) .ff.de aq.quoti.& æsti.

Concludimus ergo in.d.l.vt pomum,in.l.pecoris, & legibus sequen.in.l.Lucius, & aliis similibus, seruitutes esse personales,non autem simplex ius personale,cui có clusioni assentire videtur Io.Fab.in.§.aquę,insti.de acti. Et ex ea descendit Accursium in.l. si quis binas.ff. de vsufruct.maximè falli,qui quattuor modo speciebus seruitutes personales circumscripsit.

Plures numero sunt seruitutes personales, quàm quattuor

Obiectum.

Verùm vt res clarior appareat,obiicies fortasse.l.Gaius ff.de annu.liga.ad quam tu clarè respondeas, in ea lege legatarium per manum hęredis legatum accipere,vnde fit,vt contra hæredem personali tantummodo actione experiatur,natura autem seruitutum est.vt per manum illius cui debentur,accipiantur,& hæres aut alius debitor patientiam præstet in earum vsu, qui & ab alio impediri potest,quo fit,vt confessoria in illis tam realibus, quàm personalibus possit intentari,vt diximus,& probant duo ti.si vsusfruct. peta. & si serui. vendi.ff. in illa autem.l.Gaius, nemo potest impedire legatarium præter hæredem,vnde petitur & qui debet soluere, facit.l. fundi trebatiani .l. patrimonii .ff. de vsufruct. lega. & gloss.in.l.si quis ita.ff.de vsufruct.

Opinio Vdalrici Zazii.

Hanc autem sententiam de seruitute personali cótra communem reperi posteà iuxta mecum tenuisse Vdalricum Zazium,virum meo iudicio doctissimum,& verè iurisperitum,vt qui non carptim speciatimque vnam

legem modò vel verbum aliquod annotationis loco explicat, ſed plenas ſæpe doctorum theorias doctrinaſque ad germanum verumque ordinem & ſenſum reducit, atque vtinam multos in academiis legum eiuſdẽ ſtudii viros haberemus, non certè in pleriſque iuris articulis tam obliquè à legibus deuiaretur, nec eſſet locus multis diſputationibus, cõmentitiis, cauilloſis, & planè ſophiſticis, quas doctores in hanc legalem diſciplinam, ignorantia latinæ, quæ in legibus exuberat, dictionis & eloquentiæ plerunque aduexerunt.

Addit idem Zazius vnum, in quo ei facilè aſſentior, Nimirùm ſeruitutes illas iure optimo eſſe reales, quæ cõtemplatione rei municipibus in aliqua ciuitate, vico, vel oppido degentibus perpetuò competunt, & cum perſonis non extinguntur. Cuiuſmodi ſunt multæ ſeruitutes, quibus in Gallia paſſim vtimur, ſecandi ligna in vicino memore, venandi in ſylua aliena, paſcẽdi pecora in pratis alienis, & infinitæ aliæ id genus, quibus æquari poteſt ius compaſcui, quod in ſaltu communi municipes habent, iuxta. l. teſtatrix. §. plures. ff. ſi ſerui. vendi.

Hæc obiter. Sed iam ad ceptum à nobis iter, & ad. d. l. foramen redeamus.

Quartò ex prædicta. d. l. foramen intelligentia exurgit noua & facilis expoſitio. l. i. ff. de vſufruc. lega. Dicit lex vſufructum itineris, aquæ, viæ, aut alterius ſeruitutis non poſſe legari, quia ſeruitus ſeruitutis eſſe non poteſt, Bar. & alii ſe torquent anxiè in eius legis expoſitione, quam philoſophicis, imò verius phãtaſticis rationibus firmare & ſuſtinere nituntur. Tu autem clarè explica vſumfructũ ſeruitutis non poſſe legari, quia vſuſfructus

Expoſitio facilis. l. i. ff. de vſuf. lega.

temporalis est. & certis modis finitur. Seruitutes autem debent esse perpetuæ, quo fieret, vt vsuff. seruitutis contraria implicaret, & in se connecteret, quũ seruitus personalis quę temporalis est, non possit esse seruitutis realis, quæ est continua & perpetua.

Nec verò intelligas generaliter, seruitutem seruitutis esse non posse, sed seruitutem vnam, personalem puta, non posse alterius esse seruitutis, realis scilicet. Nam vtique quid prohibet fructuarium ex suo vsusfructu alteri vsum vel habitationem concedere, & sic personalem seruitutem in alia personali consistere, cum fructuarius possit vendere, locare, & gratis vsumfructum ipsum, aut saltem illius vtilitatem, commoditatém ve alteri concedere? §.i. insti. de vsu & habi. l. necessario. §. fi. ff. de peri. & commo. rei. vendi? Quinimò si spaciosæ domus vsus homini mediocri sit relictus, vt portiuncula contentus esse possit, ille habitationem alteri dare, inquilinumque secum recipere poterit. l. cæterùm. in prin. ff. de vsu & habi.

Præterea ex seruitute prædii seruitutem aliam realem cõcedi posse planum habemus ex. l. labeo. ff. de ri. & l. cum esset. §. fi. ff. de serui. rusti. prædi. qui locus innuit ex seruitute seruitutem eiusdem generis concedi posse, nec ea causa prædiũ sibi seruire, sed ius riui aut aquæductus meũ prædio tuo. Itẽ ex eo nõ fit, vt fructus seruitutis cõcedatur, quod fieri non potest per d. l. i.

Alius est nodus fermè Gordianus in illa. l. i. qui idemtidem per hanc intelligentiam meo iudicio rectè, & verè dissoluitur. Dicit iurecõsultus legatum vsus aut vsusfructus itineris, aut viæ nõ esse vtile ex senatusconsulto

quo cauetur omnium quæ in bonis sunt vsumfructum constitui posse.l.i.in prin.sup.de vsufruct.ea.re. quia id legatum nō est in bonis. Intellige legatū vsus aut vsuff. itineris non esse in bonis,quia ad illud (cū mero & stricto iure nullum sit) nulla mero iure competit actio. Illud enim dicitur in bonis esse, ad quod actionem,vel pro quo exceptionem habemus.l.rem in bonis.ff.de acqui.re.domi. Nō tamen est extra bona quominus illius vsus aut vsuffr.possimus habere commercium.Extra bona enim sunt res sacræ, religiosæ, publicæ, & aliæ, quæ priuatorum commercio eximuntur.l.i. in prin.ff. de re diui.Idcirco ex æquitate, non autem mero & subtili iure competit actio præscriptis verbis vt hæres legatario facultatem eundi præstet,quæ est seruitus personalis,vt diximus,aut vt constituat seruitutem data cautione ab ea discedēdi,si mors,aut capitis diminutio interuenerit, ita puto extricanda esse difficillima verba illius legis cōtra glossas illic & in d.l. rem in bonis, quas Bar. & alii amplectuntur,dum nō habeat quod melius ad legis expositionem afferre possint.

Noua ratio quare vsuff. seruitutis non sit in bonis, nec extra bona.

Quintò per hanc intelligentiam perspicua est nobis & lucida.l.cū vsusfructus.ff. de vsufruc.lega. Illic enim legatum viæ alternis annis non continet plura legata, sicuti legatum vsusfructus, quoniam seruitus viæ aut aquæductus natura sui habet causam continuam & sine intermissione perpetuam,quanuis vsus ipsius per testatorem secernatur alternis mēsibus vel annis, & ita modus in ea apponatur,qui nihil causam & naturam seruitutis quominus perpetua sit,immutare solet.d.l.seruitutes.ii.§.fi.ff.de serui. Vnde legatum itineris alternis

Noua expositio.l.cum vsusfructus.ff. de vsuf lega.

annis, cũ nihilominus habeat causam cõtinuam vnum legatum est, vsusfructus autem legatum alternis annis plura legata continet, & alternis annis in principio anni cedit nouum legatum.l.cum in annos.ff.de annu. lega.l.cum in annos, cum.l.l. sequen.ff. quando dies lega.ce.l.vni.in prin.ff.quando dies vsusf.lega.ce.

Ex quo fit, vt huiusmodi legatũ vsusfructus alternis annis vel in singulos annos non possit tempore amitti, tanquam singulis annis renouatum & constitutum, cũ legatum viæ alternis mensibus vel annis duplicato constituto tempore amittatur.l.fi.in prin.C. de serui.facit, l.i.§.fi.l.si vsusfructus alternis annis.ff. qui mo. vsusf.amitta.&.l.si sic.ff.quemad.serui amittan.vbi gloss.

Noua expositio.l.ii §.idẽ N ratius.ff. si serui.vendi.

Sextò explica.l.ii.§. idem Neratius.ff. si serui. vendi. vbi iter quod fructuario prestatur fruẽdi gratia, non est seruitus, nec soli fructuario potest ipsa deberi aut constitui. Causantur autem gloss. & scriptores id esse, quia tũ seruitus ad fundi vtilitatẽ non esset, sed fructuarii. Verũ hæc causa facilè subuerti potest, siquidẽ vera prædii seruitus est, quæ eatenus conceditur, quatenus ad fundum opus sit.d.l.ergo. Si ergo detur fructuario seruitus vt possit in alieno cogere & colligere fructus, coactosque habere, certè erit ad vtilitatem prædii. Proinde qui hoc fieri potest vt frúctuarius qui naturaliter possidet fundũ l.naturaliter.ff.de acqui.poss. Item qui it nomine fundi l.seruitus, cum.l.sequen.ff.quemadmo.serui amít. Item qui suo nomine vtitur.l.fructuarius.ff.eo.ti. nó dicatur illam seruitutem acquirere ad prædii commodum?

Noua ratio quare fructuario non possit constitui seruitus.

Dicamus ergo fructuario non posse concedi seruitutẽ realẽ in expedito esse alia ratione, quòd videlicet eius-

modi ſeruitus temporalem & non perpetuam cauſam haberet. Mortuo enim fructuario vel aliter finito vſufructu periret, & intercideret ipſa ſeruitus.

Secundum hoc fructuarius pro ſeruitute fundo in quo habet vſumfr. debita confeſſoriam intendere nõ poteſt. l.i. in prin. ff. ſi vſuf. peta. l.ii. in prin. ff. ſi ſerui. vendi. Neque pro ædificio in damnum illius ſeruitutis molito nouum opus ſuo nomine nunciare. l.i. §. fi. ff. de ope. no. nunci. Vbi ſcriptores mirumimmodum turbantur, & ingenia ſua cruciant, ſuper ratione illius deciſionis, quæ per hãc intelligẽtiã facilis eſt & perſpectiſſima. Pari ratione obiter plana occurrit. l. in prouĩciali. §. ſi ego. ff. de ope. no. nunci. quæ ſuperficiario ſeruitutum cauſa actionem & operis noui nunciationem concedit, non autem inquilino, quòd ſuperficiarius vtile & perpetuũ habeat in re dominium, inquilinus verò temporariam modò locationem. Vtique verum eſt vtilem confeſſoriam fructuario, colono, inquilino, & aliis ad tempus nõ autem in perpetuum poſſidentibus contra tertium competere, & ea ratione nouum opus eos nomine domini nũciare poſſe. d. l.i. §. fi. l. creditori. ff. de ope. no. nunci. l. vni. §. itẽ Iuliano. & §. fi. ff. de remiſſi. l. ei qui pignori. ff. de ſerui. Cæterùm directa ſuo nomine eos experiri rigor iuris ciuilis non permittit, cum eis ſeruitus realis mero & ſubtili iure concedi non poſſit. Idẽ & viceverſa contra fructuarium directam pro ſeruitute actionem mouere prohibet, & vtilem tantummodo cõcedit, ne temporaneã ſeruitutem à fructuario vendicare videamur. l. fi. ff. de ſerui. l. apud. §. fi. & l. ſi vſuſfructus. ff. de aq. plu. arcen.

Septimò hæc intelligentia porrigit & affert maximũ

Item quare fructuarius non poſſit vẽdicare ſeruitutem.

Item quare fructuarius non poteſt nũciare nouum opus ſuo nomine.

Quare ſuperficiarius agit pro ſeruitute non æquè inquilinus.

Quare contra fructuarium pro ſeruitute agi nõ poteſt.

Intellectus nouus l. mela. §. fi. ff. de ali. & ciba. lega.

lumen tenebrosæ.l.mela.§.fi.ff.de ali.& ciba. lega. Qui locus duobus in locis incorrectus est, & à typographis euidenter corruptus, in versi.enim. Nam & si haustus aquæ.&c.Habes vulgò ita,est seruitus personæ,tamẽ ei qui vicinus.&c.Lege aliter,& repone hoc modo.Est seruitus per se,nõ tamẽ ei qui vicinus non est.&c. Deinde ad fi.legis habes, Hæc enim aqua personæ relinquitur, Repone sic.Hec enim æquè personę relinquuntur.

Sit igitur intellectus illius.§.planus & liquidus iste Testator qui legat aquã,aut cisternã habet,aut nõ.Si nõ habet,debetur æstimatio & preciũ aquæ legatario,Si verò habet cisternã,debetur seruitus personalis,de qua suprà fecimus mẽtionẽ,hoc est,legatario cõcessum cẽsetur, vt aquam ex cisterna hęredis quãdiu viuat,accipere possit. Posteà dicit lex hoc fideicõmissũ seruitutis personalis, quę datur legatario,vt ex cisterna aquã accipiat nõ videri inutile,quasi seruitute prędii nõ possessori vicinę pos. relicta.Nã & si haustus aquæ vt pecoris ad aquã appulsus,est seruitus per se,hoc est suapte natura & regulariter,quãdo datur habenti vicinum prædium, non tamẽ ei qui vicinus nõ est, inutiliter relinquitur.Quòd si legeres absque illa negatiua dictione,non,& ita inutiliter relinqui,certè ratio concluderet omnino cõtra id quod à iureconsulto fuit enunciatum & decisum.Paulò enim antè dixerat,inutile non videri fideicommissum.

Subsequitur, in eadẽ causa erunt.&c. vbi iurecõsultus tractat de seruitutibus nõ habẽtibus causam cõtinuã & assiduã,Nimirùm de seruitute ĩ alieno gestãdi, vuasque premẽdi,& de seruitute area aliena ad frumẽta, aliaque legumina exprimẽda vtẽdi,Quas nõ habere causam cõ-

tinuã ideo cõstat, quòd certis & statutis tẽporibus anni tãtũmodo explicãtur. Idcirco supradictę seruitutes ęquè personæ relinquũtur, hoc est, vt sint seruitutes personales, quę cũ personis extinguantur, nõ autem reales, quæ perpetuę sint & continuæ. Illam legem multos quidem legisse, at paucos plenè & rectè intellexisse arbitramur.

Octauò declara. l. si prius. ff. de aq. plu. arcen. quę cẽset aquę nocturnę diurnęque ductus separatim, diuersisque cõuẽtionibus aut cessionibus alicui cõstitutos esse diuersarũ causarũ, Nẽpe quãlibet illarũ seruitutũ habere suam causam cõtinuã & perpetuã, atque ideo vnam posse cõstituto tẽpore perdi alia nihilominus integra, diuersa autẽ causa est, quãdo vnicus sub vna verborũ conceptione ceditur aquęductus tam diurnis quàm nocturnis horis. Hîc enim vtẽs diurnis modo tẽporibus nõ amittet aquã nocturnã, quòd vnica sit seruitus causã habẽs cõtinuã & perpetuã, ac vnicã dũtaxat & nõ diuersas, & per vsũ partis retinebitur, vtique tota seruitus. l. si stillicidii. §. fi. ff. quẽad. serui. amittan. l. vna est via. ff. de serui. rusti. pręd. Clara expositio. l. si. prius ff. de aq. plu. arcen.

Denique ex hac. l. foramen oritur euidens & clara ratio, qua fundi dominus ius eundi aut aliam quancũque seruitutem habenti confinem agrum locare, aut pignori hypothecæ've obligare non potest. l. locare. ff. loca. l. si is qui. §. fi. cum. l. seq. ff. de pigno. Nam cum locatio tempore, pignus verò debiti solutione aboleantur, non posset seruitus locata, pignori've mihi obnoxia perpetuam causam habere. Verum est pignus seruitutis rusticę propter vtilitatem contrahentium, non autem stricto, subtilique & mero iure (vt de seruitute ad diem vel sub cõditione concessa, & de vsufructu seruitutis suprà dixi- Noua expositio. l. locare. ff. locati. Itẽ. l. p is qui. §. fi. cũ. l. seq. de pigno.

mus) ex æquitate recipi,quam lex non admittit in ſeruitute vrbana,ne ruinis ædificiorum,ciuitatumq́ue deformitati via aperiatur.

Fui fortaſſe in his declarandis impẽdio prolixior,ſed obiter hæc explicuiſſe iuuabit, quibus manifeſtò apparet antiquos iuxta ac neotericos legum interpretes in doctrina ſeruitutum præcipua fundamenta non rectè iecíſſe,protuliſſeq́ue multa contra leges, nec lumen eis ſemper,ſed tenebras ſuis interpretationibus iniecíſſe.

Iam verò ad inſtitutũ ordinẽ redeamus,teneamuſq́ue citra aliquam hæſitationem, traditionem ſcriptorum qui putauerunt,ſeruitutes diuerſo iure cenſeri, & quaſdam eſſe continuas, alias verò diſcontinuas, non inniti legibus,imò verò expreſſè contraniti, cum omnes prædiorum ſeruitutes ex æquo vnius naturæ ſint,& eadem ratione iiſdemq́ue temporibus omnes vſucapiantur.

Iure digeſtorũ nõ erat præfixum tempus vſucapionib⁹.

Porrò aduertendum eſt iure digeſtorum non fuiſſe acquiſitioni tam rerum corporalium quàm incorporalium,quæ ex temporis tractu proficiſcitur aliquod tempus prȩfinitum.Nam leges decem vel viginti annorum loco,vtuntur huiuſmodi verbis, ſtatuto, conſtituto, legitimo,præfinito tempore,ſolenni ſpacio,diuturna longaq́ue poſſeſſione, & vetuſtate temporis, quæ omnia ſubinde certo tempore imperatores legibus ſuis præfinierunt.l. vni.C. de vſuca.transfor.l.fi.C. de præſcrip. lon. tem.l. corruptionem.C. de vſuf.l.pe.C.de ſerui.& aq.& aliis legibus.

Seruitutes oẽs vſucapiuntur x.vel.xx.annis.

Dico ergo ſeruitutes omneis acquiri tempore conſtituto& legitimo,hoc eſt,decem vel viginti annorum,ſi modò illis non vi,nec clàm, nec precario ab aduerſario

vſi fuerimus, hoc amplius, & abſque titulo. l. ſi quis diuturno in prin. ff. ſi ſerui. vendi. l. ii. C. de ſerui. & aq. Nec iuuant aut aliquid mouent antiquorũ ſuffragia aſſerentium leges illas agere de ſeruitutibus continuis, quia omnes ex æquo continuę ſunt & perpetuę, vt ſuprà oſtẽdimus.

Primum fundamentum.

Præterea idem iuris eſſe in ſeruitutibus quas ipſi diſcontinuas vocant, & eas decem vel viginti annorum lapſu poſſeſſionẽ ve vſucapi & acquiri pluribus legum teſtimoniis euidenter oſtendo. Primùm petimus à. l. i. §. fi. ff. de aq. plu. arcen. Sanè (inquit ad verbum illa lex) in ſeruitutibus hoc idem ſequimur, vt vbi ſeruitus non inuenitur impoſita, qui diu vſus eſt ſeruitute neque vi, neque clàm, neque precario habuiſſe longa conſuetudine, velut iure impoſitam ſeruitutẽ videatur. Paulopoſt ſequitur, eritque iſta quaſi ſeruitus, in quam rem vtilem actionem habemus vel interdictũ. Ecce lex illa, omnes generaliter complectitur ſeruitutes, quæ diu & longa conſuetudine acquirũtur, hoc eſt, decẽ vel viginti annis. Ita enim exponuntur huiuſmodi verba in. d. l. ſi quis diuturno.

Proinde miror ſcriptores ad vnum omneis voluiſſe de tempore quod memoriam hominum excedat, eam legem facere mentionem, atque eos longè falſos opinione ſua arbitror. In ea enim nominatim tractat Vlpianus de ſeruitute quam continuam vocant, vtputa de ſeruitute foſſæ vel aggerum, quæ ſecundum eorum definitiones non poteſt negari eſſe perinde continua, atque aquæductus, conſequenterque decem vel viginti annorum præſcriptioni ſubiecta. Verius ergo eſt illam lègem

i.§.fi.loqui de longo tempore,de vetustate temporis decem vel viginti annorum,cum eo sensu exponatur temporis vetustas in.l.fi.eo.ti.de aq.plu.arcen.

Actio pluuiæ arcendæ compet.&c.

Quòd si obiicias.l. ii.§.i.&.§.idem Labeo.eo.ti.aliam suasisse interpretationé,aduerte pro declaratione totius illius tituli,& istius obiecti dissolutione,actioné pluuiæ arcédæ competere vicino,quandocúque ab aqua pluuia propter opus manufactum ab alio vicino damnum imminet. Siue agat superior contra inferiorem,qui aggeribus vel fossis factis naturalem cursum pluuię.l.i.§.i.&.§.sed & si fossas,eo.ti. Siue agat superior contra inferioré, qui aggeribus aut fossis agit vt restagnet aqua in fundú superiorem.d.l.i.§.item sciendum. His pręcipuè casibus

Limitatio prima.

& causis prodita est & competit actio plu.arcendæ,nisi lege,hoc est, conuentione partium aliter actum sit. Si enim mihi aggerem vel fossam in meo facere concesseris,non poteris aquæ plu.arcen. actione contra me experiri.l.ii.eo.ti.

Limitatio secunda.

Hoc amplius vetustas temporis obsistit ageti,hoc est, vsucapio huiusmodi seruitutis,vtpote quia feci aggeré, & eò vsus sum tépore diuturno,quod pro lege, hoc est, conuentione partium accipiendú est.d.l.ii.eo.ti. Quòd si inter partes non vertatur controuersia super conuentione partium,vel præscriptione temporis, sed videam hodie aggeré in fundo vicini damnum mihi fundoque meo nouum & insolens facere ex aqua pluuia, quid dicendum? Et respondet iurecósultus tota illa.l.ii.agi posse vt agger destruatur, si probetur hominum memoria manufactus. Si verò hominum memoria non existat, aggerem fuisse manufactum, & sic céseatur agger ille esse

naturalis, non poterit agi vt destruatur, cũ propter opus manufactum non autem naturale actio illa competat. l. i. §. in summa. eo. ti.

Itaque. l. ii. §. i. & §. idem Labeo nullam omnino de vsucapione, quam immemorialem vocant, facit mentionem, sed de modo probandi, aggerem vel fossam manufactos fuisse, memoriam extare. Modum verò probãdi memoriam non extare explicat. l. si arbiter in fi. ff. de proba.

In. l. ii. ff. de aq. plu. arcen. non fit mentio de praescriptione immemoriali, sed de probatione memoriam extare.

Eandem normam probandi num vicinalis via sit publica vel priuata tradit. l. vlt. ff. de lo. & itine. publi. Nã si memoria hominum existat, vicinalem viam ex collatione priuatorum & eorum voluntate fuisse constitutam, censenda erit priuata. l. ii. §. viarum. ff. ne quid in lo publi. Si verò memoria hominum nõ existat ex agris priuatorum collatis eam cõfectam, publicae viae nomen & appellationem habebit. d. l. vlt.

De via vicinali.

In id genus incidit probatio agri memoria hominum ante hodie culti vel inculti, ad hoc vt noualis necne censeatur. De qua Inno. in. c. quid per nouale. & c. veniens. ext. de verb. signi. Specu. in ti. de proba. §. i. versi. vltimo quaeritur.

De fundo nouali.

Sed redeo ad. l. i. §. fi. ff. de aq. plu. arcen. quae meo iudicio probat euidenter omneis seruitutes vsucapi decẽ vel viginti annorum spacio, & longam possessionẽ pro titulo in eis accipi.

Idem probat & l. i. C. de serui. & aq. in verbis, is qui iudex est longi temporis, consuetudinem vicem seruitutis obtinere sciet.

Secundũ fundamentum.

Tertiò hoc palàm est, & probatur expressim in serui-

Tertium.

tute itineris,quam discótinuam doctores fabricati sunt à.l.apparet.§.pe.ff.de itine.act.quæ priua.Constat enim eum solum posse efficaciter agere interdicto de itinere reficiendo,qui habet ius itineris.l. iii.§. hoc interdicto. ff.de itine.act.quę priua.In illa autem.l.apparet sic proditum est. Si quis seruitutem iure impositam non habeat,habeat autem velut longæ poss. prærogatiuam ex eo quòd diu non vi,non clàm, nec precario vsus est seruitute,hoc interdicto vti potest.Ecce habes illam legem de itineris seruitute (quam discontinuam vocant) tractantem,quæ si non fuerit imposita iure,hoc est, secundum ius,vtputa ex conuentione partium aut aliis modis quibus cóstituitur seruitus.l.via.ff.de serui.tamé per longæ poss.prærogatiuam & diuturnam quasi poss. acquiritur.Certè non video quin illa lex probet seruitutē itineris eodem modo vsucapi,quo aquęductum.l.si quis diuturno.

Quartum. Quarti testimonii loco erunt nobis.l. si ego.§. i.ff. de publi.&.l.fi.ad fi.C.de pręscripti.lon.tem.ad quas Pau. Castrēsis in.d.l.seruitutes.iii.ff.de serui.respondit, præscriptioni decem vel viginti annorū in seruitutibus discontinuis locum esse,quando à tertio pręscribens habet causam & titulum, & eum sequuntur Ia.in.l.i. in prin. ff.de acqui.poss.Francis. Bal. in tractatu præscriptionū. At ea responsio mea sententia coarctat & nimium angustis limitibus,imperatoris generalem cōstitutionem includit, quæ omnibus seruitutibus absque vllo discrimine ęqualem & parem tribuit vsucapiendi cōditioné. Prætereà.d.l.si ego.§.i. decidit eum qui per domum suā passus est aquæductum trāsduci publicianam possessori

ſeruitutis parere, ergo citra titulum longo tempore vſucapi poteſt ſeruitus. Si enim titulus à domino qui patitur procederet ad vendicationem confeſſoriam, nõ autem ad publicianam recurrendum eſſet. Non inficiabor titulum ab alio emanantem ad hoc prodeſſe, vt bonam fidem habere videaris, quæ eſt neceſſaria in ſeruitutibus vſucapiendis, vt infrà dicemus. At titulum eſſe neceſſarium, vt ſeruitus quæ ab eis diſcontinua dicitur, longo tempore capiatur vſu, hoc inferius omnino negabimus.

Quintum accedat argumentum, à loco ſpeciali, quo vtitur.l.i.ff. ad municipa. Expeditũ eſt ius ſepulchri in nullius eſſe bonis.§.nullius, inſti. de re diui. atque eo nomine non poſſideri nec vſucapi.§.ſed aliquãdo.inſti. de vſuca. Quo fit, vt ſpecialiter ſcribat iureconſultus in.l.longa.ff.de mor.inferen. longam poſſ. ſepulchri ius nullum tribuere, innuens ius commune aliter ſe habere & longam poſſ. iuris, quod in hominum commercio eſſe poteſt, tribuere ius quod iure non competeret. Quintũ fundamentum.

Reliquum eſt, vt ad leges quæ fortiter pugnant, pro communi opinione & generaliter volunt in ſeruitutibus prædiorum vſucapionem ceſſare, reſpõdeamus: nimirùm ad.d.l. ſeruitutes.ii.ad.l. ſi aliena.§. hoc iure, &.l. ſequitur.§. fi.ff. de vſucapi. quod minimo negocio fieri poteſt. Conſtat enim omnes ſeruitutes tanquàm res incorporales, & non habentes certam continuamque poſſ. non vſucapi. Non enim in ſeruitutibus cadit poſſ. conſequenter, nec vſucapio.l.ſeruus.§.incorporales.ff.de acqui.re.do. Veruntamen ipſæ quaſi vſucapiũtur, cum in eis cadat quaſi poſſ. & ſic quaſi vſucapio. Reſponſio ad fundamenta pro cõmuni. Prima.

Hoc mihi inculcāt.d.l.si quis diuturno in verbis, quasi possessione.&c.d.l. apparet.§. pe. in verbis, velut longæ poss.prærogatiuam.&c.Nec hanc ad suprà allegatas leges responsionem debemus respuere, cum admittatur à doctoribus in seruitutibus quas continuas vocant. Illas enim incorporeas esse, nec possessionem nec vsucapionem recipere manifestū est.d.§. incorporales. cæterùm eas quasi vsucapi concedendum est, & est iuris non con trouersi quidē, sed manifestissimi.l.ii.C.de serui. & aq.

Reprehenditur Bar.

Non etiam arbitror approbandam diuinationē Bartoli & aliorum, qui putauerunt seruitutes discontinuas acquiri diutino tempore, dum allegetur earū promissio & stipulatio, quæ ex longo tempore præsumitur.l. cum de in rem verso.ff.de vsu. Nam satius vtique fuerit iuxta cum legibus allegare longam poss. quæ vicem legis,id est,pacti vel tituli obtinet.l.i.C.de serui.& aq. & ex qua descendit,vt dicatur quis velut iure impositam seruitutem habere.d.l.i.§.fi.ff.de aq.plu.arcen.Proinde verum est seruitutes decennio vel vicennio quæsitas, quasi seruitutes censeri,& pro eis vtiles actiones, interdictaque competere ex legibus suprà citatis.

Cur seruitutes quasi libertas vero earum verè vsucapiātur.

Hic autem obiter mihi se offert scrupulus in.d.§.incorporales,non intempestiuè explicandus. Quid causę sit,libertatem seruitutum quæ alioqui incorporalis est, verè & non quasi vsucapi.d.l.sequitur.§.fi.ff.de vsucap.

Prima ratio.

Dicas forsitan hoc libertati, cui multa à iure specialiter tribuuntur,condonatum esse.

Secunda.

Ego potius credidi respondendum,libertatem seruitutis ideò verè vsucapi, quia in huiusmodi vsucapione interuenit vera possessio,atque id maximè cum vsu li-

bertas ſeruitutis vrbanæ capitur, cuius exemplum habemus in.d.l.ſequitur.§.fi.ſi enim ſeruitutem altius non tollendi tibi debeam, ita demum capiam vſu libertatem huius ſeruitutis, ſi altius ædificium meum ſuſtulero, ędificatumq́ue illud cõſtituto tempore poſſedero.l. hęc autem iura.ff. de ſerui. vrba. prædi.l. ſi quis alia.§. fi.ff. quemad.ſerui.amittan. Ex qua vera altius ſublati ædificii poſſeſſione naſcitur & vera vſucapio, & hoc videtur ſentire.l.ſeruitutes quæ in ſuperficie, &.l.ſi ędes.§.libertas.ff.de ſerui. vrba.prædi.

Accedat alia & tertia ratio, ideo libertatem omnium ſeruitutum vſucapi verè, quod huiuſmodi præſcriptio temporis non principaliter ex poſſ. vſucapientis aut facto eius oritur, ſed ex negligentia ignauiaque nõ vtẽtis. Quod & videre eſt in actionibus perſonalibus quas verè ſtatuto tempore pręſcribi, limitari, vel certis annorum metis concludi, imperatores conſtituerunt toto titulo.C.de præſcrip.xxx.anno. Item reorum accuſationes.xx. annorum ſilentio præſcribi ait iureconſultus in.l.quancunque.ff.de requi.reis. Ea enim præſcriptio temporis, quę perſonalibus actionibus accuſationibúſve opponitur, non ex facto præſcribentis oritur, ſed ex negligentia ſecordiaque eius cui fruſtrà ocioſéque tempora dilabuntur. Bar.in.l.ſicut.C.de præſcript.xxx.anno. in.l.ſequitur.§.ſi viam.ff.de vſucapi. Itaque cum longo vſu aliquid capimus, tum requiritur poſſ.præſcribẽtis.l. ſine poſſ.ff.de vſuca. Verùm quando contra actionem, iuſque tertio quæſitum nos præſcriptione temporis vel libertate eximere & tueri volumus, tũ facto noſtro aut poſſ. aliqua non eſt opus, præterquàm in vſucapione li- Tertia ratio.

bertatis cōtra ſeruitutem vrbanam, quod eſt probatum apud leges quas ſuprà citauimus. Hæc obiter dicta ſufficiant.

Secunda reſpōſio ad fundamenta pro communi.

Secundò ad.d.l.foramen, reſpondeo ſeruitutes in illa lege enarratas non poſſe prædio acquiri conſtituto tempore, quia cum natura ſui perpetuæ non ſint, ſeruitutes reales eſſe nequeunt, quod nos in expoſitione noua.d.l.foramen ſuprà attigimus.

Tertia reſpōſio.

Tertiò ad.d.l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aq. quoti. & æſti.(qua ſola paſſim & vbique probari aſſerunt ſcriptores, ſeruitutem diſcontinuam immemoriali (quod vocant) tēpore vſucapi, cū tamen agatur in ea de aquæductu, qui ſecundū eorū diſtinctionē eſt ſeruitus continua.) Reſpōde legem illam locum habere, cum aqua ex flumine publico ducitur, quod fieri nō poteſt citra principis authoritatem.l.quominus.ff.de flumi.l.i.§. permittitur.ff.de aq.quoti.& æſti.Quòd ſi ex priuati fundo duceretur, certè ſtatuto tempore & legitimo ſpacio vſucaperetur.d.l.ſi quis diuturno. &.d.l.ii.C. de ſerui. & aq. Rurſum potes reſpondere, vt fateamur illam legem de aquæductu ex fundo priuati agere, at nō negat lex eum vſucapi conſtituto tempore. Nec expoſcit tempus cuius origo memoriā excedat, ſed ſi id ex abundanti interueniat, vtique vſucaptum iri aquæductum concedit, qui alioqui longo tempore acquiri poterat.

Concluſio.

In ſumma ergo concludendum iure exiſtimo omnes ſeruitutes vſucapi certo & legitimo tēpore, quod imperatores ſuis conſtitutionibus, non autē iureconſulti ſuis reſponſis definierunt. Atque ita redeundo ad limites & territorium noſtræ iuriſdictionis, vnde aliquantulū ſed

non abs re digressi fuimus, arbitror hoc axioma vero verius esse, iurisdictionem & merum imperium longo tempore vsucapi, licet in ea sit, opinione communis & maior scriptorum schola, necessarium esse tempus, cuius origo memoriam hominum excedat.

Merum imperium & iurisdictio.x.vel xx.annis vsucapiuntur.

Hanc conclusionem iis quæ suprà attulimus fundamentis firmatam puto non habere locum, quando agitur de iurisdictione aduersum imperatorem vel alium summum principem vsucapienda.

Limitatio iurisdictionem non posse cōtra imperatorē vsucapi.

Primùm me mouet quòd imperator est dominus totius mundi, quod ad protectionem iurisdictionemque attinet.l.deprecatio,ff.ad.l.rho.de iact.Bar.in prima cō sti.digestorum in prin. Bal. in.l. bene à Zenone.C. de quadri.præscripti. Quo fit, vt iurisdictionem quod est præcipuum subiectionis argumentū nullo vnquam tempore contra eum quis vsucapere possit, argu.c.cum non liceat.ext.de præscripti. Alioqui si contra imperatorem possit vsucapi iurisdictio, posset paulatim desinere & labi imperium. Hoc bal.in authen.quas actiones.C.de sacro.eccle. Vbi consequenter subiicit non posse præscriptione temporis effici, quominus princeps à iudicibus inferiorum appelletur. Iuxta hoc etiam placet Panor.in d.c.cum non liceat, neminem posse quacunque allegata præscriptione imperatoriæ se iurisdictioni eximere, & iurisdictionem ita vsurpare, vt imperatoriam inficietur, & minimè recognoscat.

Primum fundamentum limitationis.

Illatio prima.

Illatio secūda

Hoc quoque iure vtimur in tota Gallia, vt nemo contra christianissimum regem vsucapere possit authoritatem, quominus præsidibus prouinciarum à rege constitutis, aut supremis eius curiis, quę vice regia iurisdictio-

Illatio tertia.

nem exercent, ſubiiciatur.

ſecundum fundamentum. Secundò facit quod imperator expreſſè non poteſt cócedere, vt ab eius iuriſdict. quis ſit exemptus omnino, & quodammodo Acephalus. Eſſet enim (vt dicit Bal. in proœ.feu.) mutilare imperium, & illud diſcerpere, quod à ſpecie fatuitatis non longè abeſſet.

Illatio. Vnde orta eſt illa antiqua diſputatio, num valeat donatio, qua Conſtantinus imperator Silueſtro papæ ciuitatem Ro. cum omnimoda poteſtate & iuriſdictione donauit, quam Bal.in.d.proœ.dicit, potius fuiſſe diuinitatis, quàm humanitatis. Tractat Bar.in prima conſti. digeſtorum.gloſſ.in authen.quomo.opor.epiſ. & alii in locis infinitis.

Alia illatio. Itaque cum ex multis Itali fateantur Imperatoré eſſe dominum Italiæ, non poſſunt quantocunque tempore ſe eximát aut tueantur, vel quocunque priuilegio ſe muniant, imperium aut iuriſdictionem imperatoriam detrectare aut vſucepiſſe.

Sublimitatio. Porrò communiter receptum eſt iuriſdictionem quæ in alicuius loci ſpecialis incolas venit exercenda, contra imperatorem aut regem Chriſtianiſſimum poſſe quadraginta annorum ſpacio vt fundos principis vſucapi.l. fi.de fun.patri.li.xi.C.l.comperit.C.de.præſcript.xxx. anno.aut ſaltem centum annorum vel temporis quod memoriam hominum excedat, præſcriptione acquiri. argu.c.ſuper quibuſdam.ext. de verb. ſigni. &.d.l. hoc iure.§.ductus aquæ.ſi enim Rex vel Imperator poteſt eá concedere, hic longiſſimi tractus temporis iure conſtituti, legitimæque conceſſionis loco habebitur. Verùm hoc ita accipiendum eſt ſalua Imperatoris vel Regis

ſuprema ditione & recognitione,quod & aſſerit Bal.in d.authen.quas actiones.

Item hoc ſanè rurſum ita accipe, priuatum aliquem poſſe cõtra principẽ,alicuius loci iuriſdictionem vſucapere,modo loci illius dominus ſit,ita vt iuriſdict.illã ex patrimonio ſibi cõpetere, prætexere & allegare poſſit. Generaliter enim & regulariter hoc in Gallia obſeruamus, vt iuriſdictio quæ competit patrono in clientem eiuſdemque ſubditos ratione fundi beneficiarii. Item domino in eos qui cenſuariis penſitationibus annuatim aut aliâs ei ſunt obnoxii, patrimonialis eſſe dicatur Io. Fab. in authen. ſtatuimus.C. de epiſ. & cleri. Atque eo nomine per principẽ ordinaria poteſtate à nobis auelli non poſſit. Ea eſt quam Bar. in.l. inter eos.ff. de acqui. re.domi.loco cohærere,eumque ſequi voluit, & approbauimus ſuprà in ſecunda quæſtione.At illa quæ ex patrimonio non deſcendit,cuiuſmodi cenſenda eſt quę ciuitatibus ciuitatumque decurionibus competit in oppidanos, qui eorum neque clientes ſunt,aut aliâs eis obnoxii.Item illa quę collegiis licitis in ſodales permittitur, & pleræque aliæ quæ patrimonio non adhærent, nullo vnquam tempore in necem principis vſucapi poſſunt. Et de huiuſmodi iuriſdictione facit mentionem Bal. in ti.de feu.march.in prin.in vſi. feudo. vbi vult eam non minus poſſe ſeparari à rep. vnde orta eſt quàm radios ſolis ab ipſo ſole.Item in hac doctrina idem ipſe Bal.in.l. qui ſe patris. viii. col.C. vnde libe. aſſeuerat expreſſè, principem poſſe iuriſdictiones aliorum ſupprimere non ſolùm ſingularum perſonarum, ſed etiam ciuitatum. Quòd ſi principi liberũ eſt, & quotidie integrũ abolere

Declaratio ſublimitationis.

Diſtinctio de iuriſdictione patrimoniali, & non patrimoniali.

& reuocare iurisdictionem quæ ex patrimonio nõ competit, multomagis non admittet quam vsu te cepisse dicas, & longissimo quanuis temporis lapsu contra eum quesiuisse. Hac distinctione putaui conciliãdas decisiones supradictas, quæ an vera sit necne pensitabis.

Obiectum cõtra limitationem.

Aduersus supradictam exceptionem obiicias fortasse, summum põtificem esse Imperatore & Regibus longè maiorem.cle.pastoralis, de senten.& re iudi. Atqui contra eum centum annorum præscriptio obiicitur.c. ad audientiam.ext.de præscript. At respondeo vsucapi posse contra summum pontificem, tam iurisdict. quàm aliã authoritatem prophanam, non autem contra principẽ, quia si originem spectes & primam causam, nullũ temporale ius aut prophanum erat apud summum pont. Primi enim illi archiflamines nihil possidebant, obseruabantque Dei & Apostolorum sententias: Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra. Item, habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Item, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quòd si temporale ius aliquod eis concessum fuerit, idipsum principum beneficiis & imperatorum liberalitate assecuti sunt.c.ego Cõstantinus. xcvii.distincti. Propterea testatur Albe.in.i.consti.C.& in authen.statuimus.C.de epis.& cleri. summum pont. in spiritualibus esse omnibus superiorem, in prophanis autem & temporalibus (vt vocant) negociis, præferri imperatorem, qui rebus ad summos pont. spectantibus ius & legem dicere solet, quod legimus in authen. vt eccle. Ro. in authen. quomo. opor. episco. In.d. authen. quas actiones. In quibus & infinitis aliis videmus prin-

cipem de rebus eccleſiarum legem ſcribere, & plenè diſponere.

Illud autem verum eſſe contenderim iuriſdictionem quam vocant ſpiritualem contra Ro.pont.vſucapi non poſſe,ſicuti in Imperatore quod ad iuriſdictionem temporalem attinet,oſtendimus. Et hoc tenuit Inno. in.c. bonæ.ii.in.ii.col.verſi.Papa autem,quia circa ſpirituale ext.de poſtu.præla.Abb.in.d.c. ad audientiam. & Bal. in.d.authen.quas actiones. Iuriſdictio ſpiritualis cōtra papam vſucapi non poteſt.

HActenus de tempore ad iuriſdictionis vſucapionem neceſſario, nūc ad aliud & ſecundum tranſeamus,quod ad hāc vſucapionem doctores omnes deſiderant, Nimirùm aduerſarii ſcientiam contra quem obiicitur temporis præſcriptio. Aiunt enim quaſi poſſ.eius iuris per patientiam acquiri & retineri.l.quoties.ff.de ſerui.quæ patiētia ita demum contingit ſi ſit ſcientia, atque ideo non interueniente ſcientia aduerſarii, nullam iuris iſtius poſſ.haberi poſſe cauſantur. Citant prętereà.l.ii.in verb.ſciēte.C.de ſerui. & aq. Cui adde.l. ſi à te emero.ff. ſi ſerui. vendi. Huic cōcluſioni neminem hactenus audiui qui renitatur aut contradicat.Quinimò hoc pro comperto certaque lege omnes habent,in omnium ſeruitutum iuriumque incorporalium poſſ.acquirenda, & vſucapione perficiunda requiri ſcientiam eius cui opponitur vſucapio.Hoc paſſim teſtantur ſcriptores in.d.l.ii.C. de ſerui. & aq.in.l. ſeruitutes.iii.ff.de ſerui.in.c.de quarta ext.de pręſcripti. & aliis locis vulgaribus. Secundus articulus.

Iura incorporalia contra ignorantem vsucapiantur.

Puto autem præter omnium sententiam iurisdictionem atque omneis seruitutes vel aduersario ignorante vsucapi.

Primum fundamentum.

Hoc probatur apud.l. quoties.ii.ff. de serui. vbi ad poss. seruitutis consequendam solum requiritur ipsius vsus, qui pro poss. habetur, nec illa lex ad poss. acquirendam consyderat aut exigit scientiam aduersarii, licet patientiam deberi fateatur ab eo qui debet seruitutem.l. quoties.i.§.fi.ff.eo.ti.de serui. Item solo vsu retinetur seruitus.l.vsu.ff.quemad.serui.amittan.

Secundum.

Rursum probatur à.l.i.§.i.ff.de iti.act.quę priua. Nam vt interdicto de itinere actuque priuato experiundi potestatem quis habeat, solùm inspicitur an vsus sit seruitute itineris. Quinimò eo loci tenet Bar. in versi. vlterius quæro non requiri scientiam, vt itineris poss. quispiam adipiscatur. Verùm dum ibidem adiicit & opinatur ad vsucapionem requiri scientiam, non autem vt intentari possit illud interdictum, hoc sanè parùm vel nihil (vt opinor) habet rationis, & loquitur Bar. cõtra.l. fi.eo.ti.quæ vult ita demum interdictum illud competere, si quis ius seruitutis possideat. Denique certum est vsum seruitutis nihil quàm ipsius poss. & poss. nihil quàm vsum significare.d.l.quoties.ii.ff.de serui.

Reprehenditur Bar.

Tertium fundamentum.

Adde quòd pro hac nostra opinione stat firmiter.l.fi. ad.fi.C.de præscripti.lon.tem. Vbi enim Imperator decreuit in vsucapione rerum soli scientiam aut ignorantiam domini non esse spectandã, subiicit idem iuris esse in vsufructu & cæteris seruitutibus. Non omittam quòd Pau.Castren.in.d.l.seruitutes.iii.respõdit, illam legem procedere, quando quis à tertio causam & titulum ha-

beret. Quo casu fatetur seruitutes omneis decennio vel vicennio, atque adeo insciente domino vsucapi. At hoc responsum iuxta nobiscum innuit imprudente domino seruitutis possess. acquiri. Esto enim quod adsit titulus, non tamen citra poss. consisteret vsucapio. Præterea si hæc Pauli opinio nobis non probatur in tempore ad vsucapionem necessario nec hîc ratam habemus, iuxta ea quæ illic à nobis prodita sunt.

Superest vt ad. l. ii. C. de serui. & aq. qua sola fulcitur communis iurisperitorum cōsensus respondeamus. Ad quam Hugo in gloss. censet & rectè quidem meo iudicio, subaudiendum hoc verbum, maximè. Nam licet in ea habeantur hęc verba (eo sciente) tamen hoc vsu sæpe venire videmus, vt multa leges exprimant quę ad sui dispositionem non sunt necessaria, & quę de sciente plerunque loquuntur, in ignorante etiam sibi locum vendicant gloss. in. l. cum à matre. C. de rei vendi. Prima responsio ad fundamenta pro cōmuni.

Verùm adhuc aduersum hanc nostrā sententiam pugnabitur fortiter vno argumento. Certum est seruitutes constitui per traditionem vel patientiam. l. si ego. §. i. ff. de publicia. l. i. ff. de serui. rusti. præd. Quòd si ita est, qui fieri potest vt traditio vel patientia interueniat sine scientia? Dico & respondeo patientiam quę loco traditionis habetur, in seruitutibus nullam inferre vel exprimere scientiam. Etenim in hac doctrina qui non impedit dicitur pati, & per illam patientiam vel (vt ita dicā) non impedimentum cum vsu, acquiritur possessio seruitutis. l. & si forte. §. i. ff. si serui. vendi. Si enim me ædificare volentem impedieris, vel per confessoriam actionem vel per interdictum aut lapilli iactū, possessor esse Secunda.

censeberis. Si verò te non impediente, nec cōtrouersiam aliquam mouente & sic te patiente licet ignores altius ædificauero, possessor ero. Lex illa meo iudicio liquidò probat poss. seruitutis, ideo acquiri, quia nō impedis, sed

In patientia non semper est scientia.

pateris me vti seruitute. Ex quo etiam liquidò constat patientiam necessariò non habere comitem scientiam, sed hoc valere, vt pati dicatur qui non impedit, quemadmodum eum consentire plerunque dicimus, qui non dissentit. l. ii. §. volūtate. ff. solu. matri. Accedat quòd ille qui debet seruitutem, simul debet & patientiā. d. l. quoties. i. §. fi. ff. de serui. At non contēdemus ea causa illum debere scientiam, nec contra illum agemus vt patiatur & sciat nos vti seruitute, sed solùm vt patiatur, hoc est, non impediat.

Itaque quanqàm omnes ad vnum interpretes asseuerent per patientiam & scientiam aduersarii acquiri seruitutis quasi poss. ego contra veritate ipsa hoc axioma verius existimo per solum vsum patiente, hoc est, non impediēte aduersario eam acquiri. d. l. & si forte. §. i. d. l. quoties. i. §. fi. & l. quoties. ii. ff. de serui. Sic vsucapiūtur seruitutes contra aduersarium ignorantem, patientem tamen alium vti seruitute. d. l. fi. ad fi. C. de prescrip. lon. tem.

Ampliatio

Idem & de iuribus personalibus dicendū esse censeo, Nam quasi possessionem conferendi sacerdotia, eligendi, præsentandi, & similium assequimur collatione, electione, & presentatione non reclamantibus, nec controuersiam aliquam mouentibus aduersariis per nos facta. c. cum olim. ext. de resti. spoli. Quòd si dicas post Inno. in. c. bonæ. ii. ext. de postu. præla. Abb. in. c. ii. ext.

de resti.in integ.eundem in.c.cum ecclesia sutrina. ext. de cau.poss.& proprie.Ad acquirédam supradictorum quasi poss. requiri scientiam aduersarii,hoc nullo canone probari contenderim, sed solum desiderari, ne reluctetur aut reclamet aduersarius.d.c.cum olim.

Hîc autem obiter occurrit nodus apud scriptores apprimè difficilis explicandus,in quo mirum est quátum seipsos ad anxietatem vsque crucient. in.l.ii.§. & harũ. ff.de verb.obli.& in.l.iii.in prin.ff.de acqui.poss.Quæstio est quomodo in seruitutibus quæ sunt incorporales cadat traditio vel patientia quę pro traditione habetur. d.l.si ego.§.i.&.d.l.i.ff. de serui. rusti. præd. Ego hunc breuibus & pręter omnium opinionem facilimè explico,& dico in seruitutibus tam personalibus quàm realibus cadere veram traditionem,nó intelligo iuris vel seruitutis,sed fundi vel loci.In seruitutibus enim personalibus veluti in vsufructu, dominus inducit fructuarium in fundum.Quòd si non inducat, sed citra traditionem patiatur eum vtifrui,hæc patientia pro vera traditione fundi reputatur,hoc ad verbum exprimit.l.iii.§.dare.ff. de vsufruct.In seruitutibus verò realibus determinatur locus per qué sit seruitus,aut si non assignatur,interuenit patientia.d.l.si ego.§.i.

Quomodo in seruitutibus cadat traditio & patientia.

Planè hæc destinatio loci nonnunquàm est necessaria.Nam si tibi donauero itineris vel aquęductus seruitutem per fundum meum, statim quælibet agri mei pars debet seruitutem,quæ ita diffusa est,vt omnes glebæ seruiant,donec determinetur locus per quem iter dirigere vel aquàm ducere debeas,quo designato cæteræ partes agri liberabuntur,nec posteà integrum erit alio iter vel

aquæductum transferre.l.certo generi.§.fi.l. si mihi cócesseris.ff.de serui.rusti.præd.&.l. si cui.ff. de serui. Ad eam autem hac vel illac designandam sæpe recurritur ad iudicem vel arbitrum,qui seruitutem parte commodiore,& cum minore seruientis fundi detrimento determinet.d.l.certo generi.§.fi.

Prima vtilitas traditiõis aut patientiæ in seruitutibus.

Adde quòd hæc traditio fundi vel loci determinatio aut patientia, quæ loco traditionis & assignationis habetur,multas in promptu habet vtilitates.Nam ante traditionem vel patientiam non habeo dominium iuris, neque dicitur vsusfructus constitutus aut seruitus cóstituta vel acquisita fundo, atque ita, sola actio personalis ad constituendum vsumfructum vel seruitutem competit,quæ contra eum qui promisit ad triginta annos perpetuatur.l.si partem.ff.quemad.serui. amit.l. itinere.ff. de serui. rusti. præd. notatur in.l. corruptionem.C. de vsufruct.Et hoc in vsufruct.tenet Pau.Castrensis in.d.l. corruptionem , & in.l. stipulatio ista.§. si quis ita.ff. de verbo.obli.Post traditionem verò fundi , vel loci destinationem,aut patientiam , quæ est, quòd te non impediente vtor fundo vel assumo mihi locum seruitutis, & ea vtor iuris dominium in me transfeitur,pro quo confessoriam contra quemlibet impedientem intentare mihi liberum est,vel publicianam, si à non domino fuerit cóstituta.d.l.si ego.§.i.Atque hîc eiusmodi iura per decem vel viginti annorum cessationem aut nó vsum deperdútur.d.l. si partem.d.l.corruptionem.&.l.pe.C.de serui.& aq.

Secunda vtilitas.

Item in vsufructu prius quàm tradideris fundum, vel passus fueris me vtifrui,nó dicor fundum possidere na-

turaliter. Nec si vi armata à tertio impediar, potero intentare interdictum vnde vi, cùm à poss. fundi, quã per traditionem vel patientiam consequi debeo, nõ sim deiectus. l. iii. §. vti frui. ff. de vi, & vi arma.

Aliam vtilitatẽ habemus, quòd ante traditionem vel patientiam, si vendidero fundum vnde promissa est seruitus, non sequetur emptorem fundi illa nondum constituta nec prædio quęsita, quòd ad eam constituendam solùm competat actio personalis, quæ cõtra singularem successorem non serpit. l. fi. ff. de contra. empti. & vẽdi. Diuersa autem causa est, cum per traditionem vel patiẽtiam seruitus extat constituta. Hîc enim ad emptorem cum fundo migrabit. l. si sub vna. §. fi. & l. pluribus. §. fi. ff. de verb. obliga. Tertia vtilitas.

Itaque clarè explica in vsufructu & aliis seruitutibus cadere veram & realem traditionem fundi, vel loci, vel patientiam, quæ pro traditione est. Nam plerunque in seruitutibus realibus nõ opus est aliqua loci destinatione, eo fortè quòd in fundo seruiente certũ est iter & alteri iam designatum. l. qui per certum. ff. commu. præd. l. Lucio. ff. de aq. quoti. & ęsti. Vnde cedendo seruitutẽ itineris per fundum meum & patiendo te per eundem locum ire, perinde est ac si tradidissem & nominassem certum finitumque locum, per quem debeas iter dirigere. Hæc obiter.

SEquitur tertium, quod nonnulli scriptores aiunt necessarium ad iurisdictionis vsucapionem, quos sequitur Ia. hîc viii. col. versi. secundo limita. Nimirùm vsucapientem habere castellũ vel territoriũ. Tertius articulus. Iurisdictio potest vsucapi sine castello vel territorio.

Quæ conclusio planè nulla lege aut ratione fundari mihi videtur. Quippe quid vetat quempiam nullũ habentem castellum vel territorium ad aliquem locum accedere, atque ibi iurisdictionem cõtra tertium statuto tẽpore vsucapere? Dices, hoc ipso quòd vsucapiet iurisdictionem, vsucapiet & territoriũ, hoc certè plana fronte negauerim. Iurisdictionem enim sine territorio consistere manifestum est ex iudicibus datis ad certarũ personarum causas nulla domicilii territorií ve habita ratione. Cuiusmodi videmus in Gallia esse iudices à magistris militum constitutos (quos vulgò mareschallorum prepositos vocamus.) Illis enim per constitutiones regias in vagabundos iurisdictio concessa est, quæ nec certis limitibus nec territorio plerunque circumscribitur, Quòd si Sempronius legitimo tempore & solenni spacio iurisdictionem illam Titio non impediente & à rege huiusmodi dignitate donato, exercuerit, nonne vsu contra Titium cepisse eam iudicabitur? Nó certè video quid obesse possit huic vsucapioni. Cæterùm huiusmodi iudex potest sine castello esse vel territorio.

Adde quòd in regno Franciæ Archiepiscopi, Episcopi, ac alii iudices vel optimates ecclesiastici iurisdictionem in clericos exercent, nullum tamen subinde illis territorium competere existimamus. Quo fit, vt clericos prehendendi, aut incarcerandi ius non habeant, nisi pro tribunalibus suis & in ipso iudiciorum loco, eos deprehenderint. Quòd si aliubi id fecerint, & appelletur senatus, hoc iure vtimur, eiusmodi prehensionem veluti extra territorium attentatam abusui obnoxiam censeri, & arresto pronunciari. Quinetiam apud canonas

De appellatione ab incarceratione clerici abusiua

Ro. pontificum nuſquam legi crediderim territorium epiſcopis attribui & concedi, ſed diœceſes, hoc eſt, diſperſas multorum habitationes. Adde ſacerdotibus dari parœcias, id eſt, continuas & vicinas multorum habitationes, vel parochias, ἀπὸ τῶ παρέχομαι. Quibus verbis datur intelligi magnatibus eccleſiaſticis iuriſdictionem concedi non quidem in territorio, ſed in clericos, alióſve habitatiunculis ſuis commorantes. Atqui huiuſmodi iuriſdictioné quæ ſine territorio eſt, Epiſcopos, Archidiaconos, atque omnes eccleſiaſticas dignitates inuicem alterum ab altero vſucapere iure receptũ eſt.c.olim.ii.ext.de reſti.ſpoli.

QVartum ad iuriſdictionis vſucapionem neceſſarium tradũt doctores vt adſit bona fides. In quo articulo facilè eis aſſentior. Nam ad vſucapienda omnia prædiorũ iura ex æquo bonam fidem exigimus, hoc eſt, quòd non vi, nec clàm, nec precario quis illorum vſum nanciſcatur.d.l.ſi quis diuturno, in prin. &.d.l.i. &.ii.C. de ſerui. & aq. Quòd ſi malam fidem in vſu & exercitio iuriſdictionis habeas, clàm cenſeberis eam vſurpare. Clàm enim dicitur quis aliquid facere, quando putat dominum ſi ſciret prohibiturũ.l. iii.§.fi.ff. quod vi aut clàm.l. clàm poſſidere in prin.ff. de acqui. poſſ. Quinetiam gloſſ. illic in verb. bona fide, quam vulgò ſequuntur & probant noſtri interpretes, cenſet hæc verba clàm poſſidere, & mala fide poſſidere eſſe ſynonyma, idemque ſignificare. Adde gloſ.in.l.i.§.planè, verſi.ſufficit, in verb. iure, ff.de aq.quoti.& æſti.quæ opinatur & ſentit eũ bona fide vti

Quartus articulus.

In vſucapione incorporaliũ requiritur bona fides.

ſeruitute,qui nec vi,nec clàm, nec precario eã poſſidet.

Limitatio. Intellige planè neceſſariam eſſe bonã fidem, quando decennio vel vicennio quiſpiam hæc iura prætẽdit vſucapere. Quòd ſi præſcriptionem triginta annorum alleget, non deſiderabitur in ea ſpecie bona fides, ſicuti nec in dominio rerum ſoli corporaliúm ve vſucapiẽdo l.ſicut,&.l.omnes.C.de præſcrip.xxx. anno.Et hoc tenet Pau.Caſtrenſis in.d.l. ſeruitutes.iii.ff. de ſerui. poſt Cy.in.l.ii.C.de ſerui.& aq. Itaque ſi iuriſdictio clàm ab aliquo exerceatur & non bona fide,non habebit locum præſcriptio decem vel viginti annorum, ſed hîc tricennale ſpatium exigetur.

Quis debeat probare bonã fidem. Opinio communis quod poſſidens. Hîc obiter incurrit alia quæſtio tractanda,cui incumbat bonæ fidei probatio.Doctores paſſim.Bar.puta in.l.i.§.hoc interdicto.ff. de itine. act. quæ priua. Bal. & alii in.l.ii.C.de ſerui.& aq.& in.c.bonę.ext.de poſtu.pręla. ac infinitis aliis locis,quę faſtidioſum eſſet citare & enumerare,exiſtimant bonam fidem ab eo debere probari, qui in poſſeſſione ſeruitutis ſe eſſe contendit, atque id potiſſimum duobus argumentis.

Primum fundamentum. Priore quod.d.l.ſi quis diuturno in prin.hoc expreſſè dictare videtur,nimirùm eum qui allegat ſeruitutem ſe longo vſu nactum fuiſſe debere oſtendere ſe tot annos non vi,non clàm,nec precario eam poſſediſſe.

Secundum. Secũdò quòd à iure omnis fundus liber eſſe præſumatur.l.altius.C.de ſerui. & aq. Atque eo nomine incumbere probationem aſſerenti aliquid contra ius commune,regulam generalem,naturalemq́ue cauſam ſecũdum Bar,in.l.quoties.ff.ſi quis cauti.

Hîc addunt eam bonam fidem quòd quis nec vi, nec

clàm, nec precario possederit, nó posse directò plenèque probari, cum negantis nulla sit probatio, sed per indicia & coniecturas, vtpote quia possidens ostendit titulum inualidum, possessionem authoris sui, famam à fide dignis ortam. & alia istis similia, ex quibus verisimile sit & cõiiciendum existimasse eum meritò seruitutem sibi competere.

Sanè hæc doctorum receptior opinio mihi probabilis non videtur, quin summa ratio facit vt Dynum rectius in hoc proposito quàm cęteros iudicasse putemus, quippe qui voluit possessionis legitimæ duntaxat probationem actori incumbere, non autem indiciorum & coniecturarum, ex quibus eliciatur bona fides. Opinio Dyvenor contra communem.

Nec communem opinionem firmat. d. l. si quis diuturno, cum ad probationem possessionis actorem astringat, non autem qualitatum possessioni adiectarum. Simile videmus in interdicto retinẽdæ possessionis. Prætor enim edicto tuetur eum in poss. qui hoc anno nó vi. nec clàm, nec precario fundum possedit. Item alio æquè & sub eisdem verbis eum qui hoc anno itinere vsus est, l. i. in prin. ff. vti. possi. & l. i. in prin. ff. de itine. act. quae priua. Atqui agenti interdicto retinendę poss. incumbit duntaxat probatio poss. non autem qualitatum in eo edicto comprehensarum. l. si duo in prin. ff. vti. possi. & notat Ioan Fab. in. §. retinendæ. versi. sed quæritur nunquid agens. insti. de interd. Responsio ad fundamẽtum pro communi

Præterea quis neget asserentẽ me vi vel precario possidere debere vim vel precarium probare. l. ei incumbit. ff. de proba? Absurdum sanè nec iuri consonum mihi videtur vt qui dicit se non vi nec precario possidere, pro- Confirmatio.

bare debeat,quippe qui ad probationem negationis cõtra ius naturamq́ue astringeretur. Consequenter æquè dicendum est in eo qui dicit aliũ clàm possidere, vt probare debeat denũciationem,prohibitionem, cæteraque istis similia,ex quibus clàm possidere quis præsumitur. Aliâs in.d.l.si quis diuturno,ista verba nec vi,nec clàm, nec precario inæqualiter determinarentur, quòd esset incongruens & contra regulam vulgatam, quę traditur in.l.iam hoc iure.ff.de vulga.& pupilla.substi.& in.l.fi. C.de senten.& interlo.om.iudi.

Responsio ad secundum fundamentũ pro communi.

Dictum est quemlibet fundum præsumi liberum. At verò alia præsumptio iuris est & fortior, neminem videri mala fide aliquid agere,te non impediente vel non reclamante,cum mala fides quæ delicto proxima est,nõ prçsumatur.l.meritò.ff.pro soci.Adde quòd in possidẽte res corporeas æquè præsumitur bona fides.l.pe.C.de euicti.&c.tenet Bar.in.l.celsus.ff.de vsucapi.Istam etiam opinionem sequitur vsus populi & praxis quotidiana, quæ est optima legum interpres.l.si de interpretatione, cum.l.seq.ff.de legi. Nam qui hoc anno fundo vel seruitute non controuersis vsum se fuisse probat, hoc ipso poss.iudicatur adeptus,& in interdicto possessorio vincit. Quòd si vi, clàm, vel precario possedisse allegetur, hoc excipienti & asserenti probare necessum est,nõ autem possidenti. Itaque concludendum magis existimo bonam fidem præsumi in possidente iurisdictionem, aliaque iura incorporalia,nisi contrà probetur ex denũciatione , testatione, prohibitione, aliisq́ue causis, quas enumerat Bar.in.d.l.celsus.

QVintum ad vſucapionem iuriſdictionis neceſſariū excerpimus ex legibus & doctorum commentariis, Nimirùm vt ea quis vtatur tanquam ſua, & exiſtimans id ſe ſuo iure facere. Hoc autem aliud eſt & longè diuerſum à ſuperiore & proximè præceden ti articulo, atque ea veluti diſſimilia cenſet & reputat gloſſ.in.l.i.§.planè.verſi. ſufficit. in verbo iure.ff.de aq. quoti.& æſti. Plærunque enim quiſpiam vtitur ſeruitute bona fide, non vi, non clàm, nec precario, non tamen exiſtimat id ſe ſuo iure facere, quod vbi accidit, ille nec vſucapit, nec poſſeſſionem aliquam per eum vſum acquirit. Pone exemplum in eo qui propter incommoditaté riui aut propterea quia publica via interrupta erat, per confinem agrum frequenter iter fecerit, ille enim non videtur vſus ſeruitute tanquam ſua, atque ideo non poſſidet neque vſucapit.l.i.§.Iulianus rectè ait.ff. de itine.act.quæ priua.l.i.§.Ariſto.ff.de aq.quoti.& æſti.l.fi. ff.quemad.ſerui.amittan. facit.l. fi.ff. de itine. act. quæ priua.quæ facit mentionem de eo qui nec vi nec clàm, nec precario commeauit per fundum vicini, non tamen tanquàm id ſuo iure faceret. Quintus articulus. In vſucap iuriſdict. oportet poſſidentem exiſtimare ſe ſuo iure eam exercere.

Hinc Pau. Caſtrenſis in.d.l.fi.ff.quemad.ſerui.amit. teſtatur eum qui per fundum vicini commeauit eo tempore, quòd memoriam hominum excedit, exiſtimans viam eſſe publicam, ius eundi vſu non capere, nec interdictum poſſe efficaciter intentare. Aequè ſi quis iuriſdictionem lógo tempore exercuerit pro abſente, infirmo aut aliâs non exiſtimans ſuo iure id ſe facere, ſibique licere, neutiquam vſu eam capiet aut interdictum pro ea intentabit. Oportet enim ſuo iure ſe putare vti & non Illatio. Alia illatio.

Prætereà pars vltima illius legis mixtim & confusè loquitur de seruitutibus realibus & personalibus, quas eodem iure censere existimatur, atqui in realibus non requiritur titulus.d.l. si quis diuturno, ergo nec in personalibus. (Primum fundamentum.)

Nihil etiam obstat.d.l. si ego.§.i. quia titulum adesse ad vsucapionem seruitutis iureconsultus in illa lege non exigit. Quin potius contrarium probat & decidit, publicianam videlicet pro seruitute competere, siue à non domino fundi seruientis fuerit per traditionem constituta (nec enim traditio domino fundi quadraret vt publiciana competat sed confessoria) siue dominus aliquẽ qui titulo non innititur, ea vti passus fuerit, quæ patientia nemini conuenit, præterquàm domino. Atque ita intellige prꝫter gloss. in verb. Suam. locum illum, in vero domino qui non constituit nec tradidit seruitutẽ, sed tantum passus est per domum suam aquæductum transduci. primum enim iureconsultus explicat de seruitute constituta à tertio per traditionem, in qua inest iustus titulus, ab alio quàm à domino fundi seruientis emanans. Dein de seruitute quam tolerat & patitur dominus, in qua non adest titulus. Vtroque enim casu vsucapiendi conditio & potestas innascitur, vt suprà docuimus, ergo & publiciana contra tertium competit. Siquidem regulare est, eum qui vsucapere potest, posse & publicianã efficaciter intendere.l.eum qui, in prin.ff.de publici. Iudicio meo lex illa probat seruitutes tam vrbanas, quàm rusticas, citra vllum discrimen vsucapi sine titulo, quia si titulus adesset cũ patientia domini, frustrà fieret mentio de vsucapione, nec daretur publiciana, sed rei vendi- (Expositio facilis.l.si ego.§.i.ff.de publici.)

catio confeſſoria contra quemlibet impedientem.

Secundum fundamentũ. Omnia autem iura eo quo diximus tempore & abſque titulo vſucapi ſuadet & vult potiſſimũ vna ratio, quòd iura perſonalia annua vel menſtrua eo tempore acquiri vel citra titulum.l. cum de in re verſo.ff.de vſur.probat & aſſeuerat.Ideo enim ſoluendas vſuras cenſuit imperator, quia longo tempore fuerant præſtitæ. Non dixit lex quia pars allegabat titulum qui ex longo tempore præſumitur,ſed quia pater vel dominus longo tempore prętitiſſet.Quo fit vt Bar.& aliorum diuinatio in illam legem non omnino ſatiſfaciat, quinimò per eam liquidò probari contenderim diuturnitatem temporis in rebus incorporeis cum vſu & poſſeſſione,tituli loco & legitimę cauſæ vice cenſeri,atque hoc valere vt poſſidenti denuò ea iura competant,& ſubinde debeantur. Nec vlla lege relatum inuenimus, ad eorum vſucapionem deſiderari titulum,imò contrà nõ requiri eſt expreſſum in.d.l.ſi quis diuturno. Quòd ſi eã in ſeruitutibus prædiorum,quæ modici ſunt momenti,habere locum aſſeras,citabo.d.l.cũ de in rem verſo,quę de iuribus nõ modici momenti & perſonalibus facit mentionem.Item.l. litibus de agrico.& cenſi.li.xi.C.vbi Bar.

Reprehenditur Bar.

Tertium fundamentum. Eo pertinent infinitæ quæſtiones per iuriſperitos deciſæ in.l.qui in aliena.§.fi.ff.de acqui.hære.in.l. ſi certis annis.C.de pac.in.l.ſciendum ff.de verb.obli.ac infinitis aliis locis,quę hîc inculcare ſuperuacuum eſſet,& faſtidioſum,vbi tradũt,extrinſecam ſolennitatem præſumi ex lapſu decennii vſui & poſſeſſioni cõiuncto. Secus autem dicendum ſit ſi ſolum tempus intercedat citra aliquem vſum vel poſſeſſionem, vt in illa ſpecie de mu-

liere quæ contra ſtatutum contraxit. Non enim ex ſolo lapſu temporis augurabimur authoritatem mariti interueniſſe, niſi vel cum hoc debitũ fœnebre atque vſurarium ſolutum fuerit, vel aliâs creditor eo cõtractu vſus fuerit. Hoc & Alex. placuit poſt multos in.d.l. qui in aliena.§.fi.

DIximus quomodo per cõceſſionem principum atque per vſucapionem acquiratur iuriſdictio, Reliquum eſt, vt quanto tempore perdatur poſt Alber. & alios referamus. Nõ puto autem in hac quæſtione de vſucapione mentionem vllã poſſe tractari. Nam licet in ſeruitutibus perſonalibus atque realibus capiatur vſu libertas. l. corruptionem. C. de vſufruct. l. pe. C. de ſerui. & aq. Nõ idem in iuriſdictione accipiendum eſt. Nullus enim libertatem iuriſdictionis ita vſucapere poteſt, vt liber ſit & omni iuriſdictioni exemptus. Siquidem hoc contra publicam vtilitatem eſſet, daretque incentiuum delinquendi, & ad peccandi illecebram inuitaret.

Quæſtio igitur eſt non quanto tempore capiatur vſu libertas iuriſdictionis, ſed quanto tempore per ceſſationem & non vſum perdatur iuriſdictio, quem articulum arbitror hoc modo eſſe definiendum. Nam qui iuriſdictione ſua vſus non fuerit temporis diuturni ſpacio quo alius eam vſucepit, vt ſuprà diximus, meritò conuincetur eam longo tempore perdidiſſe. Si verò ſua iuriſdictione non ſit vſus, nec alius eam interim vſucepit, hũc caſum diſtinctione terminant Albe. Bal. & recentiores. Quandoquidem ſi caſus & opportunitas exercendi iu-

Diſtinctio quanto tempore perdatur iuriſdictio.

oſcitabundumque & negligẽtem magiſtratum iuris dicendi facultate priuare liceat ei, cuius de ea re notio eſt.

HÆc breuibus, quantum ad locos attinet, quos hîc obiter diſceptant ſcriptores, in quibus ſi nõnulla audaciæ temeritatiſque plena enunciauimus, bonus iudex (rogo) boni cõſulat, nec accuſet noua conantem in iis quæ ſcriptores ita confundunt, vt nihil iudicio meo commentariis in hanc legem & doctrina eorum poſſit legi faſtidioſius, & contemplari aliquando cõfuſius. Quin quotidie id vſu venire videmus, vt prolixiores ſinuoſioreſque in hanc rem à neotericis commentarii emulgẽtur, quàm ab antiquis. Nam dum ſcrupulos & nodos curioſus quiſque in re malè intellecta facilè reperit, neceſſè habet ſcriptis & recens inuentis aliorum addere. Et planè ſi permittatur huiuſmodi ſcabies amplius prurire, in ampliſſimas tandem excreſcet putredines.

Omiſi (fateor) prudens & conſultò multas ſcriptorum, conſiliorum, opinionũmque allegationes, quas infinitum eſſet & ſuperſtitioſum referre, & quæ magis ad confuſionem quàm ad eruditionẽ facerent, Simul quòd nos legibus vt maximè pugnare atque itidem noſtra tueri conſtituimus. Quòd ſi copia nõnullos delectet, recurrere plerunque poterunt ad illum quem citauimus locum, in quo allegationum ſyluam diſputationumque inuenient amplam farraginem.

Ad extremum vt cũ gratia omniũ claudatur hic noſter libellus, doctos omnes obteſtor ac per cælites oro,

vt si quid à me perperam vel dictum vel animaduersum deprehenderint (quandoquidẽ hominem esse me, & in multis labi posse nõ dubito) ea castigatione quæ doctos decet me inuadant, legibus & iure non amarulentia decertent, veritatisque potius quàm contentionis studio contra nos digladientur. Paratus etenim sum ab emunctis naribus argui, & melius sentientium spicula nõ inuitus suscipere, atque æquo animo perferre.

Sit longæuus & valeat.

Distichon Oldoardi Placentini.

In longos valeat bene LONGOVALLIVS annos,
Quo duce ad imperium plana patensque via est.

Excudebat Parisiis Dionysius Ianotius suis typis, anno ab incarnatione domini millesimo quingẽtesimo tricesimo nono, mense verò Decembris, in vico diuæ ac intemeratæ virginis Mariæ, sub signo beati Ioannis Baptistæ, iuxta templum sanctæ Genouefæ, vbi vænales habentur, atque in palatio regio, ad primam & secundam columnam, in bibliotheca Arnulphi & Caroli Angelier fratrum, ad sacellum præsidum posita.

Erratorum in hoc libello index.

FO 7 pag.2. Et ea lex, ſcribe At ea lex
Fo.8.pag.1. hoc gloſſ. dele hoc.
Fo.eodem,pag.2. l.iii §.fi.l.quibus. l.iii.§.ii quibus.
Fo 9.pag.ii. tamen in loco. tamen eo in loco.
Item tribunali in alio. tribunali an in alio.
Item ſi vero iuriſdictionis. iuriſdictio omnis.
Item colligi. collige ex.§.ſedebunt,in verſi.
Fo.10.pag.i. §.in primo. dele in primo.
Item tructura. ſtructura.
Fo.13.probat lex. l.lex Cornelia.
Fo.18.pag.i. doctrina procedat. doctrinæ.
Item conſtituantur. conſtituuntur.
Fo.19.pag.i. legati. legali.
Pag.2. hinc ſcrupulo. huic ſcrupulo.
Fo.32.pag.i. conſtitueretur. conſtituerentur.
Fo.42.pag.i. dari non poteſt. Expediri non poteſt.
Fo.44.pag.i. animaduerterit. animaduerteret.
Fo.46.pag.i. communiter omnia. communia obiter.
Fo.47. illic competit. illi competit.
Fo.51.pag.ii. cum cui cauſæ. qui cauſſ.defi.committat.
Fo.52 pag.ii. excuſationem. executionem.
Fo.58.pag.ii. voluerit. vetuerit.
Fo.65.pag.ii. poluendi. proluendi.
Fo.73.pag.i. habeat. habent.
Fo.76.pag.ii. quæ aggeribus vel foſſis. adde inhibet.
Fo.78. capitur vſu. capiatur.

Cætera quæ in orthographia tantum peccant,
facilè benignus lector ſupplere poterit.

Sit longæuus, & valeat.